

BİLGE STRATEJİ

Cilt 9, Sayı 17, Güz 2017

BİLGE ADAMLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

BİLGE STRATEJİ

Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi

Geo-Politics, Political Economy and Socio-Cultural Research Journal

Cilt 9, Sayı 17, Güz 2017 / *Vol.9, No. 17, Fall 2017*

ISSN: 1309-212X

İmtiyaz Sahibi / Published By: Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Eğt. Dan. Tan. Lob. ve Org. Hiz. A.Ş.

Editör / Editor: Prof. Dr. Atilla SANDIKLI

Yardımcı Editörler / Associate Editors: Dr. Elnur İSMAYIL

Kapak ve Grafik Tasarım / Graphic Designer: Sertaç DURMAZ

Yayına Hazırlayanlar / Editorial Staff: Tuba ÇAVUŞ

Yayın Türü / Publication Type: Yerel Süreli Yayın / *Local Periodicals*

Yayın Şekli / Publication Form: 6 Aylık (Ekim ve Nisan) / Türkçe ve İngilizce

Baskı / Printing House:

Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi

Mecidiyeköy Yolu Caddesi, Celil Ağa İş Merkezi, No:10, Kat:9, Daire:36-38, Mecidiyeköy-İSTANBUL

www.bilgesam.org | www.bilgestrateji.com | editor@bilgestrateji.com

Tel: 0 212 217 65 91 - Faks: 0 212 217 65 93

Bilge Strateji yılda iki kere Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM) tarafından yayımlanan hakemli bir dergidir. Tübitak ULAKBİM, EBSCO HOST, Columbia International Affairs Online (CIAO) ve ASOS tarafından taranmakta ve dizinlenmektedir. Dergide ifade edilen görüş ve fikirler yalnızca yazarlara aittir, BİLGESAM'ın düşüncesi ve politikasını yansıtan metinler olarak değerlendirilemez.

© Bilge Strateji'nin tüm hakları saklıdır. İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

BİLGESAM's Wise Strategy Journal is a peer-reviewed journal published on a biannual basis.

This Journal is currently indexed by Tübitak ULAKBİM, EBSCO HOST, Columbia International Affairs Online (CIAO) and ASOS databases. The opinions expressed herein are those of the author and do not necessarily reflect the views and policies of BİLGESAM.

© All rights reserved. No portion of this publication may be reproduced, copied, transmitted without the written permission of

BİLGESAM.

BİLGE STRATEJİ

Danışma Kurulu	Salim DERVİŞOĞLU, <i>E. Oramiral</i>
<i>Advisory Board</i>	İlter TÜRKMEN, <i>E. Bakan/Büyükelçi</i>
	Kutlu AKTAŞ, <i>E. Bakan/Vali</i>
	Necdet Yılmaz TİMUR, <i>E. Orgeneral</i>
	Oktar ATAMAN, <i>E. Orgeneral</i>
	Emin Murat BİLGEL, <i>E. Oramiral</i>
	Sabahattin ERGİN, <i>E. Koramiral</i>
	Sönmez KÖKSAL, <i>E. Büyükelçi</i>
	Güner ÖZTEK, <i>E. Büyükelçi</i>
	Özdem SANBERK, <i>E. Büyükelçi</i>
	Ümit PAMİR, <i>E. Büyükelçi</i>
	A. Oğuz ÇELİKKOL, <i>Dr., E. Büyükelçi</i>
	Ahmet Ünal ÇEVİKÖZ, <i>E. Büyükelçi</i>
	Halil AKINCI, <i>E. Büyükelçi</i>
	Sami SELÇUK, <i>Prof. Dr., Bilkent Üniversitesi</i>
	Ali KARAOSMANOĞLU, <i>Prof. Dr., Bilkent Üniversitesi</i>
	Ersin ONULDURAN, <i>Prof. Dr., Ankara Üniversitesi</i>
	İlter TURAN, <i>Prof. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi</i>
	Nur VERGİN, <i>Prof. Dr.</i>
	Orhan GÜVENEN, <i>Prof. Dr., Bilkent Üniversitesi</i>
	Çelik KURTOĞLU, <i>Prof. Dr.</i>
	Oktay F. TANRISEVER, <i>Prof. Dr., ODTÜ</i>
	Sami KOHEN, <i>Gazeteci-Yazar</i>

Yayın Kurulu	Ali KARAOSMANOĞLU, <i>Prof. Dr., Bilkent Üniversitesi</i>
<i>Editorial Board</i>	Nurşin ATEŞOĞLU GÜNEY, <i>Prof. Dr., Bahçeşehir Kıbrıs Üniversitesi</i>
	Atilla SANDIKLI, <i>Prof. Dr., Haliç Üniversitesi</i>
	A. Oğuz ÇELİKKOL, <i>Dr., Kültür Üniversitesi</i>

9. Cilt, 17. Sayı

Hakem Listesi

- Nurşin ATEŞOĞLU GÜNEY, *Prof. Dr., Bahçeşehir Kıbrıs Üniversitesi*
- Bora BAYRAKTAR, *Yrd. Doç. Dr. İstanbul Kültür Üniversitesi*
- Çağla Gül YESEVİ, *Yrd. Doç. Dr. İstanbul Kültür Üniversitesi*
- Gökay ÖZERİM, *Yrd. Doç. Dr. Yaşar Üniversitesi*
- Vişne KORKMAZ, *Prof. Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi*
- Abdulvahap AKINCI, *Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi*
- Birsen HEKİMOĞLU, *Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi*
- Filiz İRGE, *Yrd. Doç. Dr. Marmara Üniversitesi*
- Murat Necip ARMAN, *Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi*
- Müge AKNUR, *Doç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi*
- Süleyman Sezgin MERCAN, *Yrd. Doç. Dr. Başkent Üniversitesi*
- Kamuran REÇBER, *Prof. Dr. Uludağ Üniversitesi*
- Fulya EREKER, *Yrd. Doç. Dr. Altınbaş Üniversitesi*
- Yelda DEMİRAĞ, *Prof. Dr., Başkent Üniversitesi*
- Emine Sare AYDIN YILMAZ, *Doç.Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi*
- Umut UZER, *Doç.Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi*
- Yasin ATLIOĞLU, *Yrd.Doç.Dr., Ömer Halisdemir Üniversitesi*
- Kadri Kaan RENDA, *Dr., Hacettepe Üniversitesi*
- Müge AKNUR, *Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi*
- Levent BAŞTÜRK, *Öğretim Görevlisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*
- Hamid Akın ÜNVER, *Yrd. Doç. Dr. Kadir Has Üniversitesi*

Editör'den...

Terörizm ve göç olgularının dönüşüm içerisinde olduğu günümüz koşullarında, jeopolitik konumu itibarıyla bölgesel ve küresel güç mücadelelerinden fazlasıyla etkilenen bir ülke olarak Türkiye'nin, bu gelişmeleri analitik bir bakış açısıyla değerlendirmesinin gerekliliği doğmaktadır. Bu çerçevede, Bilge Strateji dergisinin Güz 2017 sayısında, Yemen Krizi'nde bölgesel güç mücadeleleri, İsrail-Filistin meselesi, uluslararası terörizm, uluslararası göç ve deniz güvenliği, askeri darbeler ve Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği gibi küresel ve bölgesel konulara değinilmiştir. Bu sayımızda iki yorum, beş makale ve bir kitap değerlendirmesi bulunmaktadır.

“Kudüs'teki Huzursuzluk Üçüncü İntifada'ya Yol Açabilir” başlıklı ilk yorum yazısında Prof. Dr. Yossi Mekelberg, İsrail'in Harem-i Şerif olarak bilinen ibadet yeriyle ilgili son krizi değerlendirmiştir. Mekelberg bu yazısında, İsrail ile Ürdün arasında yapılan anlaşmanın uzun vadeli sakinlik ve istikrar getiremeyeceğini ifade etmektedir. Ayrıca Kudüs'te yaşanan bu gerginliğin bir Üçüncü İntifada'yı oluşturma ihtimalinin olduğunu belirtir.

“İşgalin 50. Yılında Kudüs” adlı diğer yorum yazısında Yrd. Doç. Dr. Bora Bayraktar, Kutsal mekân Kudüs'ün hassas konumu çerçevesinde, Harem-i Şerif'te yaşanan olayları değerlendirir. İsrail'in güvenlik gerekçesiyle attığı adımları, 50 yıldır süregelen statüsünü değiştirmeye yönelik attığı adımlar olarak değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizer.

“Terörizmin Uluslararası Sistem ve Uluslararası Hukuk İlişkisinde Ortak Tanımlama Sorunu”, başlıklı makalesinde Yrd. Doç. Dr. Yusuf Çınar, güncel bir sorun olarak karşımıza çıkan terörizmin ortak tanımlanmasından bahseder. Makalesinde Çınar, terörizmin tanımlanmasında ulus devletin uluslararası sistem ile kurmuş olduğu ilişkinin niteliğini ele almaktadır. Makalede ayrıca, self determinasyon ve terörizm arasındaki ilişki tartışılmaktadır.

“How can Turkey Protect Its Interests in the European Union?: A Special Focus on the Role of the European People's Party” başlıklı makalesinde Yrd. Doç. Dr. Uğur Burç Yıldız, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ndeki çıkarlarını korumak konusundaki, Avrupa Halk Partisi'nin rolünü değerlendirir. Avrupa Halk Partisi'nin, Avrupa Birliği'nin kurumlarında karar alımına etki eden en önemli siyasi güç olduğundan, partinin görüşlerinin sadece Avrupa Birliği için değil Türkiye için de önemli olduğunu vurgular. Çalışmada, Adalet ve Kalkınma Partisi'ne Brüksel'deki ofisinin güçlendirilmesi önerilir.

“27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve Sonrasındaki Askeri Müdahaleler ile 15 Temmuz 2016 Darbe Girişiminin Sebep, Sonuç, Planlama ve İcralarının Mukayeseli Analizi” adlı makalesinde Yrd. Doç. Dr. Savaş Biçer; halk tarafından başarılı bir şekilde yenilgiye uğratılmış 15 Temmuz 2016 gecesi Türkiye'de meydana

gelen darbe teşebbüsü ile 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve sonrasındaki askeri müdahaleleri kıyaslar. Makalede, askeri darbelerin başarılı olsun ya da olmasın, nedenleri ile Türkiye’de askeri darbelerle yol açan siyasi süreçler ve Türk siyasi hayatında geçmişte yaşanan darbeler ile 15 Temmuz kalkışmasının benzerlik ve farklılıkları analiz edilmektedir.

“Yemen Krizinde Suudi Arabistan ve İran’ın Bölgesel Güç Mücadelesi” adlı makalesinde Ali Semin; Yemen’de meydana gelen krizin Orta Doğu’nun jeopolitik ve jeoekonomik sorunlarını ortaya çıkardığını ifade eder. İran’ın Şii eksenli yayılcı ve çevreleyici politikalarının güvenlik tehdidi algısına yol açtığını ve Orta Doğu’da bölgesel bir ittifak kuşağının ortaya çıktığını vurgular. Semin; Yemen’deki çatışmanın dolaylı olarak Suudi Arabistan ve İran’ın Arap Yarımadası’ndaki güç ve hüfuz mücadelesi olduğunu belirtir.

Dr. Burak Şakir Şeker, “International Law of the Sea and Maritime Security Implications Arising From the Ongoing Crisis Related to Migration by Sea” adlı makalesinde, denizden göç krizlerindeki yeni eğilimleri tartışmakta ve insan ticareti ile göçmen kaçakçılığı hakkındaki uluslararası hukuki ve politik araçların yeterliliğini ve uygulamalarını deniz emniyeti ve güvenliği ile birlikte incelemektedir. Makale, önemli ulusal ve uluslararası kurumların sorunu yatıştırma ve önlemedeki görev ve zorluklarını dikkate almaktadır.

Bu sayının kitap değerlendirmesi bölümünde ise Tuba Çavuş, Patrick Cockburn tarafından yazılan “Kaos ve Halifelik Ortadoğu Mücadelesinde Cihatçılar ve Batı” isimli kitabını tahlil ederek dergimize katkıda bulunmuştur.

Dergideki makalelerin, yorumların ve değerlendirmelerin okuyucuya faydalı olmasını ve ilgili literatüre katkıda bulunmasını dilerim.

Prof. Dr. Atilla SANDIKLI
Haliç Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Yorumlar

Kudüs'teki Huzursuzluk Üçüncü İntifadaya Yol Açabilir
Yossi MEKELBERG ————— 1

İşgalin 50. Yılında Kudüs
Bora BAYRAKTAR ————— 7

Makaleler

**27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve Sonrasındaki Askeri Müdahaleler ile
15 Temmuz 2016 Darbe Girişiminin Sebep, Sonuç, Planlama ve
İcralarının Mukayeseli Analizi**
Savaş BİÇER ————— 13

**Terörizmin Uluslararası Sistem ve Uluslararası Hukuk İlişkisinde
Ortak Tanımlama Sorunu**
Yusuf ÇINAR ————— 33

**Türkiye Avrupa Birliği'ndeki Çıkarlarını Nasıl Koruyabilir?:
Avrupa Halk Partisi'nin Rolü**
Uğur Burç YILDIZ ————— 69

Yemen Krizinde Suudi Arabistan ve İran'ın Bölgesel Güç Mücadelesi
Ali SEMİN ————— 97

**Devam Eden Denizden Göç Krizinden Kaynaklanan Uluslararası Deniz
Hukuku ve Deniz Güvenliği Uygulamaları**
Burak Şakir ŞEKER ————— 131

Kitap Değerlendirmesi

**Günlüklerde Gerçeği Aramak: Cockburn'ün Kaos ve Halifeliği /
Patrick Cockburn**
Tuba ÇAVUŞ ————— 149

CONTENTS

Commentaries

Unrest in Jerusalem Could Lead to a Third Intifada
Yossi MEKELBERG _____ 1

Jerusalem in the 50th Year of Occupation
Bora BAYRAKTAR _____ 7

Articles

Military Analysis of the Cause, Consequence, Planning and Execution of the Military Intervention of 27 May 1960 Military Strike and the Impact Initiative of December 15, 2016
Savaş BİÇER _____ 13

The Problem of Common Definition of Terrorism in Relation to International System and International Law
Yusuf ÇINAR _____ 33

How can Turkey Protect Its Interests in the European Union?: The Role of the European People's Party
Uğur Burç YILDIZ _____ 69

Regional Power Struggle of Saudi Arabia and Iran in Yemen Crisis
Ali SEMİN _____ 97

International Law of the Sea and Maritime Security Implications Arising From the Ongoing Crisis Related to Migration by Sea
Burak Şakir ŞEKER _____ 131

Book Reviews

Chaos and Caliphate: The Jihadi Struggle for the Middle East / Patrick Cockburn
Tuba ÇAVUŞ _____ 149

Kudüs'teki Huzursuzluk Üçüncü İntifada'ya Yol Açabilir

Yossi MEKELBERG*

Müslümanlar tarafından harem-i Şerif olarak bilinen ibadet yeriyle ilgili son krizi bitirmek amacıyla, İsrail ile Ürdün arasında yapılan anlaşmanın, uzun vadeli sakinlik ve istikrarı garanti edeceği çıkarımında bulunmak pek akıllıca olmaz. Tam tersi, başlatan olaylar olan iki İsrail polisinin Lions Kapısı'nda üç İsraili Filistinli militan tarafından vurularak öldürülmesi, Kudüs'teki durumun ne kadar kırılğan ve dengesiz olduğunu gösterdi. Son üç yıldır sıklıkla, aralıklarla da olsa, bıçak intifadası olarak bilinen, bıçaklama ve otomobil saldırıları gerçekleşmektedir. Bu saldırılar, organizasyonsuz bir şekilde, gençler tarafından gerçekleştirilmiş ve bu yüzden bu saldırılar, yaşadıkları koşullar dolayısıyla birçok genç Filistinlinin umutsuzluğu ve öfkesi olarak yorumlanabilir.

Kudüs'teki durumun kırılğanlığı, özellikle işgal edilmiş doğu bölümü, İsrail-Filistin çatışması sorunu ve acil barışa olan gereksinimden kaynaklanmaktadır. Kudüs'te şiddetin patlak vermesi ve daha fazlası, İsrail ile Filistinliler arasında kapsamlı ve uygulanabilir siyasi bir çözüm bulunmadığı takdirde, büyük çaplı bir çatışmanın yaşanmasının an meselesi olacağına açık bir delildir. İkincisi bu; bir kriz durumuyla baş etmek ve uzun soluklu bir çözüm arayışı için gerekli olan güvenin, her iki taraf için de sağlanamamasına neden olmaktadır. Üçüncüsü; Harem-i Şerif'teki statüko için herhangi bir girişim, özellikle bütün ilgili tarafların koordine etmemiş olduğu herhangi bir girişim, kentte şiddetin patlak vermesine ve daha ötesine götürülmesine sebebiyet verecektir. Son olarak, son iki hafta içinde yaşananlar, İsraililer ve Filistinliler arasındaki çatışmayla ilgili olan bütün anlatıların arasındaki derin

---

* Prof.,Londra Regent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Sosyal Bilimler Program Direktörü, Chatham House Uzman Araştırmacı

uçurumları vurgulamıştır. Ne yazık ki şiddetin patlak vermiş olması; gerçekliğin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Filistinliler, Doğu Kudüs'ü Filistin egemenliği altında, gelecekteki devletlerinin başkenti olarak görürken, İsrail her daim birleşik bir Kudüs'ü, kendi egemenliği altında, ebedi bir başkent olarak görmekte ısrarcıdır. Alandaki gerçekler şehrin, iki topluluk arasında net bir sınır ile birleşik bir şehir olmaktan çok uzak olduğunu gösteriyor.

İki İsrail polisinin öldürülmesi şüphesiz, İsrail hükümetini hazırlıksız bir meydan okumayla karşı karşıya bıraktı. İsrail düşüncesizce, Doğu Kudüs'teki ve Batı Şeria'daki Filistinlilerin rutin toplu cezalandırılmalarına başvurmuş ve Al Aksa camisine girişte metal detektörlerle yapılan güvenlik önlemlerini arttırmıştır. Her iki uygulama da haksız ve güvenlik önlemlerinin arttırılması gereksizdi. Bu uygulamalar; durumun daha şiddetlenmesine ve son krizin uzamasına sebebiyet vermiştir. Saldırganlar, Kudüslü veya Batı Şerialı değil; İsrail'in kuzeyinde bulunan Umm Al Fahm kasabasındandı. Bu esasen, İsrail'de böylesi bir militan hücrenin oluşumunun tespiti, öldürücü silahların satın alınması ve bu silahların gizlice tapınak yerine götürülmesi konularındaki İsrail güvenlik güçlerinin istihbarat hatasıdır. Al Aksa Cami'sini ibadete kapatması ve girişte metal detektörlerin bulunması şeklinde olan Filistinlilerin toplu cezalandırılması, İsrail'in siyasi veya güvenlik meseleleriyle ilgili değil, İsrail'deki sağı ayartmak için olan bir diz refleksidir. Uygun soruşturmanın gerçekleştirilmesi ve kanıt toplanması anlaşılabilir fakat binlerce ibadet eden kişinin, ibadet etme haklarının ellerinden alınması, zaten fazlasıyla değişken bir durumu sadece şiddetlendirir. Filistinlilerle İsraililer arasında siyasi çözüm için bir sürecin olmaması, çatışmanın tohumlarını barındırır ve Kudüs'teki kutsal yerlerin statükosunu bozacak herhangi bir girişim, sadece tam teşekküllü bir Üçüncü İntifada'nın patlak vermesine ve Müslüman dünyasında öfkenin oluşmasına sebep olur. Sonuç olarak her iki tarafın aşırılık yanlıları için verimli bir zemin oluşturur. Her iki tarafta da tehlikeli fanatikler mevcut ki; çarpık Mesih inanışları, bu kutsal yerdeki çatışmanın, amaçlarına ve nihai olarak kesin bir zafere hizmet ettiği yönündedir. Kör nefretleriyle, sayısız kurban ile sonuçlanan ve hiçbir kazananı olmayan böyle bir olayın, ölümcül sonuçları konusunda umursamazdırlar. İsraili Yahudi siyasetçiler tarafından yapılan provakasyonlar ve dini fanatikler, Filistin'deki ve Filistin dışındaki bütün Müslümanlar üzerinde gerçek bir rahatsızlık hissi yaratmaktadır. Ancak, İsrail ile Filistinliler arasında nihai bir statü anlaşmasının bulunmayışı, aşırılık alanını yaratmaktadır. Yaklaşık 24 yıldır, Oslo Anlaşmasından sonra, iki topluluk arasındaki barış hiç olmadığı kadar uzaktır. Onsuz radikalleşme kapısı ve şiddet ardına kadar açıktır. Mevcut sorunların ve çatışmanın özüne değinmekten kaçınan, cesaretsiz, çok sayıda barış görüşmesi ve uygulamalar, olumlu bir sonuca varamadı. Yapıcı konuşmalar olmaksızın, iyi niyetli olarak Filistinlilerin self determinasyon hakkının verilmemesi, herkes için güvenlik, Kudüs'ün hem Yahudi hem Filistin devletinin başkenti olması, Filistinli mültecilerin durumu, işgal altında bulunan Batı Şeria'daki yerleşimcilerin sorunu gibi konulardan dolayı, barış uygulanabilir bir seçenek değildir. Akdeniz ile Ürdün arasında bulunan, küçük bir toprak parçası olan ve 13

milyon Yahudi ve Arap'ın yaşadığı bu bölgede, tüm bu sorunların gerekli bazı düzenlemelerle halledilmesi gerekiyor. Geçmiş bütün barış görüşmelerinde, tarafların en karmaşık sorunlara çözüm bulmada yaratıcı ve yenilikçi oldukları kanıtlandı fakat hiçbir zaman nihai sonuca ulaşmada herhangi bir liderlik görülmedi. Çok fazla seçmen yönetimi/kontrolü vardı ve iyi bir liderliğin esası olan gönüllülük, barış için siyasi riskleri almak konusunda yeterli değildi. Her iki siyasi sistem de, uzun vadeli stratejik kararlar alamayan, liderlik krizlerinin zararını gördü. İsrail tarafında, Benjamin Netanyahu yönetimindeki hükümet, barışı elde etme konusunda samimiyetten fazlasıyla uzaktır. İşgal edilmiş Batı Şeria'da ve Doğu Kudüs'te Yahudi yerleşimlerinin sürekli genişlemesi, güvenlik duvarı, Gazze'deki acımasız abluka, barış anlaşmasının çok uzak bir ihtimal olmasına neden olmaktadır. Yahudi yerleşimleri, hem yaşanabilir ve komşu bir Filistin devletinin önündeki fiziksel bir engel hem de elli yıllık işgalin sürekli hatırlatıcısıdır. İlaveten, Gazze'ye anlatılmaz acılar yaşatmak, insanlık dışıdır ve sadece daha fazla kızgınlık, nefretin birikmesine ve kaçınılmaz radikalleşmenin oluşmasına yol açar.

Anlaşmalı barışın önündeki diğer bir önemli engel, Filistin siyasi sisteminin içindeki parçalanmadır. On yıllardan daha uzun süredir, Batı Şeria ve Gazze, iki farklı hükümet, Batı Şeria'da Fatah, Gazze'de Hamas, tarafından yönetilmektedir. Bu; Filistinlilerin pazarlık pozisyonunu oldukça zayıflatmaktadır. Ne Başkanın pozisyonu, ne Mahmud Abbas'ın meşruiyeti için parlamentonun ciddi ölçüde uzlaşması ne de siyasi sistemin tümü için on yıldan uzun süredir seçim yapılmamaktadır. Abbas, İsrail ile anlaşmak konusundaki istekliliği hakkında samimi olabilir, fakat siyasi hayatının alacakaranlığında, yeni bir bakış açısıyla, yeni bir liderlik için özlem duyan kendi halkının desteğini kaybetmektedir.

Ortadoğu politikasının gizemli yollarında, Amman'da bir İsrail Büyükelçiliği güvenlik görevlisinin, iddiaya göre, Ürdünlü genç bir saldırganı ve kazara ev sahibini vurarak öldürdüğü trajik olay, İsrail hükümetinin önceki tutumundan vazgeçmesini ve Metal detektörlerin Harem-i Şerif'ten uzaklaştırılmasını sağlamıştır. Ürdün kralı Abdullah'ın talebi üzerine, İsraili korumanın İsrail'e dönmesi karşılığında, metal detektörler kaldırılmıştır. Bu bir anlamda, sadece bölgesel ve uluslararası işbirliği sağlandığında Kudüs'teki kutsal mekânlarda olan şiddetin önlenmesi veya frenlenmesinin mümkün olabileceğini gösteren en önemli derslerden biri olmuştur. Bu yalnızca, kutsal alanlarda, vakıf dahil olmak üzere, tüm hak sahipleri, mekanı yöneten, dini ve sivil meselelerden sorumlular, İsrail, Mısır, Suudi Arabistan ve bölge dışındaki uluslararası aktörler arasında yapılan günlük koordinasyon sayesinde gerçekleştirilebilir.

Koordinasyon mekanizmasının olmamasına rağmen, statükonun korunmasında etkili uğraş vermek veya etkili olarak kriz durumlarını bildirmek, işgalin sona ermesinde ve her iki tarafın da siyasi, insani ve sivil haklarının elde edilmesinde, gerçek kapsamlı bir siyasi süreçle güven inşa etmenin, yerini alabilir. Bunun gerçekleşmesi için, hakiki bir barış sürecini başlatmak ama-

cıyla, bir aciliyet algısını yerleştirmek gerekir. Bu, sadece ikili görüşmeler yoluyla veya ABD Barış Komisyonlarına olan itimat ile gerçekleşmeyecektir. ABD şuan ki öngörülemeyen başkanına rağmen gereklidir; ancak barış sürecinin tesisi, 2002 yılı Arap Barışı girişimine dayanan bölgesel bir faktörün canlanmasına inanmalı ve uluslararası topluluk içinde çeşitli unsurlarca desteklenmelidir. Böylesi bir yaklaşım olmazsa eğer, bir sonraki şiddet çok yakındır. .

İşgalin 50. Yılında Kudüs

Bora BAYRAKTAR*

Kudüs'ün bugün dünyanın en hassas noktalarından biri olduğunu söylemek abartı olmaz. Bu kutsal mekanda bir taşın yeri değişse yeryüzündeki milyonlarca Müslümanın ve Hristiyanın dikkati bu kutsal mekana döner ve kaşı kalkar. Milyonlarca Yahudi de benzer bir şekilde Kudüs'ü hep radarları içinde tutar. Bu nedenle Kudüs'te, Haremüşşerif'te yaşanan olayları dünyanın geri kalanında olan olaylarla karıştırmamak, kıyaslamamak en doğrusudur. Bugün İsrail'in kutsal mekanlarda güvenlik gerekçesiyle attığı adımlar bu açıdan değerlendirmelidir ve hafife alınmamalıdır. İsrail açıkça Haremüşşerif'te Altı Gün Savaşı sonrası 50 yıldır süregelen statüsünü değiştirmeye yönelik adımlar atmaktadır.

İsrail İşgali

Kudüs'ün hassas dengelerinin korunması, kentin kaderi aslında 7 Haziran 1967 günü değişti. Altı gün Savaşları sürerken İsrail birliklerinin kentin doğu yakasına ve kutsal mekanlara girişi ile birlikte 780 yıllık Müslüman egemenliği büyük ölçüde son buldu. İsrail'in kendisine düşman Arap devletleriyle etrafının sarılı olması, savaşı bilen İsraili yöneticilerin hassasiyeti, radikal Yahudi hareketlerin bugünkü kadar güçlü olmaması Tel Aviv'in tehlikeli adımlar atmasını frenledi. Ancak İsrail yayılmasının, kentin Yahudileştirme politikasının nasıl sistemli, sürekli ve istikrarlı çalıştığını, meselenin gelip Haremüşşerif'in kapılarına nasıl dayandığını anlamamızı sağlayacak bir dizi gelişmeler hep yaşandı.

---

* Gazeteci / Yrd. Doç. Dr. İstanbul Kültür Üniversitesi

İşgalin ilk günlerinde Ağlama Duvarı'nın yanbaşındaki Faslılar Mahallesi yıkılarak yok edildi. 700 bina tahliye edilerek buradaki Yahudi mahallesi iki katına çıkarıldı. Mescid-i Aksa'yı yakma girişimleri oldu. Haremüşşerif'in temelini arkeolojik olduğu belirtilen kazı çalışmaları başlatıldı. Haremüşşerif'in kapılarına İsrail güvenlik güçleri yerleştirildi. Zaman zaman güvenlik gerekçeleriyle kutsal mekanlarda ibadete sınırlamalar getirildi. 2000'li yıllarda Ağlama Duvarı'ndan Mescid-i Aksa'ya doğrudan giriş sağlayan bir platform kuruldu. Son olarak bir terör saldırısı gerekçe gösterilerek metal dedektörler yerleştirildi. Buna karşı gelişen boykot sayesinde Haremüşşerif Müslüman-sızlaştırılmaya başlandı.

Olayların gelişimine bakıldığında İsrail'in adım adım, milim milim Haremüşşerif'e yaklaştığı ve kutsal mekanın kimliğini, dokusunu değiştirmeye çalıştığı net bir şekilde görülmektedir. Bu olaylar kutsal mekanın ötesinde, Doğu Kudüs'teki olaylarla beraber değerlendirildiğinde tablo daha net karşımıza çıkmaktadır. İsrail kentin doğusundaki Arap mahallelerde Filistinlilerin evlerine çivi çakmaya bile izin vermemekte, onları göçe zorlamaktadır. Kentin etrafına inşa edilen duvarlar ve yeni Yahudi yerleşim yerleriyle nüfus yapısı Arapların aleyhine bozulmakta, inşa edilen tramvay yolu ile Batı Kudüs ile doğudaki yerleşim yerleri entegre edilmektedir. Ezan yasağı ile kentin semalarındaki Müslüman kimliği yok edilmek istenmektedir. Bu tabloya bakıldığında kimse İsrail'in yaptıklarını görmezden gelemez, statükoyu değiştirme görüşüne komplo teorisi diyemez. Yapılanlar ve gelinen nokta ortadadır.

Camp David'deki kopuş

Üstelik İsrail 2000 yılındaki Camp David görüşmelerinde niyetini açıkça ortaya koymuştur. Müzakereler sonrasında İsrail "Arafat'a herşeyi verdik, devlet önerdik, Doğu Kudüs'ü tartışmaya açtık. Ama o kabul etmedi" diye dünyayı kandırmaya çalışsa ve Filistin liderini "terörist" ilan ederek devre dışı bıraksa da gerçekler bir süre sonra ortaya çıkmıştır.

9 Aralık 2001'de, İsrail tanklarının kuşattığı Ramallah'taki karargahında konuştuğum Arafat'ın bana bizzat, resimler üzerinde anlattığı İsrail teklifleri ve hedefleri kayıtlardadır. İsrail'in planı Filistin'i yutmak, Haremüşşerif'in üzerinde egemenlik vermeden, sadece avlunun üst kısmında göstermelik bir kontrol vermek olmuştur.

Arafat "İsrail başbakanı Ehud Barak Haremüşşerif'in alt kısmının egemenliğini istedi. Ama biliyorsunuz ki kutsal kaya(muallak taşı) yerin altındadır. En büyük Cami olan El Mervan yerin altındadır. Bu talepleri kim kabul edebilir? Sen kabul edebilir miydin?" diyerek bu satırların yazarına sormuştur.

Arafat "Kudüs'e veren Arap lider ben olmayacağım diyerek direnmeyi seçmiş, terörist ilan edilmiş ve ardından iddiaya göre zehirlenerek hayatını kaybetmiştir. Bugün siyasi rakibi olan Hamas dahi Arafat'ı "Şehid el Kuds" diye anmaktadır.

Camp David görüşmelerinin çökmesi, iki tarafın da birbirinin geri adım atmayacağını anlamasıyla sonuçlandı. O tarihten itibaren öncelikle İsrail “tek taraflılığı” Filistin politikası olarak belirlemiş, müzakere yapmadan, atacağı adımlarla statükoyu belirlemek ve lehine değiştirmek olarak kararlaştırmıştır. Sonuç, inşa edilen duvarlarla sınırların değiştirilmesi, Yahudi yerleşim yerleri açarak nüfus dengesinin bozulması ve Arap nüfusun baskı altında yıldırılması olmuştur. Uzun yıllar müzakere çağrılarında her defasında katılan Filistinliler de 2014’ten itibaren tek taraflı karşılıklar vererek Filistin Devleti’ni tanıtmaya ağırlık vermişlerdir.

Duvardaki silah El Aksa

Hal böyle iken şunu söylemek yanlış olmaz: El Aksa krizinde beklenen bir gün mutlaka olacaktır. Kudüs yüzünden Filistin’de bir çatışma er ya da geç yaşanacaktır. Bu çatışmanın tüm bölgeye yayılmayacağını garanti yoktur. Şu an Arap dünyasındaki parçalanma, Irak ve Suriye’de yaşanan gelişmeler bile bir yönüyle bu kaçınılmaz savaşın hazırlık süreci olarak değerlendirilebilir. Son yıllarda yaşanan gelişmeler, İsrail siyasetinin yönü, Filistin halkının direniş kararlılığı, konunun hassasiyeti, uluslararası toplumun davranışları, ilgisi ya da ilgisizliği bu çatışmayı kaçınılmaz kılıyor.

Anton Çehov’un darb-ı meselinde belirttiği gibi “Romanın bir bölümünde duvara asılı olduğu belirtilen silah sonraki bölümlerde mutlaka patlayacaktır.” İşte bugün için, El Aksa Camii ve Haremüşşerif, Ortadoğu’da duvarda asılı olan o silahtır. Günü geldiğinde patlayacaktır. Son iki haftadır İsrail’in Haremüşşerif’e girişle ilgili ortaya koyduğu fiili kısıtlamalar ve buna gösterilen tepki o günlerin ne kadar yakın olabileceğinin habercisidir. Mesele, El Aksa’daki bu gerilimin, bu yüksek çatışma ihtimalinin İsrail’de daha sağlıklı bir siyaset gelişene kadar ertelenip ertelenemeyeceğidir.

Son kriz 14 Temmuz

Aylardır, hatta yıllardır bir kenara itilen, göz ardı edilen adeta unutulmuş meselesi 14 Temmuz’da bir terör saldırısıyla yeniden önümüze geldi. 14 Temmuz Cuma sabahı İsrail’deki Ümmül Fahim kentinden üç İsrail vatandaşı Filistinlinin Haremüşşerif’e soktukları silahla gerçekleştirdikleri saldırı iki İsrail askerinin ölümü ile sonuçlandı. Saldırganlar olay yerinde, kutsal mekanın avlusunda öldürüldü. Gerek Filistin Yönetimi gerekse olayı değerlendiren Müslüman ülkeler saldırıdan dolayı üzüntülerini bildirdiler ve kutsal mekanın bu tür şiddet olaylarına sahne olmasını kınadılar.

Ancak İsrail yönetimi saldırıyı bir fırsat olarak gördü. Kutsal mekanın girişlerini saldırıyı gerekçe göstererek kısıtladı. Metal dedektörler getirilerek kontrol noktaları oluşturdu. 50 yaş altındaki Müslümanların Cuma namazına girişlerini yasakladı. Filistinlilerin uygulamaları protesto için dedektörlerden geçmeyi reddetmesi El Aksa Camii’ni ve avlusunu tenhalaştırdı. İsrail yönetiminin Haremüşşerif’i ele geçirme politikasının yeni bir safhası böylece

uygulamaya konmuş oldu. Kutsal mekanı “Müslümanlaştırılmak”, bu durumu bir süre devam ettirmek, ardından burayı da Doğu Kudüs’te 15 yıldır yapıldığı gibi Yahudileştirmek. Kulağa komplo teorisi ve spekülasyon gibi gelen bu sav, yukarıda da belirtildiği gibi bölgeyi takip eden, olayların geçmişini bilen, 100 yılda nereden nereye geldiğini değerlendirenler için göz ardı edilemeyecek kadar gerçekçi bir ihtimaldir. İsrail Devleti’nin kurulması küçük yerleşim birimlerinin genişlemesiyle başlayan bir süreçtir. 1990’lı yıllarda elinizi kolunuzu sallayarak girebildiğiniz Filistin kentleri 20 yılda etrafi yüksek duvarlarla çevrili açık cezaevlerine dönüşmüştür.

Üstelik İsrail açısından Haremüşşerif’in önemi büyüktür ve buradaki emelleri bir sır değildir. Haremüşşerif’in batısındaki istinat duvarı Yahudilerin Ağlama Duvarı’dır. Kutsalların kutsalıdır ve Hazreti Süleyman’ın tapınağının ayakta kalan son duvarı olduğuna inanılır. Geçmişte Babil ve Roma tarafından yıkılan Yahudi tapınaklarının yerine üçüncüsü inşa etmek Radikal Yahudi grupların en büyük idealidir.

İsrail’de sağın merkeze oturması

İsrail siyasetinin merkezi 2001 yılından itibaren ciddi bir biçimde sağa kaydığını hatırdı tutmak gerekiyor. İsrail sağının en önemli isimlerinden olan Ariel Şaron bile 2005’te İsrail’i Gazze’den çekme kararı aldığı anda partisi Likud tarafından adeta afaroz edilmiş, daha “merkezde” dediği Kadima’yı kurmak durumunda kalmıştı. İsrail solunun önemli isimlerinden Şimon Peres de bu girişimde ona katılmıştı. Sonuç bugün Avigdor Lieberman, Naftali Benett gibi radikal sağcı isimlerin hükümette yer almaları ve politikaları belirlemeleri, Başbakan Netanyahu gibi sert sağcı bir ismi bile zaman zaman “mutedil” görünür kılmalarıdır.

Netanyahu’nun Kudüs ve çevresinde açtığı yeni Yahudi yerleşim yerleri kenti fiili olarak Batı Şeria’dan neredeyse tamamen kopartmıştır. Böyle giderse 15-20 yıl sonra Doğu Kudüs’te Filistin varlığı tamamen marjinalleşecek, başkenti Doğu Kudüs olan bir Filistin Devleti teknik olarak gerçekleştirilemez hale gelecektir. Eski Kudüs’teki Müslüman mahalleleri ve Haremüşşerif “son kale” olarak kuşatılacak ve bir süre sonra burası da Yahudileştirilmeye çalışılacaktır.

Bölgedeki krizler İsrail’i cesaretlendiriyor

İsrail’e bu adımları attıran biraz da bölgede devam eden büyük kaos. Stratejik sessizlik politikasıyla hamlelerini mümkün olduğu kadar dikkat çekmeden gerçekleştirmeye çalışan İsrail kendi örtülü ittifaklarını güçlendirmeye, güvenlik kurgusunu hayata geçirmeye çalışıyor. İsrail’in bölgeye yönelik plan ve beklentilerinde Washington ve Riyad’ın cesaret verdiğini söylemek yanlış olmaz.

İsrail'in bugün için bölgede birbiriyle ilgili üç büyük tehdit algısı var: Birincisi uzun menzilli balistik füzeler ve nükleer silahlara erişmeye çalıştığı düşünülen İran. İkincisi Güney Lübnan'ı kontrol eden ve etki alanını Suriye'nin güneyine doğru uzatan Hizbullah. Üçüncüsü Gazze'yi kontrol altında tutan Batı Şeria'ya doğru gelişmeye çalışan ve İsraili Araplar üzerinde etkisini giderek arttıran Hamas.

Tehditler bunlar olunca İsrail'in stratejisi de buna göre şekilleniyor. İsrail'in öncelikli hedefi İran'ın kuşatılması. Bunun için gereken Amerikan yönetiminin ve Körfez'deki Arap ülkelerinin desteği. İşte tam bu noktada Washington-Riyad ve Tel Aviv'i aynı hedefte buluşturuyor. Bu yılın Mayıs ayında ilk resmi yurt dışı ziyaretini önce Suudi Arabistan ve İsrail'e gerçekleştiren Amerikan Başkanı Trump'ın girişimleri tesadüf değil. Trump Suudi Arabistan ve onun önderliğindeki Körfez ülkelerini İran'a karşı örgütlüyor ve silahlandırıyor. Bu noktada Riyad'ın ve müttefiklerinin İran'a karşı İsrail'i de yanlarında görmekten memnun olduğu anlaşılıyor. Birleşik Arap Emirlikleri'nin de İsrail ile Demokrasileri Savunma Vakfı (Foundation for Defense of Democracies) üzerinden alttan alta birlikte hareket ettiği anlaşılıyor. İsrail İran karşıtı ittifaklaşmanın arka plandaki üyesi.

İsrail'in sessiz stratejisinin ikinci ayağı Suriye'nin güneyine odaklı. Burada attığı adımlar hem İran hem Hizbullah'a karşı ortak bir hareket planına işaret ediyor. 2006 yılındaki Temmuz Savaşı'nda Hizbullah karşısında istediği kadar etkili olamayan ve kuzey sınırını güvenceye alamayarak, hedeflediği Litani Nehri'ne kadar olan alanı tampon bölge yapamayan ve bu bölgenin denetimini UNIFIL'e bırakan İsrail Suriye iç savaşını fırsat bilerek kuzeyinde bir tampon bölge oluşturmaya çalışıyor. İsrail Suriyeli muhaliflere destek olarak, ABD'nin Ürdün'ün kuzeyindeki Suriye sınırına yerleşmesini teşvik ederek, zaman zaman doğrudan Hizbullah hedeflerini bombalayarak Golan Tepeleri'nin kuzeyinden Süveyde'ye uzanan bir hatta tampon bölge kurulmasına çalışıyor. Hedef Hizbullah'ı İsrail sınırından uzak tutmak, İran'ın Lübnan ile kara bağlantısını kesmek ve lojistik akışını engellemek.

Üçüncü hedef ise Filistin'de tek ve en büyük direniş odağı olan İslami Direniş Hareketi Hamas'ı devre dışı bırakmak, hiç olmazsa zayıflatmak. Böylece Filistin sorununu zaman içinde lehine çevirerek çözmek, Kudüs'teki statüyü yine zamana yayararak İsrail'in lehine değiştirmek. Batı Şeria'da ve Doğu Kudüs'te yerleşim yeri inşaatları açarak bu toprakların Yahudileştirilmesi bu sessiz stratejinin bir parçası olarak görünüyor. İsrail Filistin sorununu kendi çözümünü karşı tarafa dayatarak, buna itiraz edebilecek en önemli güç olan Hamas'ı devre dışı bırakarak halletmeyi umuyor. Şaron döneminde temelleri atılan tek taraflı güvenlik adımlarını kökleştirmek, resmileştirmek planının merkezindeki düşünce. Hamas'ın zayıflatılması Mısır, Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkelerinin kendi rejim güvenlikleri açısından, siyasi İslami hareketlerin zayıflatılması yönüyle paylaştığı ama Katar'ın karşı çıktığı bir hedef.

Katar Krizi ve Filistin

Katar krizi yukarıdaki sebeplerden dolayı İsrail'in sessiz stratejisinde tam merkeze yerleşiyor. Katar'ın iki noktada uyguladığı politika İsrail'in ve Körfez Araplarının bölge vizyonunu ve gelecek planlarını olumsuz etkiliyor. Birincisi Katar'ın İran ile daha dengeli ilişkiler kurma eğilimi, Tahran yönetimiyle ilişkilerini sürdürmek ve enerji alanında işbirliği yapmak istemesi. Bu başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkelerinin çoğunun tepkisini çekiyor. Riyad'ın Katar'da yönetimi değiştirmek için, Katar'ı haritadan silmeye kadar gidecek kadar agresif ve yıkıcı abluka kararı büyük ölçüde bundan kaynaklanıyor. İsrail de İran'ı bölgeye entegre edecek, faaliyetlerini sürdürmesine olanak bulacak bir alan açılmasına karşı. İran'ın tamamen izole edilmesini istiyor. Bu nedenle Katar'ın iradesinin kırılması İsrail içinde olumlu yönde bir adım gibi görünüyor.

İkinci konu Doha yönetiminin Filistin'de Hamas, Mısır'da Müslüman Kardeşler örgütleriyle olan yakın ilişkileri. Katar Hamas'a ve Müslüman Kardeşler'e finansal destek veriyor, lider kadrosunun sürgünde dağılmasına engel oluyor, örgütlenip faaliyetlerine devam etme fırsatı sunuyor, medyayı kullanarak sorunları gündemde tutuyor ve unutturmuyor. Bu da İsrail'in Hamas'ı zayıflatma politikasının hayata geçmesine engel oluyor. Katar Hamas'ın ABD ve diğer ülkelerle iletişimini de sağlayarak örgütün izole edilmesini engelliyor. Bu nedenle Katar'ın etkisiz kılınması, Filistin'de Hamas'ın kaynaklarını kurutmak, musluğu kesmek için büyük önem taşıyor. Bu başarılırsa İsrail, Filistin'de kolay lokma olarak gördüğü El Fetih'i yönlendirerek Filistinlilerin iradesini etkisizleştirerek dilediği teslim belgesini imzalatabileceğini düşünüyor. Filistin Yönetimi lideri Mahmud Abbas'ın ilerleyen yaşı, yerine gelebilecek bir ismin netleşmemesi İsrail'in iştahını kabartıyor. Daha önce Oslo Barışı yıllarında imzalanan güvenlik anlaşmaları ve yürütülen işbirliği kapsamında tanıdıkları, ilişki kurdukları, eksik ve zayıf yanlarını bildikleri, Filistin'de tanınan bazı isimlerin ısıtılarak ön plana çıkarılması biraz da bununla ilgili. 2006 seçimlerinden sonra Gazze'den kaçmak zorunda kalan eski güvenlik şefi Muhammed Dahlan'ın adının İsrail medyasında dolaşması bu açıdan şaşırtıcı değil. Arafat Ramallah'ta ev hapsine alındığında İsrail heyetleriyle görüşmeler yapan, Savunma Bakanı Şaul Mofaz'la gizli pazarlıklara girdiği öne sürülen Dahlan'ın İsrail için iyi bir alternatif olabileceği, onun üzerinden Filistinlilere bir anlaşma dayatılabileceği düşünülüyor olabilir.

El Aksa

Ancak Filistin sorunu bu hesaplamalardan ne kadar uzak olduğunu, ne kadar çabuk kontrolden çıkabileceğini 14 Temmuz sabahı bir kez daha gösterdi. El Aksa Camii'ne sokulan silahlarla kutsal mekanın girişinde yaşanan çatışma, akabinde saldırıyı gerçekleştiren üç kişinin Haremüşşerif'in avlusunda öldürülmesi meselenin kapalı kapılar ardında kolayca çözülemeyeceğinin açık bir kanıtı oldu. Saldırıyı gerçekleştiren üç kişinin İsrail vatandaşı Araplardan olması, Ümmül Fahim'den gelerek bu eylemi gerçekleştirmeleri de alarm

verici. İsrail'in olaydan sonra apar topar Kudüs'teki statükonun korunacağını açıklaması, ama diğer taraftan El Aksa Camii'nde Cuma namazını yasaklaması korunması zor bir dengeye işaret ediyor. İsrail böyle zamanlarda bütün bir İslam dünyasının tepkisini kaldıramayacağını farkında. Bu nedenle yatıştırıcı açıklamalar yapıyor ama bildiğini okumaya da devam ediyor. Mescid-i Aksa'daki sözde güvenlik kontrollerinin arttırılması işte bu çerçevede düşünülmelidir. Peki ama bu süreci ne durdurabilir?

İsrail'i kim durduracak?

İsrail'in Kudüs'te attığı adımlar, ön cepheyi dağıtma çabaları son dönemde İsrail'de yaşayan, İsrail vatandaşı olan Arapları(Filistinlileri) da işin içine çekiyor. Uzun yıllar şiddet olaylarının dışında kalmaya özen gösteren, Filistin siyasetinin dışında duran İsraili Arapların Kudüs meselesine müdahil olması İsrail açısından en büyük endişe kaynağıdır. Abbas ve El Fetih'in etkisizleşmesi, Hamas'ın Gazze'den Batı Şeria ve Kudüs'e erişiminin kısıtlı olması İsraili Arapları inisiyatif almaya zorluyor. Özellikle Şeyh Raad Salah'ın bu konuda öne çıkması, sürekli dava süreçleriyle etkisizleştirilmeye çalışılması bu açıdan dikkat çekici. İsrail açısından nüfusu bir buçuk milyonu aşan Arapların işin dışında kalması büyük önem taşıyor. İsrail içinde barış kampı iyice zayıfladığı için İsrail'in Arap nüfusu Tel Aviv'e karşı fren mekanizmasının en önemli parçası haline gelmiştir.

İsrail açısından ikinci endişe kaynağı doğu ve batı sınırlarının güvenliğini sağlayan Mısır ve Ürdün ile olan anlaşmalarının devamını sağlayabilmektir. Mısır'da 1979 Camp David Anlaşmaları'nı sorgulayan Müslüman Kardeşler'in darbe ile iktidardan uzaklaştırılması ve terör suçlamasıyla baskı altına alınması, Suudi Arabistan ve bağlı Körfez ülkelerinin tavrı İsrail'i rahatlatıyor. İç savaş öncesi Filistinli grupları destekleyen Suriye'nin kendi sorunlarıyla boğuşması, Esad'ın meşruiyetini kaybetmesi, Hizbullah'ın dikkatini Suriye iç savaşına vermesi yine İsrail'in nefes almasını sağlayan unsurlar. İsrail Suriye iç savaşı sayesinde kuzey sınırını dilediği gibi şekillendirme olanağına kavuştu. Bu savaşın devamı, Suriye'nin güneyinde rejimi, Hizbullah'ı kendinden uzak tutacak, kolay yönlendirilecek bir yapı oluşması İsrail'in hedeflerinden biri. Mısır'ın şu anki tavrı ve Suriye'nin durumu İsrail'e cesaret veriyor.

İsrail'e karşı üçüncü fren mekanizması ise Ürdün. 1967 savaşı öncesi Şeria nehrinin iki yakasına uzanan Maver-i Ürdün (Transjordan) Krallığı Kudüs ve Haremüşşerif'in doğal koruyucusu ve sorumlusu idi. Altı Gün Savaşı'nın sonunda Batı Şeria'nın işgal altında kalmasının ardından Ürdün Kralı ve ona bağlı Vakıf kutsal mekanların koruyucusu ve hizmetkarı olma konumunu sürdürdü. 1994 yılında imzalanan İsrail-Ürdün Barış Anlaşması'nın 9. maddesi, kutsal mekanlara serbest giriş hakkını kayıt altına alırken Ürdün Kralı'nın buradaki özel ve tarihi rolünü de tanıdı. İsrail'in Haremüşşerif'e getirdiği yeni güvenlik önlemleri bu nedenle İsrail-Ürdün barışını da temelinden sarsma potansiyeline sahip. İki ülke arasında geçmişte yaşanan krizlere bakıldığında İsrail'in Ürdün'ü kızdırmama konusunda hassas davranmasını

beklemek doğal. 1997’de Halid Meşal’e yönelik suikast girişiminin ortaya çıkmasının ardından Ürdün’ün yakalanan İsrail ajanlarını idam edeceğini açıklamasıyla o dönem de başbakan olan Netanyahu geri adım atmak zorunda kalmış ve Hamas lideri Şeyh Yasin’i serbest bırakmak zorunda kalmıştı. Ürdün-İsrail barışının çökmesi Tel Aviv’in doğu sınırlarının güvenliğini tehlikeye atacak bir unsur olduğundan İsrail bunu korumaya dikkat ediyor. Bu iki ülke ABD’nin desteğiyle yürüyen barışın da çok rahatlıkla bozulabileceğini gözden kaçırmamak gerekiyor. Bu açıdan İsrail’in Haremüşşerif konusunda Ürdün’ün tavrını dikkate alacağını unutmamalı.

Haremüşşerif konusunda atacağı adımlar da İsrail’in cesaretini belki de en çok kırarak olan şey İslam dünyasından gelen sert tepkiler olacaktır. Bu açıdan Türkiye’nin konumu, Türk yetkililerin açıklamaları, Türk kamuoyunun tepkileri son derece büyük önem taşıyor. Her ne kadar bugün Kudüs hassasiyetinde tepkilerin başını Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Ak Parti çekiyor olsa da Türkiye’de tüm kesimler, muhalefet partileri ve sivil toplum kuruluşları bu hassasiyeti paylaşıyor. CHP’den yapılan açıklamalar, MHP Genel Başkanı Bahçeli’nin İsrail’e uyarıları hatta HDP’den gelen tepkiler de aynı yönde. Türkiye oluşturduğu uluslararası kamuoyu ile İslam ve Arap dünyasına yön verebiliyor. En azından sessiz kalma eğilimindeki ülke liderlerini de tavır almaya zorluyor. Mavi Marmara olayının gölgesi bu anlamda İsrail’i ne tür bir tepkiyle karşı karşıya kalabileceği noktasında ayık tutuyor. Bu açıdan uluslararası tepkiler de fren mekanizmasının önemli bir parçası.

14 Temmuz’da başlayan krizde İsrail’in Birleşmiş Milletler’den gelen uyarıyı fırsat bilerek tepkiler karşısında geri adım atması ve dedektörleri kaldırması bu anlamda oyunun sonu değil. Bu büyük mücadelede oynanan raundlardan biri. Özetle El Aksa Ortadoğu duvarında asılı silah olarak durmaya devam ediyor. .

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve Sonrasındaki Askeri Müdahaleler ile 15 Temmuz 2016 Darbe Girişiminin Sebep, Sonuç, Planlama ve İcralarının Mukayeseli Analizi

Military Analysis of the Cause, Consequence, Planning and Execution of the Military Intervention of 27 May 1960 Military Strike and the Impact Initiative of December 15, 2016

Teslim: 11 Mart 2017
Onay: 03.Ekim 2017

Savaş BİÇER*

Öz

15 Temmuz 2016 gecesi Türkiye’de meydana gelen darbe teşebbüsü, demokrasiye gönülden bağlı halk tarafından başarılı bir şekilde yenilgiye uğratıldı. Darbe başarıya ulaşmadan bastırılmış olmasına rağmen, gerek ülke içerisinde, gerekse bölgesel ve uluslararası alanda etkileri olmuştur. Bu makalede, askeri darbelerin başarılı olsun ya da olmasın, nedenleri ile Türkiye’de askeri darbelerle yol açan siyasi süreçler ve Türk siyasi hayatında geçmişte yaşanan darbeler ile 15 Temmuz kalkışmasının benzerlik ve farklılıkları analiz edilecektir.

Anahtar kelimeler: Askeri darbe, darbe teşebbüsü, başarısız darbe, darbelerin nedenleri, darbelerin benzerlik ve farklılıkları.

Abstract

The military coup attempt that occurred in Turkey on the night of 15 July 2016 was successfully defeated by the people as a loyalty of the citizens to stand for democracy. In spite of the fact that the coup attempt was put down, it will have domestic, regional and international implications. This article is an analysis of the reasons of the coups either failed or not, the paths Turkish politics may cause the coup and the similarities and differences of the coups experienced in the Turkish political life..

Keywords: Military Coup, coup attempt, failed coup, cause of the coups, similar reasons of the coups

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi. E-mail: savas.bicer@esenyurt.edu.tr

1. TÜRKİYE’DE ASKERİ DARBELERİN SİYASAL GEREKÇELERİ

Atatürk için Cumhuriyet kurulduktan sonra önemli bir konuma sahip olan Türk Silahlı Kuvvetleri, rejimin temel dayanaklarından birisini teşkil etmekteydi.¹

Gerek Cumhuriyetin kuruluşunda gerekse devrim ilkelerinin uygulamaya konuluşunda, ordunun gücüne başvurulmakta, devletin ve toplumun yukarıdan aşağıya doğru inşası, sivil ve askeri bürokrasiye dayandırılmaktaydı. Askerin sistem açısından bu kurucu işlevlerine rağmen, yine Atatürk döneminde askerin siyaset dışında tutulmasına özen gösterilmiş, hatta bunu temin etmek için askerlerin oy verme hakları dahi ellerinden alınmıştır.²

Askeri darbeler hakkında yapılan mevcut çalışmalar çoğunlukla darbelerin altında yatan toplumun ekonomik, sosyal ve siyasi özelliklerinden kaynaklanan ve genellikle az ya da çok esas karakteristiği olarak kabul edilen yapısal nedenlere ya da ayrıca değişimin yavaş olmasına odaklanmaktadır. Bu yapısal nedenler, uzun vadeli gerekçeler bağlamında, darbelerin oluşumunu iki önemli yönden etkiler. Bunlardan birincisi; mevcut yapıdan memnun olmayan ve değişim için gerekli fırsatı kollayan bireylerden oluşan gurupların ön plana çıkmasına yardımcı olurlar. Bu bireylerin bazılarının anayasaya aykırı birtakım oluşum ve girişimler vasıtasıyla amaçlarına ulaşmayı deneyecekleri, göz ardı edilmeyecek bir olasılık olarak her zaman düşünülmelidir. İkincisi ise yapısal nedenler, darbeyi yapacak olanlara verilecek toplumsal desteğin ne ölçüde olacağına bir ölçüsüdür. Toplumsal destek, en azından pasif anlamda bile, hem darbeden sonra kısa sürede kontrolün ele geçirilmesi hem de uzun vadede darbe sonrası kalıcı bir hükümetin iş başına gelmesinde, darbeciler için son derece kritik ve darbenin başarı olasılığını etkileyen bir faktördür.³Türkiye’deki yapısal faktörlerin ekonomik, sosyal ve özellikle de siyasi yönleri ile toplumun darbe eğilimine olan etkisi bu çalışmada incelenecek ve askeri darbelerin mukayeseli bir analizi yapılacaktır.

2. DARBE KÜLTÜRÜNÜN TÜRK SİYASİ HAYATINDAKİ YERİ VE GEÇMİŞİ

Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasi hayatında en önemli konulardan birisini ortalama olarak her 10 yılda bir gerçekleşen darbeler dolayısıyla asker-sivil ilişkisi ve ordunun siyasi sistemdeki yeri oluşturmaktadır. Türk ordusunun siyasi sisteme etkisinin ve sistemin temel belirleyicisi rolünün doğru analiz edilmesi, merkezin bir ölçüde askeri yapıya sahip olduğu Osmanlı’nın bir devamı niteliğindeki bürokratik yapı ve zihniyetin incelenmesi ile mümkündür.

---

1 Davut Dursun, “Türkiye’de Yönetim Geleneği”, İlke Yayıncılık, Hamza Al (der.), İstanbul, (1998), 210

2 M.Baydur, , “Üniformalı Demokrasi”, Yeni Türkiye, Yıl 3, Sayı 17, Eylül-Ekim (1997), 309

3 Taeko Hirei, “Causes and Triggers of Coups d’état: An Event History Analysis”, Politics & Policy, February (2013),56

Askeri denetleyip harekete geçirebilmesi sayesinde güçlü olan ve güçlü kalan Osmanlı'da, yönetici seçkinleri meydana getirenlerin oluşturduğu sınıf da bu anlamda "askeri sınıf" olarak isimlendirilmiştir.⁴

Askerin siyasete müdahalesi Osmanlı İmparatorluğu döneminde de görülmekte ve bu müdahaleler ile siyasetin yönetici yapısında değişikliklerin yapıldığı, sultanlar, sadrazamlar ve birçok üst düzey görevlinin makamlarını, bazen de canlarını kaybettiği bilinmektedir.⁵ Maaş ve ödüllerden tatmin olmayan yeniçerilerin, çok sayıda isyan çıkarttıkları, bazen bu maaş artırımını sağlamak için devlet adamlarını öldürmüş veya öldürtmüş oldukları bir gerçektir.⁶ Her ne kadar Osmanlı dönemindeki askerin müdahalesi siyasal sistemi değiştirmeye yönelik değilse de, yaratılan baskı sonucunda büyük ölçekli değişimler yaşandığına tanık olunmaktadır. Bu köklü değişimlerin bir örneği olarak, II. Meşrutiyet döneminde, Sultan II. Abdülhamit askerin baskısı ile Kanun-i Esasi'yi yürürlüğe koymuş, böylece anayasal bir yönetime geçilmiştir. Bunun dışında, özellikle 1909-1918 yıllarında İttihat ve Terakki Partisi döneminde ordunun siyasete karıştığı, Bâb-ı Âli baskını ile ele geçirdiği iç ve dış siyaseti bütünüyle yönettiği görülmektedir.⁷ Bu dönemde asker ve sivil bürokrasi içerisinde yapılan seçkinlerin ütöpik zihniyet yapısı, hipotik yani kendi tasarladıkları bir hipoteze dayalı gelecekler tasvir etmelerine ve söz konusu gelecekleri sırf kendi istedikleri için kolayca yaratabileceklerine inanmalarına yol açmıştır.⁸ Bu aynı zamanda Osmanlı'nın Türkiye Cumhuriyetine bir mirası olmuştur.

Cumhuriyet devleti kurtuluş savaşı verilirken fikren kurulmuş, Ermeni ve Kürt gailelerine ilave olarak, Kurtuluş Savaşı sırasında Yunan ordusunu Hilafet ordusu sayan Teali-i İslam artığı, İslamcı hareketlerin tehdidi altında yeni bir ulus devlet inşasına girişilmiştir. Bu mücadeleden galip çıkan sivil-asker seçkinlerin batılılaşmayı bir zorunluluk olarak görmeleri sonucu, tepeden inşa çerçevesinde kendini gösteren, batıdaki gibi toplumsal ve ekonomik koşulların bir sonucu olarak ortaya çıkmayan Türk aydınlanması, eğitilmiş, aydın ve entellektüel bireye, ya da burjuvaziye dayanmamış, demokratikleşmenin miktarına, yöntemine ve zamanına; hatta ne zaman siyasilerin eylemlerine müdahale edileceğine, askeri-sivil bürokrasi seçkinleri karar verir duruma gelmiştir.⁹ Bu sistem içerisinde, yumuşak geçişi sağlayacak, donanımlı ve esnek aracı yapıların mevcut olmaması, dolayısıyla halkın tepki göstermesi ve örgütlenmesi de mümkün olamamıştır.

4Abdulvahap Akıncı, "Türkiye'de Askeri Vesayetinin Tesisi ve Demokratikleşmeye Olan Etkisi", Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt: 8, Sayı:1, (2013), 95

5 Davut Dursun, "Türk Demokrasisinde Kurumsallaşma Sorunu ve Krizleri Çözme Yöntemi Olarak Askeri Darbeler", Muhafazakâr Düşünce, Yıl 1, Sayı 3, Kış (2005), 176

6 İsmail Cem, Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi, 13. Baskı, Can Yayınları, İstanbul, (1998), 178-179

7 Metin Heper, Türkiye'de Devlet Geleneği, (çev. Nalan Soyarı), Doğu Batı Yayınları, (2006), 101 8Age, s.89

9 Mehmet A. Kılıçbay, "Atatürkçülük ya da Türk Aydınlanması", Ersin Kalaycıoğlu; Ali Yaşar Sarıbay (der.), Türkiye'de Siyaset: Süreklilik ve Değişim içinde, Der Yayınları, İstanbul, (1994), 210.

Askeri vesayetin zaman içerisinde aşamalı olarak daha etkin bir şekilde kurumsallaşması, dolayısıyla askerin siviller üzerindeki denetimi güçlenerek devam etmiş, ancak bu denetim mekanizmalarına rağmen her 10 yılda bir siyasete doğrudan veya dolaylı olarak müdahale edilmiştir.

Türkiye’de askeri müdahalelerin oluşumu ile ilgili genel düşünce, darbelerin dış güçlerin Türk Silahlı Kuvvetleri’ni yönlendirmesiyle olduğu yönündedir. Askeri müdahaleler üzerinde dış güçlerin farklı derecede etkileri olmakla birlikte, darbe ortamının oluşmasında iç dinamiklerin etkileri daha fazladır. İç dinamiklerin askeri müdahaleyi meşrulaştırmadığı durumlarda, dış güçlerin darbelerde yönlendirici olması neredeyse imkânsızdır.¹⁰

Dünyadaki örneklerinden ve dış dinamiklerden soyutlanamayacak şekilde, Türk siyasi yaşamında askeri darbelerin neden sürekli gündemde olduğu konusunda yapılan birçok araştırmaya göre, temelde askerlerin siyasetin içerisinde ideolojik anlamda bir dayatması olduğunu söylemek mümkün değildir. Türk Silahlı Kuvvetleri, 2013 yılında değiştirilmeden önceki TSK İç Hizmet Kanun ve Yönetmeliğinde de «Silahlı kuvvetlerin vazifesi; Türk yurdunu ve anayasa ile tayin edilmiş olan Türkiye Cumhuriyeti’ni kollamak ve korumaktır»¹¹ olarak ifade edilen rejim bekliliği görevini, anayasada belirtilen devletin kuruluş ilkelerine siyasilerin ters düştüğünü değerlendirdikleri her durumda yerine getirmek için sözlü beyanlar ve basın bildirimleri ile ikazdan, Milli Güvenlik Kurulu toplantılarında sivil kanada yönelik suçlamalara ve sonuçta devlet yönetimine el koymaya kadar giden bir dizi uygulamayı gerçekleştirmişlerdir.

Bu noktada, Türk Silahlı Kuvvetlerinin rejime müdahalesini, demokrasiyi ke-sintiye uğratmak olarak algılayan ve bu yönde bir askeri vesayet rejiminin varlığının sona erdirilmesini Türk demokrasisi için bir kurtuluş mücadelesine eviren ideolojik yaklaşımların, farklı zamanlarda, böylesi bir müdahalenin gerekli olduğu yönündeki davetkâr söylemlerinin ciddiye alınmasının, mümkün olmadığını da altını çizmek gerekmektedir. Demokratik seçimle iktidara gelen siyasi iradenin askeri darbe ile indirilmesini talep eden demokratik bir yaklaşımın nasıl bir ideolojiyi savunduğu anlaşılır değildir. Gerek milli savunma hizmetinin yerine getirilmesinde ve gerekse genel güvenliğin sağlanmasında görevler üstlenen silahlı kuvvetlerin, bu işlevleriyle siyasal sürecin içerisinde yer alması sonucunda, özellikle, milli savunma ve dış politika gereklerinin saptanmasında, ağırlıklı rol oynadığı bilinen bir gerçektir.¹² Silahlı kuvvetlerin bu özelliği, demokratik yönetim olgusu açısından birçok karmaşık sorunu da beraberinde getirmekte ve askeri ve sivil sorumluluğunun nerede ve nasıl

10Ercan Sözer, “Askeri Darbeler ve Toplumsal Etkileri; 1960, 1971, 1980”, Nisan (2010), 2, <http://library.atilim.edu.tr/bulten/sayilar/2010-04/makale2.html>, (Erişim: 10.11.2016)

11Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanun ve Yönetmeliği, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.211.pdf>, (Erişim: 06.03.2016)

12Fazıl Hüsnu Erdem, “Liberal-Demokratik Kuram Bağlamında Sivil-Asker İlişkileri”, 1, http://www.ozgurtoplumundegerleri.com/res/Fazil_Husnu_Erdem_Liberal_Demokratik_Kuram_Baglaminda_Sivil_Asker_Iliskileri.pdf, (Erişim: 12.11.2016), (Erişim: 23.03.2016)

başlayıp bittiği konusunda sürekli bir tartışma yaşanmaktadır.¹³ Buna bir de askerlerin aldığı kaliteli eğitimin sonucunda, siyasi iradenin birçok alanı askerlere bırakmasından doğan boşluk eklendiğinde, temelde silahlı kuvvetlerin siyasal iktidara tabi olmasının, yani sivil otoritenin üstünlüğü ilkesinin, nasıl uygulanacağı önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁴

Dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, 12 Eylül 1980 günü darbenin gerekçelerini topluma izah ederken, milli birliği koruma kaygısı içerisindeki Türk Silahlı Kuvvetlerinin devlet otoritesini yeniden tesis etmek amacıyla ülke yönetimine el koymaya karar verdiğini belirtiyordu. Böylece askeri darbeler, çok partili döneme geçilen 1946 yılından beri üçüncü defa müdahale edilerek kesintiye uğrayan demokrasi içerisinde, rejim muhafızlarının yönetimi devralması olarak kanıksanan bir dengeye oturtulmaya çalışılmaktaydı. Türk ordusu 1960 ve 1980 yıllarında iki defa devlet yönetimine fiilen el koymuş olmasına rağmen, 12 Mart 1971, 28 Şubat 1997 ve 27 Nisan 2007 tarihlerinde, yönetime el koymaksızın, Türkiye'nin siyasi yapısını ve siyasi kültürünü, uluslararası ilişkilerini, iç siyasi sorunlarını, medya gücünü, eğitim sistemini ve milletin devletle olan bağlarını yeniden düzenlemeye yönelik müdahalelerde bulunmuştur. Osmanlı döneminde merkezi konumda bulunan ve padişahın sadece ülkenin ekonomik örgütlenmesi üzerinde değil, fethe dayanan siyasal örgütlenmesi üzerinde de belirleyici rol oynayan orduya güvenmesi, Kurtuluş Savaşındaki başarı ile de birleşince, devletin hamisi olarak parlamento dışında bir kontrol mekanizmasının kendiliğinden oluşması kaçınılmaz hale geliyordu.¹⁵

27 Mayıs 1960 askeri darbesinin icracılarının tamamen asker kişilerden oluşmasının nedeni silahlı kuvvetlerin siyasetten izole edilmiş görev ve sorumluluk anlayışı olmasıdır. Profesyonel bir analiz yapılarak, uzun yılları kapsayacak biçimde inşa edildiği anlaşılan Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) yapılanmasının da, 15 Temmuz 2016 tarihindeki askeri darbe girişiminin öncü gücü olarak Türk Silahlı Kuvvetleri'ni (TSK) kullanmasının nedenlerinden en önde geleninin, TSK'nın bu içe sindirilmiş siyasi iradeyi kontrol eden kültürü, bir başka ifade ile koruma refleksi olduğu değerlendirilebilir. Örgütün özellikle emniyet ve yargı başta olmak üzere sızdığı devlet kurumları dışında özellikle TSK içinde tahmin edilenden çok daha güçlü bir örgütlenmeye ve operasyonel güce sahip olmasının da aslında bu kontrol mekanizmasına halkın ve TSK'nın hiyerarşik yapısının boyun eğeceği yönündeki kurumda yerleşik teamüle olan inancıdır.

Meselenin silahlı kuvvetler açısından belki de en can alıcı kısmı, müdahaleyi

13 R. H. Kohn, *The Forgotten Fundamentals of Civilian Control of the Military in Democratic Government*, Project on U.S. Post Cold War Civil Military Relations Working Paper No11, Cambridge; Harvard University John M. Olin Institute for Strategic Studies, June (1997), 4-14.

14 Erdem, 1

15 Semih Vaner, "Ordu", *Geçiş Sürecinde Türkiye*, Bölüm 8, Bilim Dizisi, 255-256

normal veya rutin bir prosedür olarak görme alışkanlığıdır. Siyaset kurumuna, siyasetçiye ve genel olarak sivillğe öncelikle güvensizlik duygusu perspektifinden bakan asker zihniyetinin etkin olan diğer çevreler açısından da değişmesi, Anadolu ve taşranın temsil ettiği muhafazakârlığa tepeden bakan anlayışın terk edilmesi, özellikle Türk siyasetçilerin değerlendirdiği¹⁶ bir husus olarak önem taşımaktadır.

Bütün dünyada genel olarak görüldüğü gibi Türkiye’de de gerçekleşen darbeler sadece iç dinamiklerle açıklanamaz. Uluslararası konjonktürün getirdiği koşulların yani dış dinamiklerin de askeri darbelerin gündeme gelmesinde çok önemli bir rolü olduğu, özellikle Türkiye’deki örneklerde açık olarak görülebilmektedir. ¹⁷İç dinamikleri dış dinamiklerden bağımsız düşünmemekle beraber, aşağıda değinilecek genel darbe gerekçeleri arasında bulunan darbe lehindeki uluslararası konjonktüre bütün sorumluluğu yüklemek hata olacağı gibi, bizi birtakım komplo teorilerine¹⁸ yönlendirip, asıl darbe nedenlerinin üzerinin örtülmesine sebep olacak bir algı etkilemesine maruz kalmamıza da yol açabilecektir.

Özellikle, bu makaleye konu olan 27 Mayıs darbesi ve 15 Temmuz darbe girişiminin arkasından ortaya çıkan tablonun işaret ettiği en önemli husus, ana aktörlerin nasıl darbeciler ve onlarla hareket eden bir grup darbe yanlısı TSK mensubunun olduğu gerçeğidir. Bu darbe yanlılarını da kendi içerisinde; ikna edilenler, darbeden ikbal umanlar ve siyasi iktidara ideolojik anlamda karşı olanlar olarak tasnif etmek mümkün olduğu gibi darbeden korkanlar, bekleyip sonuca göre pozisyon almayı düşünen fırsatçılar, emirlere ve amirlere hiçbir yorum yapmaksızın körü körüne itaat edenleri de bir başka sınıflandırmada saymak mümkündür. Dolayısıyla darbe gerekçelerinin dayandırıldığı temel mantığı ve uygulayıcı organizasyonun hedef kitlesini ortaya koymak bir anlamda darbecilerin her iki örnek olayda da kendilerini nasıl bu kadar güçlü hissettiklerini ve yine kendilerince iddialı bir konuma geldiklerini anlamamızı kolaylaştıracaktır.

3. ASKERİ DARBELERİN SEBEPLERİ, İCRA ŞEKİLLERİNDEKİ FARKLILIKLAR VE SONUÇLARI

Siyasi iktidarın silahlı kuvvetlerin eline geçmesi yani silahlı kuvvetler iktidarına dönüşmesinin en dramatik yolu, askeri bir darbe ile sivil hükümetin görevden uzaklaştırılmasıdır. Askerler bunu yönetimi bütünüyle ya da sadece yöneticiyi görevden uzaklaştırıp, değiştirmek suretiyle yapabildiği gibi, bizzat yönetimi devralmak şeklinde de uygulayabilirler.¹⁹

¹⁶ “Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Muhtıralar ile Demokrasiyi İşlevsiz kılan Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutları ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu”, Kasım (2012), 1340

¹⁷ Asena Boztaş, “Türk Demokrasisine Müdahaleler”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt/Volume: 9 Sayı: 19, (2012), 65-73

¹⁸Tanel Demirel, “12 Eylül’e Doğru Ordu ve Demokrasi”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 56-4,

¹⁹Andrew Heywood, Siyaset, Adres Yayınları, Ankara (2014), 488

Darbe, uluslararası literatürde, “siyasi yönetimin güçlü bir askeri ya da siyasi grup tarafından, süratli ve kararlı bir şekilde ele geçirilmesi” olarak tanımlanmaktadır. Hükümetin böyle ani bir şekilde düşürülmesi, genellikle göreceli olarak küçük bir grubun en tepedeki güç sembolü olan kişileri değiştirmesi ile gerçekleştirilmekte, devrimlerin aksine, kitlesel bir kalkışmayı kapsamamaktadır. Tipik bir darbeye, bazı siyasetçi ve üst rütbeli askerler tarafından mevcut yöneticiler tutuklanmakta, ulusal basın yayın organları ele geçirilmekte ve böylece darbeyi yapanlar, kendilerini gücü elinde bulunduranlar olarak kamuoyuna tanıtmaktadırlar.²⁰

Askeri darbeler, Afrika’da, Latin Amerika’da ve Asya’nın bazı yerlerinde, gelişmekte olan devletlerle sınırlı kalsa da, bazı dönemlerde ve dünyanın bazı bölgelerinde, yine bazı özel koşulların oluşması ile birlikte yönetme yetkisinin el değiştirmesinin başlıca aracı haline bile gelebilmektedir. Bu özel koşulları;

- a. Ekonomik gerilik,
- b. Ordu ve sivil yönetim arasındaki ihtilaf,
- c. Sivil yönetimlerin meşruiyetini kaybetmesi,
- d. Darbe lehindeki uluslararası konjonktür olarak sayabiliriz.

Aslında, askeri darbelerin yapılmasının esas nedeni, yapılabiliyor olmalarıdır. Bir başka deyişle askerler, yalnızca mevcut kurumların ve yönetici seçkinlerin meşruluğuna itiraz edebileceklerini hissettikleri ve müdahalenin başarılı yada başarısız olacağı hesabını yaptıklarında başarı gördükleri zaman müdahale etmektedir.²¹

Darbeleri, önce başarılı darbeler ve başarısız darbeler ya da darbe girişimleri, başarılı darbeleri de tiplerine göre üçe ayırmak mümkündür; Başkanlık darbeleri, saray darbeleri ve ayaklanma darbeleri. Başkanlık darbelerinde anayasal haklar ve özgürlükler geçici bir süre ile askıya alınırken, yürütme ve yasama tek elde toplanabilir ve bu dönemde ülke kararname ya da kararlarla idare edilir. Yasama için yeniden seçime gidilerek, yeni rejimin ve yönetimi alan güçlerin meşruiyeti sağlanmaya çalışılır. Bu nevi darbeler, genel olarak, demokratik seçimlerle iş başına gelmiş olan başkanın, icra gücünü genişletip arttırarak rejimi bir diktatörlüğe çevirdiğinde görülür. 1990 Peru ve Guatemala darbeleri buna tam olarak uygun olan örneklerdir.²² Saray darbeleri mev-

20 Valery Besong, “Coup d’etats in Africa: The Emergence, Prevalence and Eradication”, Stanford University Publications, Summer (2005), 2-3, online erişim: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3K8z-__SMCgJ:https://web.stanford.edu/class/e297a/Coup%2520d'esats%2520in%2520Africa%2520-The%2520Emergence,%2520Prevalence%2520and%2520Eradication.doc+&cd=4&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&client=safari, (Erişim: 22.10.2016)

21 Heywood, 489

22 Besong, 3

cut rejimin siyasi yapısı içerisinde cereyan eder ve icranın içerisinde bulunan muhaliflerinin komplosu ile gerçekleştirilir. Hedef, başkanı anayasal yoldan değiştirmektir. Kansız ve çabuk gerçekleştirilmekle beraber, suikast düzenlemek de saray darbesi yöntemlerinden birisidir ve genellikle gerçekleşmesi için yoğun bir gizlilik ve icra aşamasında askeri desteğe ihtiyaç vardır. Ayaklanmalar ise yönetici durumunda olmayan silahlı kuvvetler içerisindeki bir grubun kanlı ve şiddetli bir kalkışmasıdır.

Aslında, darbeleri sınıflandıran akademisyenlerden bazıları, farklı bir siyasal sebep sonuç ilişkisine dayandırdıkları darbe amacını gerekçe göstererek, demokratik ve anti-demokratik darbeler şeklinde bir ayrıma da gitmişlerdir. Onlara göre, aslında her şekilde anti-demokratik olan darbeler, belli özellikler taşıması durumunda “demokratik darbe” olarak da adlandırılabilir. Bu özellikler;

- a. Askeri darbe otoriter ya da totaliter bir rejime karşı planlanır,
- b. Toplumun bu tür bir rejime gösterdiği güçlü muhalefete ordu destek verir,
- c. Otoriter ya da totaliter lider toplumun muhalefetine olumlu bir cevap vermez,
- d. Darbe, toplum nezdinde saygı duyulan bir silahlı kuvvetler tarafından gerçekleştirilir,
- e. Darbe silahlı kuvvetler tarafından gerçekleştirilir ve otoriter/totaliter rejimi devirir,
- f. Darbeden sonra silahlı kuvvetler serbest ve adil seçimlere kısa süre içerisinde gidilmesini sağlar,
- g. Askeri darbe, demokratik yollardan seçilen siyasi iradeye yönetimi devreder.²³

Siyasi tarihimizde yaşadığımız bazı örneklerden hareket ederek, belki de sadece bize has özellikler nedeniyle, bir askeri darbenin hedeflenen sonuçlarını gerçekleştirmeye yönelik olması nedeniyle darbe kapsamında değerlendirilen “muhtıra” ları bu noktada vurgulamak uygun olacaktır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin siyasi iktidara muhtıra verme gerekçeleri ile geçmişteki darbe ve darbe teşebbüslerinin kamuoyu açıklamaları, birinci bölümde söz edilen, silahlı kuvvetlerin “rayından çıktığını” düşündüğü si-

---

23 Ozan. O. Varol, “The democratic coup d’état”, Harvard international law journal, Vol. 53 Num.2, Summer (2012), 295-297

yaseti bir raya oturtma refleki ile örtüşmektedir.²⁴ Muhtıra konusu aslında Türk siyasi hayatının hemen her döneminde farklı tonlarda ve biçimlerde gerçekleşen, askeri bir darbenin neredeyse ön koşulu haline gelmiş bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Genelkurmay web sayfasında yayımlanan e-muhtıra'dan²⁵, planlayıcıları tarafından daha sonra demokrasiye balans ayarı olarak nitelendirilecek olan “kuvvet gösterisi” tarzındaki askeri birlik hareketlerine, Milli Güvenlik Kurulu toplantılarını yasal bir zemin olarak kullanarak uzun bilgilendirme ve ikaz sunumlarından, basın yayın organlarına verilen beyanatlara, hatta Genelkurmay Başkanlığı Karargahında düzenlenen bir seri bilgilendirme toplantılarına kadar geniş bir yelpazede Türk Silahlı Kuvvetleri bütün vasıtaları denemek suretiyle, fiili bir kalkışma öncesinde, hedef kitle konumundaki siyasetçilerin darbe gerekçesi olarak görülen hususlarda “kendilerine çeki düzen vermesini” sağlamaya çalışmıştır.²⁶

Buraya kadarki incelememiz, askeri darbelerin mümkün olması için geri planda bulunan yapısal reflekslerin, aniden ortaya çıkan ve darbeyi tetikleyen nedenlerden daha fazla risk taşıdığını anlamamızı sağlamaktadır. Diğer bir deyişle, darbe riskini, darbeyi tetikleyen kısa vadeli krizlere sebep olacak tarzdaki mevcut hükümetin yüzeysel olmayan yapısal tutumundan kaynaklanan uygulamalarının, toplumun siyasi kültürünün ve devlet toplum ilişkilerinin işlevleri olarak kavramsallaştırabiliriz. Tetikleyici nedenleri, darbenin asıl sebebi olarak kabul etmemek ve yapısal nedenlerle karıştırmamak, ancak, tetikleyici nedenler olmaksızın da, yapısal nedenlerin bir darbeyi başlatamayacağını dikkate almak gerekir. Her ne kadar tetikleyiciler darbe riski ile kıyaslanmayacak olsalar da, bu anlamda darbe riskinin yüksek olduğu rejimlerde, darbenin tam olarak zamanlamasına karar veren faktörlerdir. Darbelere sebep olan yapısal tetikleyici nedenlerin her ikisi de, teorik ve istatistiksel olarak, askeri darbelerin gerçekleşmesindeki olaylarla doğrudan bağlantılıdır.²⁷ Bu ilişkiyi, sigara içmek uzun vadede kalp krizi nedeni olacak etkilere yol açarken, spor yapmak ve aşırı stresin aniden kalp krizi geçirilmesine neden olması örneği ile açıklamak mümkündür.

24 Ayla Acar, “12 Mart (1971) Döneminde Muhafız Bir Dergi: ORTAM”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Sayı 42, (2012), 4

25 Abdullah Serenli, Türkiye’de Ordu Siyaset İlişkileri, İstanbul Statejik Düşünce ve Araştırma Merkezi İSDAM Ocak (2014), online erişim; http://www.isdam.org.tr/img/20140305__9755670428.pdf, 11, (Erişim: 10.08.2016)

26 Özgür Gökmen, “28 Şubat bir Batılılaşma Restorasyonu mu?”, ModernTürkiye’de Siyasî Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık, Cilt 3, İletişim yayınları, İstanbul (2002), 347-350

27 Aaron Belkin and Evan Schofer, “Toward a Structural Understanding of Coup Risk”, Journal of Conflict Resolution, Vol. 47 No. 5, (October) 2003, 598

Tablo 1. Darbelerin Yapısal Nedenleri ile Rejimin Darbeye Sebep Olan Uygulamalarının Etkileşimi²⁸

	Rejimin darbeye neden olacak uygulamaları yok ya da rejim etkisiz	Rejimin darbeye neden olacak uygulamaları var ve rejim etkili
Yapısal Nedenlerle Darbe Riski Düşük	Yapısal gerekçelerin bulunmadığı burrejimlerde darbe olmaz. (Örnek; Sanayileşmiş Batı ülkeleri)	Yapısal nedenlerin bulunmadığı, ancak, yönetimlerin darbeye neden olacak uygulamaları görülen bir rejim bulunmamaktadır.
Yapısal nedenlerle Darbe Riski yüksek	Yapısal gerekçelerin bulunduğu burrejimlerde darbe sıklıkla görülür, zirarejimin darbeyi önleyecek etkili bir uygulaması da bulunmaz.(Örnek; Suriye 1950-1960 darbeleri)	Bu rejimlerde yapısal gerekçeler bulunmakla birlikte, darbeler nadirengörülür, zira rejim darbeyi önleyecek etkili uygulamaları yürürlüğe koyabilme ve yönetimini sürdürebilme gücündedir.(Örnek; Suriye Hafız Esad rejimi)

Yukarıdaki tablo bize, yapısal nedenler bulunsa dahi, mevcut yönetimlerin alacağı tedbirler sayesinde, darbelerin önlenebileceğini göstermekle birlikte, Suriye örneği tek başına, bastırılmış darbe enerjilerinin, eğer darbe riskini ortadan kaldıracak kalıcı tedbirler alınmaz ve yapısal gerekçelere çözüm getirilmez ise bir ülkede nasıl daha büyük iç çatışmalara sebep olabileceğini de göstermesi bakımından önemlidir.

Buraya kadar darbelerin planlama, uygulama ve sonuçları bakımından nasıl tasnif edilebileceği ile yapısal ve tetikleyici sebeplerin neler olduğu, darbe riski taşıyan rejimlerin nasıl bir yönetim göstermesi gerektiği hususunda genel hatlarıyla bir fikir sahibi olmakla birlikte, aslında askeri darbelerin başarılı olmalarının temel göstergesi olarak mevcut rejim aynı kalsa dahi, mevcut siyasi iradenin değişmiş olmasının yeterli olup olmadığı açıklığa kavuşmamıştır. Askeri darbelerin nihai amacı eğer mevcut rejimi değiştirmek ise yine askerler tarafından gerçekleştirilen ve mevcut siyasi tablodaki yöneticilerin istifası ile sonuçlanan diğer askeri müdahaleleri de bu kapsamda değerlendirmek mümkün müdür? Bu sorunun cevabını, askeri bir darbenin beklenen sonuçlarını parametre olarak almak ve örneğin 28 Şubat “post-modern darbe” sinin sonuçları ile mukayese etmek suretiyle verebiliriz.

²⁸Belkin and Schofer, 598

Askeri bir darbenin hedefleri temel olarak;

- a. Mevcut yönetimi düşürmek,
- b. Yönetimi devralmak veya
- c. Yerine yeni bir yönetim kurmak olarak sayılabilir.

Bu durumda, 28 Şubat süreci sonunda demokratik yollardan işbaşına gelmiş bir hükümet istifa ederek, yerine yeni bir hükümet kurulması nedeniyle, 28 Şubat süreci de bir darbe olarak sayılabilir. Ancak bu durumda, 12 Mart Muhtırasını da aynı kapsam da değerlendirmek gerekecektir.

Askeri darbelerin hazırlık aşamasında; Uygulama ile ilgili hususların silahlı kuvvetlerin tamamının emir komuta birliği içerisinde, ya da silahlı kuvvetler içerisindeki bir grubun önderliğinde hazırlanmış gizli bir plana dayandırılması bir değişken olarak alınabilir. Bu planlama kod isimle gizlenmiş bir hareket planı şeklinde yazılı olabileceği gibi, ayrıntıları sadece belirli kişiler tarafından bilinen, genel hatları ise yine sadece ilgili olanlara bilmesi gereken prensibine uygun şekilde verilen kısmen yazılı olan ya da hiç yazılı olmayan bir liste ya da metin olabilir. Bu kapsamda, hazırlık aşamasının örgütlü ve planlı olması, kalkışmanın darbe olarak değerlendirilmesi için önemli değişkenler olduğu kabul edilmektedir.

Askeri darbelerin icrasında ise askeri birliklerinin kışladan çıkması sonucunda fiilen uygulanan silah zoru ile mevcut yürütme ve yasama organının görevine son vermek, siyasi partileri ve sivil toplum örgütlerini kapatmak suretiyle sıkıyönetim ilan edip anayasal hak ve özgürlükleri askıya alarak, siyasi iktidara sahip olanlar hakkında yasal işlem yapacak şekilde işlem başlatarak ve sorumlu görülen diğer kişi ve kuruluşlar hakkında da döneme özel koşullardaki yargılamaları uygulamaya koyarak gerçekleşmesi diğer değişkenlerdir. Şimdi bu değişkenlerin yerlerine konulması suretiyle, hangi askeri kalkışmaların ya da girişimlerin darbe, hangilerinin müdahale aşamasında kalmış sınırlı hareketler olduğunu değerlendirmemiz mümkün olacaktır. Bir askeri darbe ile yine bir askeri hareketin planlamalarının aynı usul ve yöntemlerle, bu konuda eğitim almış kişiler tarafından yapıldığını farz ve kabul ederek, Türkiye örneklerindeki, askerlerin yönetimi sivillere devretme konusunda gösterdiği pozitif tutum da dikkate alınmak suretiyle, jenerik bir darbe planlamasında aşağıdaki tablo da belirtilen muhtemel safhalandırmanın yapılabileceğini değerlendirebiliriz.

Tablo 2. Askeri Bir Darbenin Planında Bulunması Muhtemel Olan Hususlar

Hazırlık Safhası	Harekat Güvenliğinin sağlanması	Yönetimin Sivillere devredilmesi/ Askeri Yönetimin devamı
<p>Planlama yapılır,</p> <p>Plan ve Ekleri hazırlanır,</p> <p>Bilmesi gereken prensibine ve zaman çizelgesine uygun olarak plan tebliği edilir,</p> <p>Harekata katılacak Brl. konuş/kuruluş değişiklikleri ile personelin atama/ görevlendirmeleri yapılır</p>	<p>Askeri Tedbirler;</p> <p>Alarm tedbirleri uygulanmaya başlar,</p> <p>Brl. ler kıışlardan çıkar,</p> <p>Hdf. Kişiler yakalanır,</p> <p>Yasama ve yürütme organlarının görev yapması engellenir,</p> <p>Basın yayın organları susturulur, ele geçirilir,</p> <p>Darbe bildirisi tebliğ edilir,</p> <p>Sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağı ilan edilir,</p> <p>Ordu içerisindeki muhalifler enterne edilir,</p>	<p>Bu safhada; 2nci safhada kurulan Sıkıyönetim/Olağanüstühal mahkemelerinde yargılamalara devam edilirken:</p> <p>Teşkil edilen geçici bir yasama organı ile yeni anayasa çalışmalarına başlanılır,</p> <p>Genel ve/veya Mahalli Seçimlerin, Anayasa oylamasının ve yeni rejime geçiş takvimi hazırlanır.</p>
	<p>Siyasi Tedbirler;</p> <p>Geçici bir yürütme ve yasama organı tesis edilir,</p> <p>Büroaside atamalar, göreceden almalar uygulanır,</p> <p>Yargılamalara başlanılır,</p> <p>Dış ilişkilerde ittifak ve andlaşmalar ile ilgili kararlar alınır,</p>	

Tabloda taslak bir planlamaya esas olacak genel hususları kabaca belirtirken, geçmişte yaşanan bazı darbelerin uygulamaları dikkate alınmıştır. Bu taslak bir kontrol listesi olarak kabul edilmek suretiyle, 27 Mayıs 1960 dan başlayarak, ülkemizde yaşanan darbe girişimleri, askerlerin gerçekleştirdiği farklı yöntemlerle siyasete müdahaleler ve 15 Temmuz darbe girişiminin temel bazı parametrelerle mukayesesi yapılabilecektir.

Tablo 3. Askeri Müdahalelerin Mukayesesi
(E: Evet, H: Hayır, A: Asker, S: Sivil)

	Darbe Planlı mı?	Birlikler kışladan çıktı mı?	Silahlı kuvvetler içerisinde bir grup mu?	Emir Komuta sistemi var mı/Üst kademe Komutanlar dahil mi?	Elebaşlar sivil/asker mi?	Hedefine ulaştı mı?
27 Mayıs 1960	E	E	E	H	A	E
22 Şubat 1962	E	E	E	H	A	H
21 Mayıs 1963	E	E	E	H	A	H
12 Mart 1971	H	H	H	E	A	E
12 Eylül 1980	E	E	H	E	A	E
28 Şubat 1997	H	H	H	E	A	E
27 Nisan 2007	H	H	H	E	A	H
15 Temmuz 2016	E	E	E	H	A/S	H

Tabloda görüleceği gibi, 27 Mayıs 1960 darbesinde, silahlı kuvvetler içerisindeki çeşitli rütbelerdeki bir grup tarafından önceden yapılmış bir plan dahilinde kışladan çıkan askeri birlikler, sadece bir üst düzey komutanın katıldığı ve sonuçta başarıya ulaşan bir darbe gerçekleştirmiştir. Darbeyi gerçekleştiren gruba muhalif bir diğer grup tarafından, 22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963 darbe girişimleri gerçekleştirilmiş ancak başarıya ulaşmamıştır. Bunun yanında, 12 Mart 1971, 28 Şubat 1997 ve 27 Nisan 2007 tarihlerindeki, ordunun siyasi iradeye yönelik, muhtıra, ikaz ve kuvvet gösterisi niteliğindeki müdahalelerinde, askeri birlikler, kışlalarından çıkmaksızın, sadece silahlı kuvvetler üst yönetiminin ve emir komuta sisteminin içerisinde kalan bir girişim söz konusudur. Askeri darbe olarak, emir komuta sisteminin ve planlanan bütün faaliyetlerin eksiksiz olarak bir disiplin içerisinde uygulamaya geçirildiği 12 Eylül 1980 tarihindeki askeri müdahale, şablon olarak alınabilecek bir planlamadır.

Temel olarak askeri darbe ve/veya darbe girişiminin silahlı kuvvetlerin emir komuta sistemi içerisinde uygulanıp uygulanmadığı dikkate alındığında, 27 Mayıs 1960 darbesi ve 15 Temmuz darbe girişiminin planlayıcı ve icracıların silahlı kuvvetler içerisinde bir grup olduğu değerlendirilerek, darbe gerçekçeleri yapısal ve/tetikleyici nedenler olarak farklı olmakla birlikte, benzerlikler bulunduğu görülmektedir.

Darbe planının hazırlık safhasının geçilerek askeri tedbirlerin uygulamaya koyulması safhasında kaldığı 22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963 girişimleri ile, 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin sebeplerinden bağımsız olarak, icra tarzı ve siyasi iradenin ve silahlı kuvvetlerin darbeye katılmayan unsurlarının karşı koyması ile sonuçlanan askeri tedbirlerin uygulanması aşamasının hemen hemen aynı özellikleri taşıdığı da dikkat çekmektedir. Özellikle, her üç

girişiminde, aslında farklı yapısal nedenlere dayandığı, 27 Mayıs 1960 darbesinin yapısal nedenler ve tetikleyici nedenler mukayesesinde 12 Eylül 1980 darbesi ile benzer hususlar ihtiva ettiği görülmektedir.

SONUÇ

Önceki bölümlerde yapısal nedenler olarak sayılan bütün hususları kategorize edersek, karşımıza, temel ve destekleyici olmak üzere iki yapısal neden grubu çıkmaktadır.

- a. Silahlı kuvvetlerin, rejiminin ve devletin kuruluş ilkelerinin esas koruyucusu, kollayıcısı olarak görev alması,
- b. Halkın silahlı kuvvetlere olan güveni ve desteğinin her dönemde en üst seviyede olması
- c. Ülkenin siyasi geçmişinde askeri müdahalelerin yaşanmış olması,
- d. Silahlı Kuvvetlerin iç ve dış siyasetin belirlenmesinde, siyasi iradenin her dönemde dikkate aldığı bir güç olarak kabul edilmesi temel yapısal nedenler olarak sayılabilecektir.

Destekleyici yapısal nedenler olarak ise;

- a. Ekonomik gerilik,
- b. Sivil yönetimlerin meşruiyetini kaybetme eğilimi,
- c. Darbe lehindeki uluslararası konjonktür,
- d. Siyasi iradenin dış politikada önemli değişim gösteren yaklaşımları nedeniyle oluşan dış dinamiklerin dönemsel baskısına açık devletin kalıplaşmış dış politika tercihi ,
- e. Dünyada yaşanan hızlı değişime, devlet yapısının uygun tepki vermemesi,
- f. Siyasi partilerin kendi arasında ve/veya iktidar ile muhalefet arasında uzun süreli ve uzlaşma imkanı olmayan çatışma ortamı, sayılabilir.

Yukarıda söz konusu olan ve Türk siyasi hayatına askeri darbe girişimi olarak giren, 22 Şubat 1962, 21 Mayıs 1963 ve 15 Temmuz 2016 kalkışmalarını, yapısal nedenler yanında, darbe girişimine tetikleyici olarak etki eden diğer dönemsel gerekçeleri de şu şekilde sıralayabiliriz;

- a. Önü alınamayan ekonomik ve mali kriz,

- b. Darbecilerin temsil ettiği irade ile meşru siyasi irade arasında tırmanan anlaşmazlıklar,
- c. Devleti yönetenler hakkındaki yoğun yolsuzluk ve usulsüzlük iddiaları,
- d. Kamuoyunda siyasi iradenin uygulamalarına karşı artan tepkiler,
- e. Darbecilerin siyasi iktidara duyduğu güvensizlik,
- f. Darbe girişimine katılanların kişisel çıkar beklentileri,
- g. Darbe girişiminin üyelerinin birbirine sıkışıkya bağlı örgütlü bir yapı tarafından organize edilmesi,
- h. Artan terör olaylarına hükümetin tedbir getirecek politikalar üretememesi sonucunda, iç çatışmaların giderek iç savaşa dönüşme endişesi, toplumda oluşan tedirginlik, korku, bezginlik ve bıkkınlık sayılabilir.

Bu parametrelerin, EK-A'daki tablo üzerinde, 22 Şubat 1962, 21 Mayıs 1963 ve 15 Temmuz 2016 kalkışmaları ile ilişkisinin mukayeseli bir şekilde incelenmesi halinde, şu sonuçlara ulaşılabilecektir.

- a. Her üç darbe girişiminde de, Türk Silahlı Kuvvetleri rejimin ve devletin kuruluş ilkelerinin esas koruyucusu, kollayıcısı görevini üstlenmeye devam etmektedir. 15 Temmuz 2016 kalkışmasında, darbeci teröristlerin bu misyonu kullanmak suretiyle, diğer nedenleri de birleştirip, nihai hedeflerine ulaşmayı planladıkları anlaşılmaktadır
- b. Halkın Türk Silahlı Kuvvetlerine olan güveni ve desteğinin her dönemde en üst seviyede olması, her üç kalkışmada da görülmektedir. 27 Mayıs 1960 darbesi halkın çoğunluğu tarafından seçilmiş meşru bir yönetime karşı gerçekleştirilmiş olmasına rağmen, darbeyi yapanlara karşı ordu içerisindeki bir grup tarafından gerçekleştirilen 22 Şubat ve 21 Mayıs darbe girişimleri, kamuoyunda darbecilerin kendi iç mesele olarak görülmüş ve halk tepki vermemiştir. Yine bu geleneksel hale gelmiş tutum, 15 Temmuz 2016 kalkışmasının planlayıcılarına cesaret veren bir etken olarak değerlendirilebilir.
- c. Türk siyasi tarihinde darbelerin yaşanmış olması, özellikle, 22 Şubat ve 21 Mayıs darbe girişimlerinin hemen öncesinde, silahlı kuvvetler içerisindeki bir grup tarafından gerçekleştirilen ve kısa sürede meşruiyet kazanan 27 Mayıs 1960 darbesi, darbenin ulaşılan sonucundan tatmin olmayan diğer bir grup tarafından girişilecek yeni kalkışmalara da zemin hazırlamıştır. Aynı şekilde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin siyasi iktidara yönelttiği suçlamalar ve ikazlar sonucundarejime müdahale kapsamında değerlendirilebilecek 28 Şubat süreci ve e-muhtıraya ilave olarak yaşanan asker-sivil gerginliği

ile sistemin devamlı bir darbe riski taşıdığı izlenimi uyandırmak amacıyla yaratılan Ergenekon ve Balyoz kumpasları, 15 Temmuz 2016 kalkışmasında FETÖ'nün kullandığı önemli argümanlar olmuştur.

d. Türk Silahlı Kuvvetleri, siyasi iktidarların iç ve dış siyasetin belirlenmesinde dikkate aldığı bir güç olarak kabul edilmekle birlikte, özellikle Turgut Özal'ın başbakanlığı döneminden başlamak üzere, Avrupa Birliği ile uyum sürecinde uygulanan reformlar ve kısmi demokratikleşme ile ordunun siyasetteki etkisinin azalmasına paralel olarak, dış politikada da siyasi iradenin ağırlığı artmaya başlamıştır.²⁹ Daha sonra 2000'li yılların başından itibaren aynı yönde görülen bu dönemsel farklılaşmaya rağmen, zaman zaman güvenlik ve tehdit paranoyasına dayandırılan iç siyasete yönelik yöntemler nedeniyle, ordunun bir aktör olarak ağırlığı hissedilmeye devam etmiştir.

e. Ekonomik ve mali konularda, 1960-1965 dönemi ile kıyaslanmayacak şekilde durumunu düzelten bir Türkiye profiline rağmen, terörle mücadele ve uygulanan dış politikaya bağlı olarak bütçeye yük getiren güvenlik harcamalarının yanında, dış dinamiklerin debaskısı ile, ekonomik ve mali disiplin sonucunda gösterilen gelişme, millet refah olarak yansıtılma imkanı bulamamıştır.

f. Siyasi iktidarların, her üç kalkışma döneminde de, meşruiyetlerini kaybetmesi söz konusu olmadığı gibi, 15 Temmuz 2016 darbe girişimine muhatap olan hükümetin bir yıl önce milletvekili genel seçimlerini kazanarak parlamentoda iktidar için çoğunluğa ulaştığı ve geleneksel muhafazakar oyların siyasi ağırlığını yeniden sağladığı hususu önemlidir.³⁰ Meşruiyetini koruyan ve koruma kararlılığı gösteren güçlü yönetimlerin, yapısal ve tetikleyici nedenlerin sisteme dayattığı bir darbe riski olsa da bu kalkışmaları bastırma imkanı bulunmaktadır. Önemli olan husus, yapısal ve tetikleyici nedenlerin üzerine gidilerek, riskin kendiliğinden ortadan kalkmasının sağlanması ve demokrasinin kurumsallaşmasıdır.

g. Darbe girişimlerinin asıl nedeninin dış güçler olduğu yönündeki kısmen haklı komplo teorileri, tek başına bir anlam ifade etmemekle birlikte, Türk Dış Politikasında her üç dönemde de, özellikle silahlı kuvvetlerin kullanılmasını gerektirecek önemde milli sorunlar bulunması dikkat çekicidir. 22 Şubat 1962 ve 21 Mayıs 1963 darbe girişimleri döneminde Kıbrıs'daki 1950'li yıllardan itibaren süregelen çatışmalar³¹ ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimi döneminde ise Suriye iç savaşının yol açtığı uluslararası kriz,³²

29Ali Balcı, "Türk Dış Politikası: İlkeler, aktörler, uygulamalar", Etkileşim yayınları, (2003), 186

30Stratejik Analiz ve Düşünme Merkezi SDAM, "1 Kasım 2015 Genel Seçim Analizi", (2015), 14

31 Ulvi Keser, "Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye'de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XII/25 (2012), 222.

32 Merkez Strateji Enstitüsü Rapor 016-A, (2016), 20, online erişim; http://merkezstrateji.com/wp-content/uploads/2016/07/Rapor_016A_FETÖ-Darbe-Girişimi_s4.pdf, (Erişim: 10.01.2017)

Türkiye'nin milli hassasiyet göstererek, kırmızı çizgilerle kesin tavır koyduğu önemli dış dinamikler olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, Türk siyasi geçmişinde, demokraside ara dönem, askeri vesayet dönemi ya da darbe süreci olarak anılan, ordunun meşru siyasi iktidarların ülke yönetiminden memnun olmayıp, “ülkenin gidişatını” tehlikeli olarak değerlendirip, devletin kuruluş ilkelerinden sapıldığından endişe duyarak yönetime doğrudan ya da dolaylı olarak müdahale ettikleri dönemler görülmekle birlikte, bu müdahalelerden hiç birisinin ne gerekçesi, ne de uygulama yöntemi 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin amaç ve hedefleri kadar sapkın, hain ve sinsî olmamıştır.

KAYNAKÇA

Acar, Ayla. “12 Mart (1971) Döneminde Muhafız Bir Dergi: ORTAM”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Sayı 42, (2012), 4

Akıncı, Abdulvahap. “Türkiye’de Askeri Vesayetinin Tesisi ve Demokratikleşmeye Olan Etkisi”, Akademik İncelemeler Dergisi, Cilt: 8, Sayı:1, (2013), 95

Balcı, Ali. “Türk Dış Politikası: İlkeler, Aktörler, Uygulamalar”, Etkileşim Yayınları, (2003), 186

Baydur, Mehmet. “Üniformalı Demokrasi”, Yeni Türkiye, Yıl 3, Sayı 17, Eylül-Ekim (1997), 309

Belkin, Aaron Belkin and Schofer, Evan. “Toward a Structural Understanding of Coup Risk”, Journal of Conflict Resolution, Vol. 47 No. 5, October (2003), 598

Besong, Valery. “Coup d’etats in Africa: The Emergence, Prevalence and Eradication”, Stanford University Publications, Summer (2005), 2-3, online erişim: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3K8z-__SMCgJ:https://web.stanford.edu/class/e297a/Coup%2520d'esats%2520in%2520Africa%2520-The%2520Emergence,%2520Prevalence%2520and%2520Eradication.doc+&cd=4&hl=tr&ct=clnk&gl=tr&client=safari, (Erişim: 22.10.2016)

Boztaş, Asena. “Türk Demokrasisine Müdahaleler”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt/Volume: 9 Sayı: 19, (2012), 65-73

Cem, İsmail. “Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi”, Can Yayınları, İstanbul, (1998), 178-179

Demirel, Tanel, “12 Eylül’e Doğru Ordu ve Demokrasi”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 56-4, 47

Dursun, Davut. “Türk Demokrasisinde Kurumsallaşma Sorunu ve Krizleri Çözme Yöntemi Olarak Askeri Darbeler”, Muhafazakâr Düşünce, Yıl 1, Sayı 3, Kış (2005), 176

Dursun, Davut. “Türkiye’de Yönetim Geleneği”, İlke Yayıncılık, Hamza Al (der.), İstanbul, (1998), 210

Erdem, Fazıl Hüsnü. “Liberal-Demokratik Kuram Bağlamında Sivil-Asker İlişkileri”, 1, http://www.ozgurtoplumundegerleri.com/res/Fazil_Husnu_Erdem_Liberal_Demokratik_Kuram_Baglaminda_Sivil_Asker_Iliskileri.pdf, (Erişim: 12.11.2016)

Gökmen, Özgür. “28 Şubat Bir Batılılaşma Restorasyonu mu?”, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık*, Cilt 3, İletişim yayınları, İstanbul (2002), 347-350

Heper, Metin. “Türkiye’de Devlet Geleneği”, (çev. Nalan Soyarık), *Doğu Batı Yayınları*, (2006), 101

Heywood, Andrew. *Siyaset, Adres Yayınları*, Ankara (2014), 488

Hirei, Taeko. “Causes and Triggers of Coups d’état: An Event History Analysis”, *Politics & Policy*, February (2013), 56

Keser, Ulvi. “Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye’de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XII/25 (2012), 222.

Kılıçbay, A. Mehmet. “Atatürkçülük ya da Türk Aydınlanması”, Ersin Kalaycıoğlu; Ali Yaşar Sarıbay (der.), *Türkiye’de Siyaset: Süreklilik ve Değişim içinde*, Der Yayınları, İstanbul, (1994), 210.

Merkez Strateji Enstitüsü Rapor 016-A, (2016), 20, online erişim; http://merkezstrateji.com/wp-content/uploads/2016/07/Rapor_016A_FETÖ-Darbe-Girişimi_s4.pdf, (Erişim: 10.01.2017)

Serenli, Abdullah. *Türkiye’de Ordu Siyaset İlişkileri*, İstanbul Statejik Düşünce ve Araştırma Merkezi İSDAM Ocak (2014), online erişim; http://www.isdam.org.tr/img/20140305__9755670428.pdf, 11, (Erişim: 10.08.2016)

Sözer, Ercan. “Askeri Darbeler ve Toplumsal Etkileri; 1960, 1971, 1980”, *Nisan* (2010), 2, <http://library.atilim.edu.tr/bulten/sayilar/2010-04/makale2.html>, (Erişim: 10.11.2016)

Stratejik Analiz ve Düşünme Merkezi SDAM, “1 Kasım 2015 Genel Seçim Analizi”, Kasım 2015, 14

Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanun ve Yönetmeliği, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.211.pdf>, (Erişim: 06.03.2016)

“Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Muhtıralar ile Demokrasiyi İşlevsiz kılan Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutları ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu”, Kasım (2012), 1340

Vaner, Semih. “Ordu”, *Geçiş Sürecinde Türkiye*, Bölüm 8, *Bilim Dizisi*, 255-256

Varol, O. Ozan. “The democratic coup d’état”, *Harvard international law journal*, Vol. 53 Num.2, Summer (2012), 295-297

Terörizmin Uluslararası Sistem ve Uluslararası Hukuk İlişkisinde Ortak Tanımlama Sorunu

The Problem of Common Definition of Terrorism in Relation to International System and International Law

Teslim: 10 Ocak 2017

Onay: 03.Ekim 2017

Yusuf ÇINAR*

Öz

Terörizm uluslararası toplumun gündeminde sıklıkla yerini almaktadır. Fakat terörizmin ortak tanımlama sorunu güncelliğini korumaktadır. Bu çalışmanın temel amacı terörizmin ortak tanımlama sorununun sebeplerini ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışma yorumsamacı yaklaşımdan hareketle terörizmin tanımlanmasında ulus devletin uluslararası sistem ile kurmuş olduğu ilişkinin niteliği ele alınmaktadır. Ayrıca makalede self determinasyon ve terörizm arasındaki ilişki tartışılmaktadır. Bu makale terörizm kavramının ortak tanımlama sorununun devam edeceği sonucuna varmıştır.

Anahtar kelimeler: *Terörizm, Uluslararası Sistem, Uluslararası Hukuk, Self Determinasyon.*

Abstract

Although the concept of Terrorism often takes place in the international community's agenda, it still has common definition problem. The main purpose of this study is to reveal the causes of the common definition problem of terrorism. In this context, the study discusses the nature of the relationship between the nation-state and the international system in defining terrorism from the perspective of the interpretivist. Moreover, the relation between self-determination and terrorism is discussed in the article. This article concludes that the concept of terrorism's definition problem will continue in the future.

Keywords: *Terrorism, International System, International Law, Self Determination.*

* Yrd. Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü.

GİRİŞ

Uluslararası toplumun yalnızca devletlerden oluştuğu düşüncesine dayanan geleneksel görüşe göre, uluslararası hukuk devletlerarasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar bütünü olarak tanımlanmaktadır.¹ Geleneksel görüşün iddia ettiği üzere eşit egemen devletlerarası ilişkileri düzenleyici bir güce sahip olan uluslararası hukuk normları hegemon güce karşı aynı güce sahip olup olmadığı hususu uluslararası hukuk çalışmalarında önemli bir yere sahiptir. Uluslararası hukuk sistemine ilişkin kurallar, çoğunlukla devletlerin kendi aralarında yaptıkları uluslararası anlaşmalar ve teamül/yapılageliş kurallarından hareketle ortaya çıkmaktadır.² Bir bakıma “Galibin Barışı” felsefesi uluslararası hukukun şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda Skordas, 1990 sonrası hegemon güç konumunda bulunan ABD’nin uluslararası yapıla geliş kuralları sistemi üzerindeki etkisini ele almıştır. Öyle ki ABD’nin hegemon güç olması sebebiyle uluslararası hukuk düzeninde ani değişimlerin olmadığı sonucuna varmıştır.³ BM’nin ortaya koyduğu devletlerarası hukuk düzeni hala etkin şekilde varlığını devam ettirmektedir. Buna rağmen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde (BMGK) uzlaşılmalı bazı kavramlar ise muğlaklığını korumaktadır. Bu nedenle uluslararası sistemin en önemli parçalarından biri olan uluslararası hukukta bazı kavramlar için ortak bir tanım yapılamamaktadır. Bu kavramlar içerisinde en dikkat çeken “terörizm”dir. Uluslararası hukukta ortak terörizm tanımının yapılamaması kavramın siyasi çıkarılara göre değişebilen bir kavram olarak kullanılması tehdidi ile karşılaşmasına sebep olmaktadır.⁴

Çalışmanın amacı uluslararası hukukta terörizm kavramının ortak tanım sorununun sebeplerini ve sonuçlarını ele alarak self determinasyon ve terörizm arasındaki farkı ortaya koymaya çalışmaktır. Bu makale terörizm ve self determinasyon kavramlarının aynı örneklerde farklı anlamlarda kullanılması üzerinde durarak kavramların uluslararası toplum tarafından kullanım şekli belirlenmesinde uluslararası sistemin etkisinin olduğunu iddia etmektedir. Makale üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde terörizm kavramının uluslararası hukukta ortak tanım sorunu ele alınmaktadır. İkinci bölümde ise self determinasyon ve terörizm arasındaki fark ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Üçüncü bölümde ise Türk Hukuku’nda terörizm konusu ele alınmaktadır.

1. ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖRİZM KAVRAMININ ORTAK TANIM SORUNUNUN SEBEPLERİ VE SONUÇLARI

Terör kelimesi Latince Terre, Fransızca *terreur* kelimesinden dilimize geçmiş-

1 Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, (Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2013), s. 12.

2 M. Merdan Hekimoğlu, ‘ABD’nin Irak İşgaline Uluslararası Hukuk Açısından Eleştirel Bir Bakış’, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt: 9, Sayı: 34, 2013, s.65.

3 Achilles Skordas, ‘ABD Hegemonyası ve Uluslararası Hukuk’un Temelleri’, Michael Byers, Georg Nolte (ed.), Erdem Denk (Çev. Ed.), (Ankara: Phoenix yayınları, 2007), s.353.

4 Zeynep Erhan, “Terrorism: The Problems of Definition”, www.strategicoutlook.org/philosophy/news-terrorism-the-problems-of-definition.html, (Erişim tarihi: 21.06.2017).

tir. Kavramın anlamı yıldırma, korkutma, caydırma anlamındadır.⁵ Terörün bilinçli ve planlı ve bir siyasi amaç güdülerek yürütülmesi terörizm olarak ifade edilmektedir. Diğer bir tanımlama ile terörizm, devlet olmayan bir aktörün siyasi amaçlı yaptığı eylemlerin bütününe verilen addır.⁶ Demirli'nin bahsettiği gibi,

“Terörizm, planlı ve organize bir şiddet içermesi, gizliliği, sadece düşmanı değil masum sivilleri de bilinçli şekilde hedef alması, şiddeti bir siyasi eylem ve propaganda aracı olarak kullanması, ideolojik bir amaca yönelmesi gibi yönleriyle diğer şiddet türlerinden ayrılmaktadır.”⁷

Terör, terörizm, terörist ve terör örgütü gibi kavramlar hakkındaki tanımlar, bakış açılarına göre farklılaşmaktadır.⁸

Terörün ilk ortaya çıkışı aşamasında dinsel algıların önemli olduğu ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda Jewish Zealots taraftarlarının terörizm olarak nitelendirilebilecek vur-kaç ve suikast eylemlerinin ilk terörist faaliyetler olduğu iddia edilmektedir.⁹ İngilizce thug (çeteci) sözcüğü din bağlantılı terörizme dayanmaktadır. Örneğin Thuglar, 600-1800'lerin ortalarına kadar hüküm süren Hindu terörizmin adıdır. Thuglar, Hindu terör ve yıkım tanrıçası olan Kaliye kurban edilmek üzere kırsal bölgedeki yolcuları sistematik bir biçimde öldüren Hintli dinsel birliğin adıdır. Thuglar, genellikle kurbanlarını boğarak öldürmüşlerdir.¹⁰ Terörist eylemler günümüzde sadece radikal dinci gruplar tarafından tercih edilmemekte, aynı zamanda ayrılıkçı etnik grupların kendilerini dünyaya duyurma aracı konumundadır. Etnik ayrılıkçı örgütlerin, terör örgütü sınıflandırması içine alınmasına sebep olan en önemli unsur ise suikast başta olmak üzere, bombalama, rehin alma, adam kaçırma¹¹ gibi eylemleri sivil halk gözetmeden kendi çıkarlarına yönelik kullanmalarıdır. Etnik ayrılıkçı örgütlerin isyan çıkardıkları devlet tarafından illegal olarak kabul edilmesi ise vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu devleti hedef almalarından kaynaklanmaktadır. Terör tanımlarının terör örgütlerini illegal kurulmuş bir örgüt olarak var sayması ve terör örgütünün şiddet eylemlerini devletin egemenliğini zedeleyici eylemler olarak kabul etmesi ile terörizmin tanımlanmalarında ontolojik

5 Hüseyin Salur, Küreselleşme Bağlamında Din ve Terörizm, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Adana: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006), s. 38.

6 Abdulkadir Baharççek, 'Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu'. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 10 Sayı 1, 2000 s. 12.

7 Aylin Demirli, "Terörizm, Psikososyal Etkileri ve Müdahale Modelleri, ", *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (35), 2011, s. 68.

8 Ibid., 67. Ayrıca bakınız: Erik Mannk, "Terrorism: Its Past, Present and Future Prospects", www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2011/03/KVUOA_Toimetised_12-Männik.pdf, (Erişim tarihi: 08.10.2017), s.152.

9 Türkiye ve Terörizm. (Ankara: Türkiye Barolar birliği, 2006), s. 28.

10 Salur, 'Küreselleşme Bağlamında...', s. 25.

11 Erdal Bayer, Terörist Örgütlerde Örgütsel Öğrenme, (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007), s. 57.

tartışmalara sebep olmaktadır. Kısaca terör bir eylem şekliyle terörizm ise, devletlerin temel unsurlarını (Toprak, millet ve egemenlik) hedef alan faaliyetlerdir denebilir.

Terör kavramının terörizm safhasına evrilmesinde en önemli siyasal süreç Fransız İhtilali olmuştur. Fransız İhtilali sonrasında yönetimi ele geçiren Jakobenler 1789-1793 yılları arasında siyasal karşıtlarını ortadan kaldırarak huzura erişeceklerine inanmışlardır. Jakobenlerin lideri Maximillien Robespierre nasıl bir düzen istediklerini belirtirken, yasaların “bütün aşağılık duyguları hapsedilmesi” gerektiğini belirtmiş, vatanseverliği vurgulayan eylemlerin destekleneceğini ve Cumhuriyetçi duyguların yükseltilmesi gerektiğini belirtmiştir. Görünüşte son derece demokratik istekler olarak yorumlanabileceğimiz Robespierre’nin yeni düzen isteği, Fransa’da kanlı bir dönem başlatmış binlerce kişi öldürülmüş ve işkencelere maruz bırakılmıştır.¹² Bu durum terörün bir şiddet aracı olarak devletler tarafından kullanılabilirliğini göstermektedir. Devletlere karşı, devlet olmayan aktörler tarafından yöneltilen küresel ölçekte etki doğurabilecek şiddet eylemleri ve tehditler olarak terörizmi tanımlamak mümkündür. Buradan da anlaşılacağı gibi Westfallia’dan Fransız İhtilali’ne kadar geçen sürede dünya toprakları üzerinde öncesine göre devletler bulunduğu topraklar üzerinde egemenliklerini arttırmış ve kendisi dışında şiddet kullanan kişi ve grupları terörist olarak görmeye başlamıştır. “Terörizme karşı mücadele” kavramı ise Batı medyasında ilk kez 19. yüzyılın sonuna doğru Rus İmparatorlarına ve Batılı devlet adamlarına yapılan saldırıları önlemek amacıyla kullanılmıştır.¹³

Terörizmin uluslararası bir sorun olarak görülmesi ise 20. yüzyılda olmuştur. Birinci Dünya Savaşı bir şiddet eylemi ile başlamıştır. Avusturya Arşidükü Ferdinand’ın bir Sırp Milliyetçisi olan Prencip tarafından öldürülmesi sonucunda Birinci Dünya Savaşı’nın fitili ateşlenmiştir. Akabinde 1926 yılında Romanya’nın Milletler Cemiyetine (MC) sunmuş olduğu “Terörizmin Bastırılmasının Evrenselleştirilmesi için Uluslararası Sözleşme” uluslararası hukukun terörizmle tanışmasına vesile olmuştur. Kasım 1937 yılında toplanan Hükümetler arası Konferans “Terörizmin Önlenmesi ve Bastırılmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesini” kabul etmiştir. Sözleşme terörizmi “*Bir devlete yönlendirilen ve belli kişilerin ya da kişi gruplarının veya genel kamuoyunun zihninde terör hali yaratmaları hedeflenen ya da hesaplanan suç eylemleri*” olarak tanımlamaktadır. Diğer bir ifadeyle, MC terörizmi bireyin devlete yaptığı başkaldırı olarak kabul etmiş ve devlet terörüne değinmemiştir.¹⁴

Brian Jenkins terörizm kavramını “*bazı siyasal ve sosyal değişimler meydana getirmek için bir korku ve dehşet atmosferi yaratmayı tasarlanmış şiddet tehdidi veya şiddet*” diye tanımlamıştır. Jenkins’in belirttiği gibi terörizmin amacı

12 Toktamış Ateş, *Siyasal Tarih*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012), s. 124.

13 Sadat Demirci, ‘Terörizme Karşı Mücadele Modelleri’, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 2011, s. 194.

14 Murat Saraçlı, ‘Uluslararası Hukukta Terörizm’, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XI, Sa.1-2, Y.2007*, s. 1053.

terör örgütüne tasarlanmış bir sosyal ve siyasal kurgunun bir hükümete zorla kabul ettirmek için yasa dışı şiddet kullanımını içermektedir.¹⁵ Terörizm bu tanımdan da anlaşıldığı gibi belli bir sistematiğe ve ideolojik alt yapıya sahip örgütlü kişilerin üzerinde bulunduğu devlete veya kendisinin siyasal amaçlarına engel teşkil eden dünya üzerindeki devlet ve toplumlara şiddet kullanarak başkaldırmasıdır. Wilkson'a göre ise terörizm “*Bireyleri, grupları ya da hükümetleri teröristlerin siyasal amaçlarına yer versinler diye düzenli olarak yıldırmaya dönük öldürme ve yok etme eylemleri ya da öldürme ve yok etme tehdidine başvurulmasıdır*”.¹⁶

Literatürde ve pratikte terörizm ulusal ve uluslararası şeklinde bir ayrıma tabi tutularak tasnif edilmektedir. Terör kavramının yanında “ulusal terörizm” kavramı literatürde sıklıkla kullanılmaktadır. Kavram dış bağlantı olmadan tek bir ülke sınırları içerisinde bulunduğu devletin kamu düzenini değiştirmeye çalışan şiddet eylemleri olarak tanımlanmaktadır.¹⁷ Topal, “uluslararası terörizmi” birden fazla devletin topraklarını ve insanlarını hedef alan uluslararası alanda organize bir yapıya sahip olan ve uluslararası etki doğurabilen şiddet eylemleri ve tehditleri diye tanımlamaktadır.¹⁸ Başka bir ifade ile uluslararası terörizmde terörist eylem, devletin sınırlarını aşmış ve uluslararası sonuçlar doğurmaya başlamıştır. Bu tanıma göre terörist eylemler ulusal sınırın dışına çıktığında ve yabancı vatandaşların mal ve canına yönelik tehdit oluşturduğunda uluslararası terörizm söz konusu olmaktadır.

BM tarafından hazırlanan Uluslararası terör eylemlerinin cezalandırılması ve önlenmesine dair sözleşme taslağında belirtildiği gibi BM terörizmi uluslararası suç olgusu üzerinden tanımlamıştır. Devlete ait olan şiddet kullanma yetkisinin devletin izni olmadan başka bir grup tarafından kullanılması sonucunda meydana gelen şiddet eylemlerinin terörizm ilan edilmesi en çok devletlerin bir araya gelerek devletlerin egemenliklerinin korunması gerekliliği ile kurulan örgütlerde kendine destekleyici argümanlar bulmuştur.

BM'nin 1999 yılındaki genel kurul kararında terör şu şekilde tanımlanmaktadır:

“özel kişilere ya da halkın tamamına, siyasi, felsefi, ideolojik, ırkçı, etnik, dini ya da başka sebeplerle her türlü yasa dışı baskı vasıtasıyla dehşet ortamı yaratmayı tahrik eden tüm cezai eylemler.”¹⁹

15 Barolar Birliği, Türkiye ve Terörizm, s. 5.

16 Ibid. Ayrıca bakınız: Gregor Bruce, ‘Definition of Terrorism Social and Political Effects’, *Journal of Military and Veterans’ Health*, Volume 21, Number 2; May 2013, s. 26.

17 Ahmet Hamdi Topal, ‘Uluslararası Terörizm ve Uluslararası Ceza Mahkemesi’, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 1, No:3, 2005, s.77

18 Ibid., s.78.

19 Ezeli Azarkan, ‘11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Dönemde Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Terörizm Konusundaki Tutumu’, <http://www.dicle.edu.tr/Contents/29a95274-cd5d-41f2-a90d-4afd1ce6b126.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.10.2017), s.48.

BM Uluslararası Terörizm Komitesi'ne göre ise uluslararası terörizmin tanımı şöyledir:

*“Uluslararası boyutları da bulunan bir uzlaşmazlığın üzerine bu uzlaşmazlığın arzu edilen yönde gelişimini sağlamak amacıyla bir üçüncü devletin sınırları dâhilinde bir yabancı'nın kendi uyruğunda bulunmayan bir başkasına uyguladığı şiddet ve baskı”.*²⁰

BM'nin yapmış olduğu bu tanımın uluslararası terörizm faaliyetlerini devlet merkezli şekilde yorumladığı ve “uluslararası terörizmi” terörist eylemlerin birden çok devleti etkilemesi olarak görmüştür.

Soğuk Savaş boyunca terörizm açık bir şekilde kendine yer bulamamıştır. 11 Eylül ile birlikte terörizm, bir ülkenin bütününe etki edecek bir tehdit algısı ortaya çıkarmıştır. 11 Eylül Saldırıları sonrasında Richard Falk'un deyimiy-le uluslararası örgütlerin ilgi alanı devletler değil ulus-aşırı örgütlenen siyasi şiddet olmaya başlamıştır.²¹ O kadar ki, Soğuk Savaş döneminde NATO'nun misyonları arasında terörizm açık bir şekilde kendine yer bulamamıştır.²² 1990 yılında yapılan Londra zirvesiyle NATO'nun yeni görevi “uluslararası güvenliği” tehdit eden unsurlarla mücadele olarak deklare edilmiştir.²³ 1999 yılında Washington zirvesinde NATO'nun stratejik konsepti belirlenmiş, terörizm ortak güvenliği tehdit eden unsurlar arasında sayılmasına rağmen terörizmle nasıl mücadele edileceğine dair bir yol haritası ortaya konulamamıştır.²⁴ 1999 yılında NATO üyeleri arasında terörizm üzerinde ciddi bir tartışma olmamıştır. Öyle ki, 11 Eylül öncesinde terörist eylemler tüm ülkelere zarar verecek ortak bir tehdit olarak algılanmamıştır. NATO, 2002 Prag ve 2004 İstanbul Zirvesi ile terörizmle mücadele konusunda hem operasyonel hem teknik programlar hazırlanmıştır.

Terörle mücadele 11 Eylül'e kadar ulusal düzeyde iken 11 Eylül sonrasında ulusal sınırları aşan bir niteliğe dönüşmüştür.²⁵ 11 Eylül saldırılarından sonra terörle mücadele tekrar gündeme gelmiştir.²⁶ Terörizm konusunda mücadelenin nasıl ve hangi şekillerde yapılacağı tartışma konusu olmasına rağmen tartışmayı asıl başlatan temel unsur ortak bir terörizm tanımının olmamasıdır. Bu bağlamda devletlerin terörist örgüt olarak suçladığı isyancılar kendilerini ulusal kurtuluş hareketi olarak tanımlamaktadırlar ve hedeflerinin, self deter-

20 Türkiye ve Terörizm, s. 11.

21 Mustafa Aydın, Hans Günter Brauch, Mitat Çelikpala, Ursula Oswald Spring, Necati Polat (der.), Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012), s. 89.

22 Didem Yaman, 'Nato'nun Yeni Görevi: 'Terörizmle Mücadele' ve Bu Eksende Atılan Adımlar', *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 2, No: 7, 2006, s. 42.

23 Ibid., s. 43.

24 Ibid., s. 45.

25 Saraçlı, 'Uluslararası Hukukta...', s. 1056.

26 Demirci, 'Terörizme Karşı Mücadele...', s. 194.

minasyon haklarını kullanmak olduğunu açıklamaktadırlar.²⁷ Öyle ki, 11 Eylül saldırılarından sonra dünyada meydana gelebilecek çatışma şekilleri Brzezinski tarafından analiz edilmiştir. Brzezinski Rusya'ya karşı mücadele eden Çeçenleri ve İsrail'e başkaldıran Filistinlileri “ulusal özgürlük” hareketi olarak görmektedir. Devletlerin ise günümüzde tehlike olarak, devlet kontrolünde olan gelişmiş toplumların alt yapılarının, teröristlerce yok edilmesi olarak senaryolaştırmaktadır.²⁸ Burada en önemli husus 11 Eylül öncesinde ABD kamuoyunun Kuzey Kore ve İran'ın yapacağı yani devletlerarası bir çatışmanın gerçekleşeceğine dair bir beklentiyi ortaya çıkarmıştır.²⁹

Güvenlik Konseyi 28 Eylül 2001 tarihinde 1373 (2001) sayılı BMGK kararını kabul etmiştir. 1373 sayılı kararın BM Antlaşması VII. Bölüm altında alınan uygulama kararlarında ise devletlerin terörle mücadeledeki yükümlülükleri sıralanmıştır. Kararda devletlerin yükümlülüklerine ilişkin öne çıkan hususlar şunlardır:

*“1. Terörist faaliyetlerin finansmanının önüne geçilmesi ve cezalandırılması, bu amaçla gereken tüm mali önlemleri almak, 2. Aktif veya pasif olarak terörist eylemlere karışan kişi veya kuruluşlara, terörist gruplara eleman temini ile mücadele ve teröristlere silah temininin ortadan kaldırılması destek veren kişi ve kurumlarının malvarlığının dondurulması, Terörist şahıs ve şebekelerinin faaliyetleri veya hareketleri; sahtesi yapılmış veya tahrif edilmiş seyahat belgeleri; silah, patlayıcı veya hassas maddelerin kaçakçılığı; iletişim tekniklerinin terörist gruplarca kullanılması ve kitle imha silahlarının terörist grupların eline geçmesi tehdidi konuları ile ilgili olmak üzere, operasyonel bilgilerin güvenliği arttırmak, 4. İç Yönetmeliğinin 28 inci maddesinin uygulanması doğrultusunda, Güvenlik Konseyi'nde, Konseyin bütün üyelerinden oluşan ve bu Kararın uygulanmasını, istenen uzmanlar vasıtasıyla, takip ile görevli bir Komitenin kurulmasına karar verir ve bütün Devletlerden Komiteye en geç bu Kararın kabulünden itibaren geçen 90 gün içinde ve Komiteye teklif olunacak takvime göre, Kararın hayata geçirilmesi ile ilgili aldıkları önlemleri rapor etmelerini talep eder”.*³⁰

Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu bu karar, özgürlük-güvenlik dengesinde özgürlükten daha çok güvenlik lehine kullanılabileceğine dair yeni tartışma-

27 Ibid.

28 Zbigniew Brzezinski, Tercih, (İstanbul: İnkılap Yayınları, 2005), s.26

29Ibid.

30 BMGK'nın 1373 sayılı kararı: <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/uhamer/Ter%C3%B6rle%20%C4%B0lgili%20Uluslararası%C4%B1%20Belgeler/birle%C5%9Fmi%C5%9F%20milletler/BM%20G%C3%BCvenlik%20Konseyi%201373%20Say%C4%B1%C4%B1%20Karar%C4%B1.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.09.2017).

lar başlatmıştır.³¹ Kararda önceki yıllarda yapılmış uluslararası sözleşmelerde kullanılan açık uçlu ifadeler sıklıkla kullanılmıştır. Bundan dolayı 1373 sayılı karar, yükümlülükleri tam açıklamadığı yönünde eleştirilere uğramıştır. Bu bağlamda BM'nin 51. maddesinde belirtildiği üzere devletlerin meşru müdafaa hakkı vardır; devletlerin 1373 sayılı kararı referans olarak terörist saldırılara karşı meşru müdafaa hakkının olup olmadığı üzerine ise tartışmalar devam etmektedir.³²

BM Genel Kurulu'nda, 2001 Eylül saldırıları konusundaki 56. dönem toplantısında, uluslararası terörizmin önlenmesi konusunda kapsamlı bir sözleşme yapılması üzerine tartışmalar yaşanmış ve uluslararası terörizmin önlenmesi konusunda sözleşme hazırlaması için 6. Komite görevlendirilmiştir. Fakat 6. Komite uluslararası terörizmin önlenmesine yönelik sözleşmeyi iki önemli sebepten dolayı hazırlayamamıştır: (i) insanların self determinasyon haklarını kullanmalarının terörizm kavramının içinde yer alıp almayacağı, (ii) silahlı çatışma içerisinde devlet eylemlerinin terörizm kavramı içerisinde sayılıp sayılmayacağı üzerine yapılan tartışmalar kapsamlı bir sözleşmenin hazırlanmasını engellemiştir.³³ Başka bir ifade ile devletler terörizmin ne olduğu ve neyi kapsayacağı konusunda anlaşamamıştır.

Terör, Terörizm ve Terörist kavramlarının ortak bir tanıma sahip olmaması “terörist” ilan edilen devlet ve örgütlerin de tepkisini ortaya koymakta ve tartışmaya onlar da katılmaktadırlar. Bu tepkiler teröre destek verdiği iddia edilen İran, Suriye, Küba, Sudan, Kuzey Kore'den gelmektedir. Bu ülkeler kendilerinin ABD hegemonyasına karşı çıktıkları için terörist ilan edildiklerini iddia etmektedirler.³⁴ Usama Bin Ladin, El Kaide'nin eylemlerini cihat olarak savunmakta ve ABD'nin hegemonyasını kabul etmek istemeyenleri terörist ilan ettiğini vurgulamaktadır. El Kaide lideri Usama Bin Ladin'e göre, El Kaide ABD hegemonyasına karşı çıkmaktadır ve cihat ilan etmektedir. Ladin, Filistin'de binlerce masum çocuğun elinde silah olmamasına rağmen öldüğünü ve bu çocukların terörist ilan edildiğini vurgulamaktadır.³⁵ Açıklamalardan da anlaşıldığı gibi Ladin, El Kaide'nin kendisini ABD hegemonyasına karşı savunduğunu iddia etmektedir. El Kaide'den kopan terör örgütü IŞİD'in lideri Ebu Bekir El Bağdadi ise, IŞİD'in temel hedefini Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün, Filistin ve İsrail'in toprakları üzerinde şeriatla yönetilen bir yapı oluşturmak

31 Saraçlı, ‘Uluslararası Hukukta...’, s. 1072.

32 Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) 1373 (2001) sayılı kararı, <http://trdocs.org/docs/index-76651.html?page=2>, (Erişim tarihi: 24.09.2017).

33 Azarkan, ‘11 Eylül Terör Saldırıları...’, s. 59. Ayrıca bakınız: Albert j. Bergesen, Omar Lizardo, “International Terrorism and the World-System”, <https://www3.nd.edu/~olizardo/papers/st-terrorism-world-system.pdf>, (Erişim tarihi: 08.10.2017), s. 38.

34 Raphael F. Perl, ‘International Terrorism: Threat, Policy, and Response’, *CRS Congress Report*, 2007, s.7.

35 ‘Teaching Guide on International Terrorism: Definitions’, Causes, and Responses, United States Institute of Peace, <http://www.usip.org/sites/default/files/terrorism.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.10.2017), s. 13.

olarak tanımlamaktadır.³⁶

Uluslararası terör eylemlerini yargılayacak ve cezalandıracak üst bir yapının olmaması ve devletlerin yargılama yetki alanlarını iç hukuk vasıtasıyla genişletmesi sonucunda devletler, kendi ülkesi dışında vatandaşlarına yönelik terörist eylemi gerçekleştiren faileri yargılamak istemektedirler. Bu bağlamda bir ABD vatandaşının ülke sınırları dışında kaçırılması, öldürülmesi, saldırıya uğraması halinde ABD'ye yargılama yetkisi doğmaktadır.³⁷ Bu bir bakıma uluslararası örgütlerin terörizm ile mücadele konusunda yetersizliğini göstermekte ve uluslararası terörist eylemlere sebep olan failerin yargılanması ve cezalandırılması konusunda uluslararası bir ceza mahkemesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Fakat Galibin Barışı felsefesi uluslararası ceza sistemini temelden etkilememektedir. Bu noktada 11 Eylül saldırılarından hemen sonra uluslararası bir mahkeme aracılığı ile yargılama süreci yerine kuvvet kullanımına gidilmesi bunun en önemli göstergesidir. Terörizm ile mücadele konusunda uluslararası bir yargılama sisteminin ortaya çıkmamasının en önemli sebeplerinden bir diğeri de her ülkenin terörist faaliyetleri farklı tanımlamasıdır.³⁸

İngiltere terörü 1973 yılında İrlanda Olağanüstü Durum Hükümleri Kanununda (Emergency Provisions Act), “*Halka ve halkın belli bir kesimine korku salmak için şiddet kullanmak*” olarak tanımlamıştır.³⁹ İngiltere'nin Kuzey İrlanda Sorununu dönüştürmek için müzakere sürecini ilerletmesi ve belli bir mesafe alması terör tanımının yenilenmesini beraberinde getirmiştir. İngiltere'nin 2001 yılında yapmış olduğu terör tanımı, odak noktasına sadece ideolojik faaliyetler koymak yerine, dini ve siyasi hedefleri de eklemiştir:

*“Dini, Siyasi ve ideolojik sonuçlara ulaşmak için hükümeti, toplumu ya da toplumun herhangi bir bölümünü belli bir yere zorlamak maksadıyla kişilere ve mala karşı yapılan ciddi şiddet kullanımı ya da şiddet kullanımları tehdidinde bulunulmasıdır.”*⁴⁰

ABD'de ise 22 Aralık 1987 tarihli Anti Terör kanuna göre terörist faaliyet,

*“... Silahlı çatışmaya katılmayan bireylerin vücut bütünlüğüne ciddi zarar verme ya da ölümlerine yol açma riski karşısında aşırı bir kayıtsızlık göstererek şuurlu ve ayırım gözetmeyen bir şiddet eylemini tertip etmek, desteklemek ya da bu eyleme katılmak demektir”.*⁴¹

36 “Ebu Bekir El Bağdadi'nin yükselişi”, www.aljazeera.com.tr/haber/ebu-bekir-el-bagdadinin-yukselisi, (Erişim tarihi: 08.10.2017).

37 Topal, ‘Uluslararası Terörizm...’, s. 79.

38 Ibid., s. 84.

39 Barolar Birliği, Türkiye ve Terörizm, s. 12.

40 Ibid.

41 Saraçlı, ‘Uluslararası Hukukta...’, s. 1063.

11 Eylül sonrasında yapılan ABD Vatandaşlık Yasası terör eylemlerini sosyal hayatın bütün boyutunu hedefler olarak görmüş, bu bağlamda terörün sadece sırf şiddet kullanmakla olabileceği gibi kaçırma eylemleri de terörist faaliyetler içerisinde gösterilmiştir:

“İnsan hayatını tehdit eden her faaliyet, sivil toplumu yıldıрма ve zorlama hükümet politikalarını yıldıрма ve zorlamayla etkileme ve hükümetin uygulamalarının kitle imhası cinayet ve kaçırma yoluyla etkileme gibi hedeflere kilitlenmişse terördür.”⁴²

Fransa'nın 1986 yılında yapılmış Terörle Mücadele Yasası, Fransa kamu düzeninin korunması üzerinde durmuştur. Bu yasaya göre: *“Baskı ve tehdit yoluyla mevcut kamu düzeninin ciddi olarak bozulması maksadıyla ferdi veya örgütsel herhangi bir eylemde bulunulmasıdır”*.⁴³

Devletlerin, devletlerle mücadele yönteminden farklı bir şekilde mücadele etmek zorunda olduğu yeni bir “tehlike”, terörist örgütler kendisini hissettirmiştir. Bu aslında devletlerarasında diplomatik diyalog sürecinin “terörist örgütlerle” yürütülemeyeceği anlamını taşımaktadır. Başka bir deyişle “savaş ilan etme” gibi devletlere özgü olan siyasal ilişki biçimine; asimetrik bir şekle sahip olan devlet-terör Örgütü çatışma şeklinin alternatif olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Terörizm ile mücadelede uluslararası ceza mahkemesinin, uluslararası terör eylemlerini cezalandırması gerektiğine dair öneri kabul görmemiştir. Uluslararası Ceza Mahkemesi, 11 Eylül sonrasında Temmuz 2002 yılında kurulmuştur. Uluslararası Ceza Mahkemesi, uluslararası suç olarak kabul edilen soykırım ve insanlığa karşı işlenen ve savaş suçlarını yargılama yetkisine sahiptir. Türkiye ve Sri Lanka gibi ülkelerin girişimi ile terörist faaliyetlerin, insanlığa karşı işlenmiş suçlar çerçevesinde Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanması gerektiğine dair öneri, ABD'nin başını çektiği bir grup tarafından reddedilmiştir.⁴⁴ Bu iki grup arasında yaşanan tartışmanın en önemli sebebi, Türkiye ve Sri Lanka'nın terörizm kavramı içerisine PKK/Kürt Sorununu, Tamil Kaplanları/Tamil Sorununu yerleştirmeye çalışması, ABD'nin ise El Kaide/Radikal İslamcı faaliyetleri yerleştirmeye çalışmasından kaynaklanmıştır; ortak bir terörizm kavramı çerçevesinde bir araya gelinememiştir. Dolayısıyla uluslararası terörizmin devletlerarasında bir bütün olarak ele alınamaması sonucu doğmuştur.⁴⁵ Uluslararası Ceza Mahkemesi yapısal olarak güçlense de, uluslararası terörizm faillerini günümüz itibarıyla yargılama yetkisine sahip olamamış, ilerleyen dönemde de bu yetkiyi elde etmesi, düşük ihtimal dâhilinde kalmaktadır. Bunun en önemli sebebi olarak devletlerin ortak bir terör tanımının olmaması sonucu, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin egemenliklerini olumsuz etkileyebileceğine inandıkları kararlar verebileceği endişe-

42 Barolar Birliği, Türkiye ve Terörizm, s. 13

43 Ibid.

44 Topal, ‘Uluslararası Terörizm...’, s. 86.

45 Ibid., s. 88.

sidir. Kısaca, ulusal bakış açısının uluslararası girişimleri engellediği iddia edilebilir.

Terörizmin önlenmesine yönelik en önemli adımlardan bir tanesi, Avrupa Konseyi tarafından atılmıştır. Avrupa Konseyi, Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi 16 Mayıs 2005 tarihinde imzaya açılmış, 1 Haziran 2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeye Fransa, Almanya, Hollanda ve İspanya taraf olurken İtalya, İngiltere, Belçika sözleşmeye taraf olmamıştır. Sözleşme özünde terör saldırılarının önlenmesine dair tedbirler ve terör mağdurlarının korunmasına yönelik hükümler getirmektedir.⁴⁶ Sözleşme içerisindeki en önemli çelişkili husus Terörizmi destekleyen ülkelere aheni teşvikin, suç olarak kabul edilmesidir. Bir bakıma teşvik konusunun tespit edilmesi çok zor bir husustur; bu bağlamda bu düzenleme devletler bazında insan hakları ihlallerine sebep olabilir. Bu çerçevede, sözleşme özgürlük ve güvenlik dengesini sağlama amaçlı hazırlansa da, teröre teşvik kavramı adı altında ifade özgürlüğü sınırlandığı iddia edilebilir.⁴⁷

Küresel terör indeksine göre en çok terör saldırılarının olduğu ülkeler sıralanmasında ilk beşte Irak, Pakistan, Afganistan, Hindistan, Yemen yer almaktadır. Küresel indekste ilginç olan en önemli konu ise, terörizm tanımına yapılan atıftır. Bu tanımda terörist eylemlerin illegal şiddet kullanımı şeklinde vurgulanmasının “devlet terörü kavramının” istisnacılığına sebep olduğuna ve kavramının iinin boşaltılmasına veya görmezden gelinmesine sebep olduğu iddia edilmektedir.⁴⁸

Uluslararası aktörler tarafından ortak bir terörizm kavramının oluşturulmamasının diğere önemli sebepleri arasında, teröre sebep olan unsurlar konusunda bölge ve örgütlere göre değişen bir yapının, söz konusu olması etkilidir. Bu bağlamda eğitim düşüklüğünün teröre sebep olduğuna dair bir iddia genellikle anti-tezini oluşturabilecek örneklerle çürütülebilmektedir. Örneğin Hizbullah’ın üyelerinin çok iyi eğitime sahip olduğu ve militanlar arasında okuma oranının çok yüksek olduğu bilinmektedir.⁴⁹ Ekonomik sebepleri ve yoksulluğun dünyadaki terör eylemlerini anlamada, tek başına etkili bir sebep olarak görmek yanıltıcı olabilir. Aksine Terör örgütleri, belli bir gelir seviyesine sahip ülkelerde tutunabilmektedir.⁵⁰ Bununla birlikte terör eylemlerinin diğere önemli bir sebebi olarak başarısız devletlerin varlığı söylenebilir. Başarısız devletlerin yaratmış olduğu otorite boşluğu, terör örgütleri tarafından kullanılabilmekte, hatta terörizm tanımının kıstaslarının tam olarak belirtilememesi,

46 Ömer Serdar Atabey, Ahmet Ulutaş, ‘Terörizmin Önlenmesinde Önemli Bir araç olarak Avrupa Konseyi’, Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi, *TBB Dergisi*, 2011, (97), s. 341.

47 Ibid., s. 343.

48 2012 Global Terrorism Index, Institute for Economics and Peace, http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/2012_Global_Terrorism_Index_Report.pdf, (Erişim Tarihi: 05.10.2017), s. 6.

49 Krisztina Kis-Katos, Helge Liebert and Günther G. Schulze, ‘On the Origin of Domestic and International Terrorism’, University of Freiburg Department of International Economic Policy Discussion’, Paper Series Nr. 12, September 2010, s.5.

50 Krisztina Kis-Katos, Helge Liebert and Günther G. Schulze, ‘On the Origin’ s. 13.

Self determinasyon haklarını kullandığını iddia eden örgütlerin de terörist örgüt olarak sayılmasına sebep olabilmektedir.

Dünya üzerindeki birçok devletin ve örgütün “terör”, “terörizm” konularında ortak bir tanım ortaya koyamamasının en önemli sebebi, self determinasyon hakkının var olup olmadığı tartışmasıdır.⁵¹ Başka bir ifade ile self determinasyon ve terörizm tartışması dâhil olmak üzere tüm bu tartışmaların sebebinin, ulus devletin temel unsurlarını koruma kaygısından kaynaklandığı belirtilebilir. Bu bağlamda bağlantısızlar hareketi, ulusal bağımsızlık hareketlerinin terör faaliyeti gibi gösterilemeyeceğine dair çabaları, BM’de sonuç vermiş ve Sömürge devletlerinin ve yabancı baskıyı yaşayan halkların self determinasyon hakkı olduğu teyit edilmiştir.⁵² Çalışmanın diğer bölümünde, self determinasyon talebi ele alınacaktır.

2. ULUSLARARASI HUKUKTA SELF DETERMİNASYON’UN TERÖRİZMDEN FARKI

Self determinasyon kavramı ilk olarak 1581 yılında Hollanda’nın İspanyol krallığının kendilerine zulüm yaptıkları gerekçesiyle İspanya’dan bağımsızlığını talep etmeleri sürecinde kullanılmıştır. Fakat self determinasyonun tam anlamıyla kullanımı, 1776 yılında ABD’nin bağımsızlığını kazanması ve akabinde 1789 Fransız İnsan Hakları Beyannamesiyle gerçekleşmiştir.⁵³ Buradaki ilginç ayrıntı ise terör kavramının gelişiminin ve self determinasyon sürecinin ortaya çıkmasının birbirine yakın dönemlerde meydana gelmiş olmasıdır.⁵⁴

19. yüzyılda ortaya çıkan “milliyetler prensibi” İtalyan Hukukçu Mancini tarafından ileri sürülmüştür. Bu prensibe göre, her milli topluluk bağımsızlığını kazanmalıdır. İtalya’nın birliğini tamamlamasıyla Mancini bu tezin çürütüldüğünü görmüş ve tezinden vazgeçmiştir.⁵⁵ Milliyetler prensibi ve self determinasyon kavramları arasındaki farklılık özellikle 19. yüzyılın ilk çeyreğinde daha net şekilde ortaya çıkmıştır.⁵⁶

Self determinasyon kavramı günümüze kadar iki aşamadan geçmiştir. İlki ABD Başkanı Wilson tarafından öne sürülen, özellikle Avrupa’yı hedef alarak imparatorlukların yıkılmasından sonra önerdiği self determinasyon sürecidir. Bu dönemde, Avrupa’da birçok ulus bağımsızlığını elde etmiştir. Wilson, self determinasyon ilkesinden çok bahsetmesine rağmen Milletler Cemiyeti (MC) misakı içerisine yer almasına yönelik bir başarı yakalayamamıştır.⁵⁷ MC 10. madde ile ülkelerin toprak bütünlüğünü garanti altına almış olsa da, Po-

51 Saraçlı, ‘Uluslararası Hukukta...’, s. 1065.

52 Ibid. s. 1066.

53 Mustafa, Şahin, *Avrupa Birliği’nin Self Determinasyon Politikası*, (Ankara: Nobel Basın Yayın Dağıtım, 2000), s. 8.

54 Yusuf Çınar, *Tamil Sorunu Tarihsel Gelişim, Çatışma Süreci ve Çözüm*, (İstanbul: Hükümdar Yayınları, 2014), s. 22.

55 Şahin, *Avrupa Birliği’nin...* s. 12.

56 Çınar, *Tamil Sorunu*, s. 24.

57 Ibid.

lonya, Macaristan ve Çekoslovakya self determinasyon ilkesinden hareketle bağımsızlığını kazanmıştır.⁵⁸ Başka bir deyişle bu dönemde yaşanan ilhaklar, İkinci Dünya Savaşı'na gidecek süreci hızlandırmış ve self determinasyon ilkesi rafa kaldırılmıştır. Bu geçiş dönemi şöyle de açıklanabilir; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra MC'nin yerini alan Birleşmiş Milletler (BM), self determinasyondan bir hak olarak değil, bir prensip olarak söz etmiştir. BM, devletlerin self determinasyon haklarını dikkate alarak her devletin bu hakka saygı göstermesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Dolayısıyla, self determinasyon ilkesi açıklanmamış ve bir nevi kavram muğlak kalmıştır. Bu karmaşa devletleri parçalanacakları endişesi ile karşılaştırmıştır.⁵⁹ Self determinasyon kavramının açıklığa kavuşması, sömürgelerin bağımsızlık talepleri süreciyle oluşmuştur. Self determinasyon hakkı İnsan Hakları Örgütleri tarafından desteklenmiş; insanların siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel haklarını özgürce seçebilmelerinin bir erdem duygusu olduğu belirtilmiştir.⁶⁰ İkinci olarak, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda özellikle sömürgelere verilen self determinasyon dönemi-⁶¹ dir. Bu bağlamda self determinasyon ilkesinin en geniş uygulandığı dönem, 1960'lı yıllarda sömürge altındayken bağımsızlığına kavuşan devletlerde olmuştur. Bu bağlamda 1960'lı yıllar, dönüm noktası olmuştur. Çünkü sömürge altındaki devlere bağımsız olmaları için verilen destek, eski sömürgelerin bağımsız ülkeler olarak BM'de temsiliyle daha da kuvvetlenmiştir.⁶² Bu süreci hukuki anlamda destekleyen ana unsur, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda

58 Ibid. s.13.

59 McCorquodale Robert, (Oct., 1994). 'Self-Determination: A Human Rights Approach', *The International and Comparative Law Quarterly*, No. 4, Vol. 43, s. 857.

60 Ibid. s. 858.

61 Emerson Rupert, 'Self-Determination', *The American Journal of International Law*, No. 3, Vol. 65, Jul, 1971, s. 463.

62 Şahin, *Avrupa Birliği'nin...* , s.19

kabul edilen 1514 (XV) sayılı⁶³ karardır.⁶⁴ Bu kararla, resmi olarak BM sömürge ülkelerinin bağımsızlık kazanmalarının önü açılmaktaydı. Zira sömürgelere sahip Belçika, Fransa, Birleşik Devletler gibi devletler, uluslararası sistemin önemli dışlıleri olarak kabul edilmekteydi.

Self-determinasyon hakkının, sömürge halkları kapsamı dışında evrensel bir nitelik kazanması, BM’ce hazırlanarak 1976’da yürürlüğe giren Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ve Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşme-

---

63 1514 nolu Karar için bakınız: “Sömürge İdaresi Altındaki ilkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildiri (Genel Kurul’un 1514(XV) sayılı 14 Aralık 1960 tarihli kararı)”, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/SOMURGE.pdf , (Erişim tarihi: 08.10.2017).

1514 sayılı karar:

1. Halkların yabancıların hâkimiyetine, mandasına veya sömürüsüne tabi tutulması; temel insan haklarının inkârını oluşturur ve BM anayasasına aykırı, dünya barışının ve işbirliğinin geliştirilmesine bir engel teşkil eder.
2. Bütün halklar self determinasyon hakkına sahiptir.; bu hakkın gereği olarak siyasi rejimlerini özgürce kararlaştırır ve özgürce ekonomik, sosyal kültürel gelişmelerini sürdürürler.
3. Siyasi, iktisadi, sosyal veya eğitim donanımının yetersizliği hiç bir şekilde bağımsızlığın ertelenmesi için bir gerekçe oluşturmaz.
4. Bağımlı halklara yönelmiş her türlü silahlı hareket veya baskıcı tedbirlerin her türü, onların bağımsızlıklarını barış ve özgürlük içerisinde tamamlamalarına imkân tanımak amacıyla sona erecek ve ülkelerin bütünlüğüne saygı gösterilecektir.
5. Muhtar olmayan ve Vesayet Rejimi altındaki Topraklarda ve henüz bağımsızlığını kazanmamış yerlerde, burada yaşayan halkların tam bağımsızlık ve özgürlükten yararlanmalarını sağlamak için, kendilerinin özgürce belirttikleri arzu ve istekleri doğrultusunda ve ırk inanç veya renk ayrımı yapmaksızın herhangi bir çekince ve şart ileri sürmeksizin bütün yetkililerin devredilmesi gerekli acil adımlar atılacaktır.

Bir ülkenin ulusal birlik ve toprak bütünlüğünü kısmi veya toptan rahatsız etmeye yönelik her hangi bir teşebbüs, Birleşmiş Milletler Anayasası’nın amaçları ve prensipleri ile uyumsuz.

64 Şahin, *Avrupa Birliği’nin...* , s. 21

si⁶⁵ aracılığı ile olmuştur.⁶⁶ Daha sonraki süreçte ise Yugoslavya ve SSCB'nin dağılması sonrası bağımsızlığına kavuşan devletlerin bağımsızlığının tanınması esnasında olmuştur.⁶⁷ Birinci dönemde devletlerin gelişigüzel kendi siyasi çıkarlarına göre çizdiği ülkeler yeni bir savaşa zemin hazırlamıştır. İkinci dönemde ise bağımsızlığını elde eden sömürge devletlerin de önceden siyasi bir birim olarak var olup olmadıklarına göre emperyal devletlerin bağımsızlık vermeleri, bu ülkelerin içinde bağımsızlık sonrasında ayrılıkçı hareketlerin doğmasına ortam yaratmıştır.⁶⁸ Örneğin Kuzey İrlanda sorunu, Kürt sorunu, Tamil Sorununda tarihsel arka planının çok kapsamlı olduğu söylenebilir. Bir nevi günümüze kadar gelecek olan etnik grupların self determinasyon hakkı talep etmeleri, en çok kavramlar üzerinde karmaşa yaratmıştır.⁶⁹ Bu bağlamda halk kavramından anlaşılan nedir? Örneğin göçebe bir halkın self determinasyon hakkı iddia edilebilir mi veya ülke nüfusunun belli bir bölümünü teşkil eden bir etnik grup, bağımsızlık ilan edebilir mi? Bu soruları aydınlatmanın en kısa yolu “halk” kavramından kast edilen şeyin millet olduğu varsayımdır. Millet olma yetisine sahip olmayan topluluklara, uluslararası hukukta self determinasyon hakkı verilmemiştir.⁷⁰ Self determinasyon hakkının yarattığı en büyük tehdit, bir devlet içerisinde yaşayan halkların ayrı topraklarda yaşayacağı şeklinde idrak ediliyor olması olmuştur. Bağımsızlığını kazanacak milletin “kendi ülkesini” ayrılacağı devletten alarak oluşturacağı kaygısı, halkları

65Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ile Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi için Bakınız Sözleşmenin ilk üç maddesi için, M. Akif Kütükçü, “Uluslararası hukukta Self determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri”,

http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/M.Akif%20K%C3%9CT%C3%9CK%C3%87%C3%9C/259-276.pdf, (Erişim Tarihi: 09.10.2017), s. 268. Sözleşme için ayrıca bakınız: Kurubaş, 2006, s. 61.

1- *Bütün halklar Self-determinasyon hakkına sahiptir. Bu haktan dolayı siyasi sistemlerini özgürce belirlerler ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini serbestçe gerçekleştirirler.*

2- *Bütün halklar, kendi amaçları için, uluslararası hukuk ve karşılıklı fayda ilkesine dayalı uluslararası ekonomik işbirliğinden doğan yükümleri saklı kalmak üzere, kendi doğal zenginlik ve kaynaklarını serbestçe kullanabilirler. Bu halk, hiçbir durumda, kendi geçim imkânlarından mahrum edilemez.*

3- *Muhtar Olmayan Ülkelerin ve Vesayet Altındaki Ülkelerin idaresinden sorumlu olanlar da dâhil olmak üzere, bu Sözleşmeye taraf olan devletler, BM Antlaşması hükümlerine uygun olarak Self-determinasyon hakkının gerçekleştirilmesini teşvik edecekler ve bu hakka saygı göstereceklerdir.”*

66Kütükçü, ‘Uluslararası Hukukta Self determinasyon...’, s.268

67 McCorquodale, ‘Self-Determination: A Human Rights...’, s. 861. SSCB dağılma sürecinde Ukrayna'nın bağımsızlığı konusu en çok tartışma konularının başında gelmiştir. Çünkü Kırım Soğuk Savaş döneminde SSCB'nin Karadeniz'i kendi gölü haline getirmesi için kontrol merkezi görevi görmüştür. Bu bağlamda Kırım'ın ilhakı konusu Rusya için bir bakıma kendi gururunun tamiri görevini de yerine getirmiştir. Çünkü SSCB'nin dağılması sürecinde Ruslara göre Ukrayna bir oldubittiyle bağımsız olmuştur. Bakınız: Erhan Büyükkakıncı, “Security Issues and Patterns of Cooperation In the Black Sea”, *The Turkish Year Book*, Vol. 25, 2004, s.21-31.

68 Emerson, ‘Self-Determination’, s. 463

69 Emerson, ‘Self-Determination’, s. 462

70 McCorquodale, ‘Self-Determination: A Human Rights...’, s. 867.

kutuplaştıran en önemli sebeplerden olmuştur.⁷¹ Bu bir bakıma, self determinasyon hakkının sınırsız olmadığını gösterir. Bu bağlamda, uluslararası hukuk devletlerin toprak bütünlüğünü bozucu eylemlere olumlu bakmamakta, hatta bu hareketler terörist faaliyetler olarak nitelendirilmektedir.⁷² Bu bağlamda Suriye’de yapılanan YPG-PYD, Türk mahkemeleri tarafından, Suriye’nin toprak bütünlüğünü bozmasından ötürü terör örgütü olarak kabul edilmiştir.⁷³ Bu noktada self determinasyon ilkesi, bir günde ilan edilerek neticesinde de bağımsızlık sağlayacak bir ilke değildir. Bu süreç bağımsızlık isteyen halkın politik durumuna ve uluslararası konjonktürün sağladığı avantajlar ve dezavantajlara göre şekillenen uzun bir süreci tanımlamaktadır.⁷⁴ Bu uzun süreçte halkların kendi kaderlerini şekillendirmede en büyük rolün, BM ’ye düştüğü iddia edilebilir.⁷⁵

Ülkelerde etnik ayrılıkçı örgütlerin self determinasyon talebinde bulunması, devletlerin birçoğunun self determinasyon talebini, talebin en ileri anlamı olan doğrudan bağımsızlık olarak yorumlamalarına sebep olmuştur. Örneğin İspanya’da Katalonya’nın bağımsız olma talebi, İspanya’nın bölüneceği endişesini canlandırmıştır. Katalonya Özerk Bölgesi Başkanı Carles Puigdemont referandum öncesi, Avrupa Birliği’ni (AB) eleştirmiştir. Puigdemont, AB’nin, İspanya hükümetinin Katalan halkının temel haklarını ihlal etmesi karşısında sessiz kaldığını vurgulamıştır. Puigdemont süreci, “*Avrupa Birliği (Katalan halkının serbestçe toplanma ve ifade özgürlüğü haklarının kısıtlanması konusunda) hiçbir şey söylemedi. Ancak Türkiye ve dünyanın diğer bölgelerinde bu haklar kısıtlandığında çok cesurlar*” şeklinde yorumlamıştır.⁷⁶ Bu nedenle self determinasyonun en ileri anlamı olan doğrudan bağımsızlık yorumunun devletlerde bölünme korkusu yarattığı iddia edilebilir.⁷⁷ Profesör Bucheit konuyla ilgili olarak ayrılığın çözüm olabileceğini ve böyle bir geleneğin olabileceğini bahsetmiştir. Bucheit, etnik bir grubun egemenliği altında bulunan grubun altında ezilmesi ve insan hakları ihlallerinin yüksek olması durumunda, ayrılığa giden sürecin başlangıcı olarak bağımsızlığı vurgulamıştır.⁷⁸ Allan Buchanan ise biraz daha ileri giderek, bir grubun kendi kültürünü ve toplumsal yaşayış tarzını devam ettiremediği zaman ayrılmasının, bağımsız bir devlet kurması-

71 Ibid., s.870

72 ABD, Litvanya’nın bağımsızlığını 1990-1991 yılları arasında tanımamıştır, Bakınız: McCorquodale, ‘Self-Determination: A Human Rights...’, 879. Ayrıca bakınız: Eqbal Ahmad, ‘Terrorism: Theirs and Ours’, Geopolitics Review, October 2001, Vol. 2, No. 3, s. 2.

73 “YPG ‘terör örgütü’ olarak tanımlandı”, www.haberturk.com/gundem/haber/1200271-ypg-teror-orgutu-olarak-tanimland, (Erişim tarihi: 08.10.2017).

74 Emerson, ‘Self-Determination’, s.472

75 Ibid., s. 475. Ayrıca bakınız: Maya Abdullah, The right to Self Determination in International Law, (University of Götoborg, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Almanya), https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/1888/1/gupea_2077_1888_1.pdf, (Erişim tarihi: 08.10.2017).

76 “Katalonya’daki bağımsızlık referandumuyla ilgili bilinmesi gerekenler”, www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41437383, (Erişim tarihi: 08.10.2017).

77 Şahin, *Avrupa Birliği’nin*, s. 28.

78 Ibid., 27.

nın meşru olacağından dem vurmaktadır.⁷⁹

Ulusal self determinasyon düşüncesi başka bir ifade ile devletlerin çoğunda ayrılıkçı hareketlerin var olduğu varsayılırsa uluslararası sistemde var olan düzene meydan okumaktadır.⁸⁰ Örnek vermek gerekirse Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY), 25 Eylül 2017 tarihinde bağımsızlık referandumu yapacağını dünya kamuoyuna duyurmuştur. Akabinde dünya kamuoyu sadece gelişmeleri takip etmekle yetinirken, en büyük tepki bölge devletlerinden gelmiştir. Türkiye ve İran IKBY'yi ekonomik ve siyasi yaptırımlar uygulamak ile tehdit etmiştir. Buna rağmen referandum gerçekleşmiş ve referanduma katılanların %92.73'nün bağımsızlıktan yana oy kullandığı açıklanmıştır. Bölge devletleri ve küresel güçler resmi olarak bağımsızlığı tanımayacaklarını deklare etmişlerdir.⁸¹ Bu bağlamda self determinasyon hakkı belli bir sınıra dayanmakta mutlak bir olgu olmadığı, bununla birlikte koşulsuz bir hak da olmadığı belirtilmektedir.⁸² Ayrılıkçılara göre, ulusal self determinasyon hakkı, doğal bir hak ve ayrılığı da içermelidir. Ayrılıkçı hareketler kendilerinin yaşam standartlarının düşük olmasını, var olan düzenin dezavantajları sonucu ortaya çıktığını iddia etmektedirler. Hatta bağımsız bir devlet olarak bu dezavantajlardan kurtulmak istediklerini dile getirmektedirler.⁸³ Bir etnik grubun self determinasyon ilkesinden yararlanabilmesi, kendi içindeki yönetsel becerisi ile birlikte uluslararası sistem ve diğer aktörlerle ilişkisi içerisinde gerçekleşebilmektedir.⁸⁴ Dolayısıyla, self determinasyon süreci uzun bir sürecin adıdır. Şekil-1'de açıklandığı gibi self determinasyon talebi ve terörizm arasındaki ayrım, ayrılıkçı grupların içinde bulunduğu devletin uluslararası sistem ile ilişki düzeyi belirleyici olabilmektedir. Uluslararası sistem ile kötü bir ilişki düzeyi olan devletler içerisinde bulunan ayrılıkçı grup uluslararası sistem nezdinde self determinasyon talebini kullanan bir halk muamelesi görebilirken, diğer tarafta uluslararası sistem ile ilişki düzeyi iyi olan bir ulus devlet içindeki ayrılıkçı grup terörist olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda verilebilecek en iyi örnek Tayvan'ın self determinasyon hakkıdır. Tayvan, de jure olarak Çin'in bir parçası olmasına rağmen; de facto olarak bağımsızlığını ilan etmiş ve batılı devletler, de facto bağımsızlığı desteklemiştir.⁸⁵ Batı kökenli uluslararası hukuk çalışmalarında Tayvan meselesi, bir self determinasyon sorunu olarak ele alınmaktadır. Bunun yanında Çin'in Tayvan sorununun ortaya çıkış aşamasında uluslararası sistem ile barışık olmaması, devamında ise barışık olmama durumunun devam etmesi, Batılı uluslararası hukuk çalışmalarında Tayvan'ın bağımsız bir devlet olarak ele alınmasına sebep olmaktadır. Çin

79 Ibid., 12.

80 Emin Gürses, *Ayrılıkçı Terörün Anatomisi IRA, ETA, PKK*, (Ankara: Bağlam Yayınları, 2003), s. 62.

81 "IKBY referandumunun resmi sonuçları açıklandı", www.ntv.com.tr/dunya/ikby-referandumunun-resmi-sonuclari-aciklandi,ZiWka2RtuE-4ejUlfHmJoA, (Erişim tarihi: 08.10.2017).

82 Gürses, *Ayrılıkçı Terörün...*, s. 62.

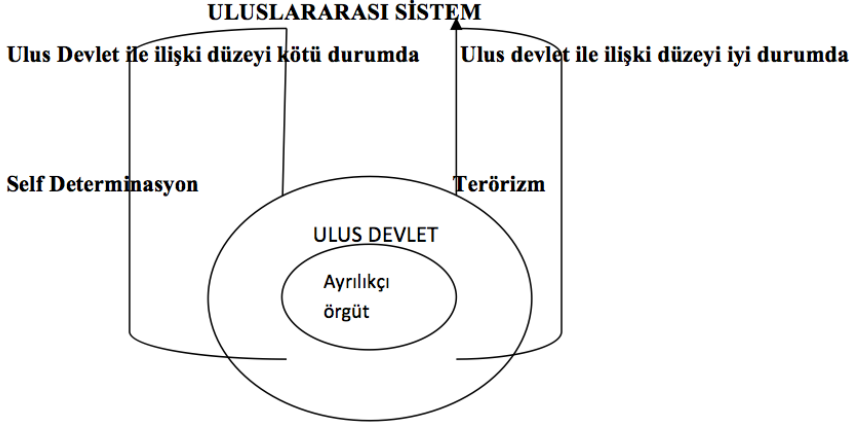
83 Ibid, s. 64.

84 Ibid.

85 Anonymous, 'China and the Principle of Self-Determination of Peoples', *St Antony's International Review* 6, No. 1, 2010, s. 89.

ise Tayvan'daki ayrılıkçıları terörist olarak suçlamakta ve bunların arkasında ABD'nin olduğunu iddia etmektedir.⁸⁶

Şekil-1 Self Determinasyon ve Terörizm

3. TÜRK HUKUKUNDA TERÖRİZM

Türkiye, terörle mücadele kapsamında akdedilmiş bulunan 12 uluslararası sözleşmeye taraftır. Nükleer Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesini 14 Eylül 2005 tarihinde imzalamış olup Sözleşme Mayıs 2012'de onaylanmıştır.⁸⁷ BM Genel Kurulu altıncı Komitesi dâhilinde “Kapsamlı Terörizm Sözleşme Taslağı”na ilişkin çalışmalara da etkin biçimde katılmaktadır. Türkiye ayrıca Avrupa Konseyi Terörizmle Mücadele Sözleşmesini imzalamış olup, onay süreci devam ettiği için yürürlüğe hâlihazırda girmemiştir.⁸⁸ Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, El Konulması, Ele Geçirilmesi ve Terörizmin Finansmanı Avrupa Konseyi Sözleşmesi de Türkiye tarafından 28 Mart 2007 tarihinde imzalanmıştır.⁸⁹

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin iç hukuku, terörü 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun da bir suç eylemi olarak kabul etmiştir. 1991 yılında kabul edilen 3713 sayılı kanunun Anayasa Mahkemesi tarafından birçok maddesi iptal edilmiştir. Terörle Mücadele Kanununun 1. maddesi uyarınca terör şu şekilde tanımlanmaktadır:

86 “Terrorism Part on Taiwan Separatist Agenda”, <http://www.china.org.cn/english/China/98648.htm>, (Erişim Tarihi: 25.09.2017).

87 “Türkiye Nükleer Terörizmin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşmeyi Onayladı”, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120508-1.htm>, (Erişim: 02.10.2016).

88 Atabey, “Terörizmin Önlenmesinde ...”, s. 341.

89 “Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Alanındaki Uluslararası Çalışmalara Katkısı”, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-terorizmle-mucadele-alanindaki-uluslararasi-calismalara-katkisi_tr.mfa, (Erişim Tarihi: 05.10.2017).

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme ve tehdit yöntemlerinden birisiyle, anayasada belirtilen cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletinin ve cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafla uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgütte mensup kişi veya kişilerce girilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”⁹⁰

Aynı kanunun 3. maddesi: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 302, 307, 309, 311, 312, 313, 314, 315 ve 320. maddeleri ile 310. maddenin birinci fıkrasında yazılı suçları terör suçu olarak tanımlamaktadır.⁹¹

Şekil-1’de anlatıldığı gibi self determinasyon veya terörizm kavramları arasında devletlerin bakış açısına göre değişebilen ince veya kalın bir çizgi mevcuttur. Türkiye üzerinden değerlendirildiğinde, self determinasyon ve terörizm kavramlarının tartışılacağı temel unsur⁹² Soğuk Savaş sonlarına doğru, 27 Kasım 1978’de Diyarbakır’ın Lice ilçesine bağlı Fis köyünde yapılan toplantıyla kurulan, Kürdistan İşçi Partisi’dir (Partiya Karkeren Kurdistan, PKK).⁹³ PKK’nın kurulduğu dönemde amacı Kürt⁹⁴ bağımsız devletini kurmaktır.⁹⁵ Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye Batı ile ittifakını devam ettirmiş, uluslararası sistemin yapısına göre dış politikasına şekil vermiştir. Bu bağlamda Şekil-1’de açıklandığı üzere Türkiye, uluslararası sistem ile iyi geçinen bir devlet olarak, içerisindeki bir ayaklanmayı self determinasyon talebi olarak değil, bir terörist faaliyet olarak dünyaya kabul ettirmiştir. 2003 yılında ABD, 2006 yılında ise Avrupa Birliği⁹⁶ sonrasında NATO⁹⁷ PKK’yı terörist örgüt olarak kabul etmiştir. PKK’nın terör örgütü olarak kabul edilmesinin genel olarak şu maddelere dayandırıldığı belirtilebilir:

90 Semih Sercan Akutay, Davut Ateş, ‘Türkiye’nin Sınır Ötesi Operasyonlarının Hukuki Çerçevesi’, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVII, Y. 2013, s. 117.

91 Ibid.

92 İbrahim Arap, Veysel Erat, ‘Bir Kamu Politikasının Analizi: Türkiye’de Geçici Köy Koruculuğu’, *Mülkiye Dergisi*, Cilt 39, Sayı 4, (2015), s. 82.

93 Mehmet Gönülbol, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 1996), s. 654.

94 2008 verilerine göre, Türklerin toplam nüfustaki oranı, %70-75, Kürtlerin oranı 18%, diğerlerinin oranı %7-12’dir. Türkiye’nin Müslümanlar %99.8’ni, diğer dine mensuplar %0.22’ni oluşturmaktadır (Bakınız: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>, (Erişim tarihi: 09.10.2017).

95 Gündüz S. Aktan, Ali M. Köknar: ‘Turkey’, Yonah Alexander (ed.), “Combatting Terrorism Strategies of Ten Countries”, (Michigan: The University of Michigan Press, 2005), s.262.

96 ‘Official Journal of the European Union’, <http://www.statewatch.org/terrorlists/docs/EUterrorlist-May-06.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.09.2017).

97 ‘NATO chief declares PKK Terrorist’ group http://english.peopledaily.com.cn/200512/20/eng20051220_229424.html, (Erişim Tarihi: 05.10.2017).

*“1-Sivil insanlara saldırı, 2-Planlı bir şekilde sivil bir insana saldırmak, 3-Kaçırma ve rehin alma, 4-Yol kesme, altyapı ve iletişim sistemine zarar verme gibi anarşi olayları çıkarma, 5-Araç, uçak ve gemi kaçırma 6-Silah ticareti, aktarımı ve kitle imha silahları edinme, 7-Yanıcı ve patlayıcı madde bulundurma, toplum hayatına tehlike oluşturma, 8-Set kurup doğal kaynaklara zarar verme, 9- 1-8 maddelerini kapsayan eylemlerde bulunma, 10-Terörist gruplara yardım ve yataklık etme, 11-Terör örgütü yönetme”.*⁹⁸

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken husus uluslararası sistemle iyi geçinen bir ulus devletin kendi içindeki etnik ayrılıkçı hareketi terörist faaliyet olarak hâkim uluslararası hukuk düzenin içerisine sokmasına rağmen, ilerleyen süreçte uluslararası sistemle iyi ilişki geliştiremeyen bir ulus devlet kendi sınırları içindeki ayaklanmanın hâkim uluslararası hukuk düzeni içerisinde self determinasyon hareketi olarak kabul edilmiş olarak ilanına tanıklık edebilir. Örnek vermek gerekirse PKK'nın Avrupa Birliği'nin “terörist örgütler” listesinden çıkartılması için Avrupa Adalet Divanına başvurması ve Konsey'in savunması önemli detaylar içermektedir. PKK kendisinin terör örgütü listesinden çıkartılmasını, terör örgütü DAESH'e karşı mücadelesine dayandırmıştır. AB (Bakanlar) Konseyi ise, PKK'nın terör örgütü listesinden çıkartılmayacağını “İngiltere ve ABD'nin PKK'yi bir terör örgütü olarak kabul etmeleri AB'nin de PKK'yi listesine alması için yeterli bir nedendir” diyerek açıklamıştır.⁹⁹ Bu bağlamda terörizm ve terörist faaliyetlerin tanımlanmasının sadece devletlerin uluslararası sistemle ilişkisine bağlı kalarak oluşturulacak kıstaslar ve uluslararası sistemde meydana gelen değişiklikler içerisinde değerlendirilmesi, self determinasyon ve terörizm kavramlarının devletlerin kendi çıkarlarına göre kullanacakları siyasi bir araç haline dönüşmesine sebep olabilir. Bu noktada terörizm kavramının ortak tanımı yapılırken sadece egemen devletlerin görüşleri ile oluşturulmasından ziyade, sivil toplum kuruluşlarının da endişelerinin dinlenmesi, self determinasyon ve terörizm arasındaki farkın daha da netleşmesini sağlayabilir.

SONUÇ

Terörizm konusunda farklılıklar söz konusudur. Bundan dolayı devletler “terörizm” kavramını kendi siyasal çıkarlarına göre tanımlayabilmektedir. Genel hatlarıyla terör ve terörizm arasındaki en önemli fark şu şekilde nitelendirilebilir. Terör kavramı devlet ve devlet dışı aktörler tarafından, karşı eylemi nitelendirmek için kullanılabilirken, terörizm kavramı sadece devlet tarafından kullanılmaktadır. Burada böyle bir ayrımın oluşmasının en önemli sebebi ise ulus devletin temel özelliklerinin biçimlendiği 19. yüzyılda terör ve terörizm kavramı arasındaki ayrımın olduğu döneme rast gelmesinin etkili olduğu vur-

98 Hêmin Xoşnaw, “PKK'nin Terör Listesinden Çıkartılması”, www.rudaw.net/mobile/turkish/opinion/13122014, (Erişim tarihi: 27.09.2017).

99 “AB Konseyi: PKK ‘terörist örgütler’ listesinde kalsın”, www.nerinaazad.net/news/regions/bakur/ab-konseyi-pkk-terorist-orgutler-listesinde-kalsin, (Erişim Tarihi: 27.09.2017).

gulanabilir. Öyle ki uluslararası terörizm aynı anda birçok ulus devletin temel özellikleri olan toprak, vatandaş ve egemenliği tehdit etmesi sebebiyle uluslararasılaşmaktadır. Terör kavramını, daha çok belli bir zaman diliminde, belirli bir yerde yapılarak insanları korkutma, yıldırma amaçlı devlet tarafından da kullanılabilen mikro ölçekli davranışlar diye tanımlanabilir. Terörizm ise terör eylemlerini kendisine amaç edinmiş, daha sistematik bir örgütlenme modeline sahip ideolojik bir hayat felsefesini zorla uygulamak isteyen örgüt eylemlerinin, birçok ülkede meydana getirdiği korku ve yıldırma hareketi diye tanımlamak mümkündür.

Soğuk Savaş döneminde terörizm kavramı, Soğuk Savaş Kurumlarında kendine yer bulamamıştır. Soğuk Savaş sonrasında ise istikrarsızlık unsuru olarak ulus devletler, terörizmi öne çıkarmıştır ki, ayrılıkçı grupların terörist mi yoksa self determinasyon hakkını mı kullandığı konusu muğlak kalmıştır. Bu makale bu muğlaklığın temel sebebi olarak ulus devletlerin, uluslararası sistemle kurduğu ilişki şeklinin belirleyici olduğu sonucuna varmıştır. Diğer bir ifadeyle, uluslararası sistemle iyi ilişkisi olan bir ulus devlet içerisinde bulunan ayrılıkçı grubu terörist olarak yansıtabilirken, uluslararası sistemden dışlanmış bir ülke içerisinde meydana gelen bir ayaklanma ise self determinasyon talebi olarak, uluslararası hukukta ele alınabilmektedir.

Türkiye terörizm ile mücadele konusunda 12 sözleşmeye taraf olmakla birlikte, uluslararası toplumla birlikte hareket etmeye çalışmaktadır. Bunun yanında Türkiye terörizm ile mücadelede 11 Eylül sonrasında küresel bir terörizm hareketine karşı mücadeleden daha çok, PKK ile mücadele olarak uluslararası terörizmi önemsemektedir.¹⁰⁰ Türk dış politikasında dillendirilen değerli yalnızlık (preceious lonelines) söylemi, Türkiye'nin NATO ve AB ilişkilerini daha da tartışmalı hale getirmiştir. Bundan dolayı Türkiye'nin Batı ittifakının bir parçası olup olmadığı, Batılı müttefikler arasında da sıklıkla tartışma konusu olmaktadır.¹⁰¹ Bu bağlamda Türkiye'nin gelecek yıllarda uluslararası sistemden dışlanması halinde ise ayrılıkçı bir terör örgütü olan PKK'nın, uluslararası kuruluşlarda self determinasyon hakkını kullanan bir örgüt olarak kabul edilmesi ihtimal dâhilindedir. Bu bağlamda Ortadoğu'da meydana gelen gelişmeler, terör örgütü-özgürlük savaşçısı ayrımını daha karmaşık hale getirmiştir. Suriye'de Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları bölgede hâkimiyet kuran Demokratik Birlik Partisi'nin (PYD) PKK ile organik bağı olduğu iddia edilmektedir. Buna rağmen ABD başta olmak üzere birçok devlet PYD'yi terör örgütü olarak kabul etmemektedir.¹⁰² Bunun yanında 25 Eylül 2017 tarihinde İKBY'nin yapmış olduğu bağımsızlık referandumunu, uluslararası konjonktürün bölgeye etkisini göstermesi bakımından önemlidir.

100 "Türkiye'nin Terörle Mücadelesi", http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-terorle-mucadelesi.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 27.09.2017).

101 Cengiz Çandar, "Türkiye'nin 'değerli yalnızlığı' ya da 'etkisiz dış politikası'..", www.radikal.com.tr/yazarlar/cengiz-candar/turkiyenin-degerli-yalnizligi-ya-da-etkisiz-dis-politikasi-1146621/, (Erişim tarihi: 09.10.2017).

102 Nihat Ali Özcan, "PYD terörist mi özgürlük savaşçısı mı?", www.aljazeera.com.tr/gorus/pyd-terorist-mi-ozgurluk-savascisi-mi, (Erişim tarihi: 09.10.2017).

KAYNAKÇA

Abdullah, Maya, The right to Self Determination in International Law, University of Götoborg, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Almanya), https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/1888/1/gupea_2077_1888_1.pdf, (Erişim tarihi: 08.10.2017).

Ahmad, Eqbal, ‘Terrorism: Theirs and Ours’, Geopolitics Review, October 2001, Vol. 2.

Aktan, Gündüz, S. Ali M. Köknar: ‘Turkey’, Yonah Alexander (ed.), “Combating Terrorism Strategies of Ten Countries”, (Michigan: The University of Michigan Press, 2005).

Akutay, Semih Sercan, Ateş, Davut, ‘Türkiye’nin Sınır Ötesi Operasyonlarının Hukuki Çerçevesi’, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVII, Y. 2013*.

Anonymous, ‘China and the Principle of Self-Determination of Peoples’, St Antony’s International Review 6, No. 1, 2010.

Arap, İbrahim, Erat, Veysel ‘Bir Kamu Politikasının Analizi: Türkiye’de Geçici Köy Koruculuğu’, *Mülkiye Dergisi*, Cilt 39, Sayı 4, (2015).

Atabey, Ömer Serdar, Ulutaş, Ahmet, Terörizmin Önlenmesinde Önemli Bir araç olarak Avrupa Konseyi, Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi, *TBB Dergisi*, 2011, (97).

Ateş, Toktamış, *Siyasal Tarih*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012).

Aydın, Mustafa, Brauch, Hans Günter, Çelikpala, Mitat, Spring, Ursula Oswald, Polat Necati (der.), *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012).

Azarkan, Ezeli “11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Dönemde Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Terörizm Konusundaki Tutumu”, <http://www.dicle.edu.tr/Contents/29a95274-cd5d-41f2-a90d-4afd1ce6b126.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.04.2017).

Baharççek, Abdulkadir, ‘Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu’. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 10 Sayı 1, 2000.

Bayer, Erdal, *Terörist Örgütlerde Örgütsel Öğrenme*, (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007.

Bergesen, Albert j., Lizardo, Omar, “International Terrorism and the World-System”, <https://www3.nd.edu/~olizardo/papers/st-terrorism-world-system.pdf>, (Erişim tarihi: 08.10.2017).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) 1373 (2001) sayılı kararı, <http://trdocs.org/docs/index-76651.html?page=2>, (Erişim tarihi: 24.09.2017).

BMGK'nın 1373 sayılı kararı: <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr/uhamer/Ter%C3%B6rle%20Uluslararası%20Belgeler/birle%C5%9Fmi%C5%9F%20milletler/BM%20G%C3%BCvenlik%20Konseyi%201373%20Say%C4%B1%C4%B1%20Karar%C4%B1.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.09.2017).

Bruce, Gregor, ‘Definition of Terrorism Social and Political Effects’, *Journal of Military and Veterans' Health*, Volume 21 Number 2; May 2013.

Brzezinski, Zbigniew, *Tercih*, (İstanbul: İnkılap Yayınları, 2005).

Büyükakıncı, Erhan, ‘Security Issues and Patterns of Cooperation In the Black Sea’, *The Turkish Year Book*, Vol. 25, 2004.

Çandar, Cengiz, “Türkiye'nin ‘değerli yalnızlığı’ ya da ‘etkisiz dış politikası’..”, www.radikal.com.tr/yazarlar/cengiz-candar/turkiyenin-degerli-yalnizligi-ya-da-etkisiz-dis-politikasi-1146621/, (Erişim tarihi: 09.10.2017).

Çınar, Yusuf, *Tamil Sorunu: Tarihsel Gelişim, Çatışma Süreci ve Çözüm*, İstanbul: Hükümdar Yayınları, 2014.

Demirci, Sadat, ‘Terörizme Karşı Mücadele Modelleri’, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 2011.

Aylin Demirli, “Terörizm, Psikososyal Etkileri ve Müdahale Modelleri, Türk”, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (35), 2011.

“Ebu Bekir El Bağdadi'nin yükselişi”, www.aljazeera.com.tr/haber/ebu-bekir-el-bagdadinin-yukselisi, (Erişim tarihi: 08.10.2017).

Erhan, Zeynep “Terrorism: The Problems of Definition”, www.strategico-utlook.org/philosophy/news-terrorism-the-problems-of-definition.html, (Erişim tarihi: 21.06.2017).

Gönlübol, Mehmet, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 1996).

Gürses, Emin, *Ayrılkçı Terörün Anatomisi IRA, ETA, PKK*, Ankara: Bağlam Yayınları, 2003.

Hekimoğlu, M. Merdan, ‘ABD’nin Irak İşgaline Uluslararası Hukuk Açısından Eleştirel Bir Bakış’, *Uluslararası Hukuk ve Politika* Cilt: 9, Sayı: 34, 2013.

Hêmin Xoşnaw, ‘PKK’nin Terör Listesinden Çıkarılması’, www.rudaw.net/mobile/turkish/opinion/13122014, (Erişim tarihi: 27.09.2017).

Kis-Katos, Krisztina, Helge Liebert and Günther G. Schulze, ‘On the Origin of Domestic and International Terrorism, University of Freiburg Department of International Economic Policy Discussion’, *Paper Series* Nr. 12, September 2010.

Kütükçü, M. Akif, ‘‘Uluslararası hukukta Self determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri’’, http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/M.Akif%20K%C3%9CT%C3%9CK%C3%87%C3%9C/259-276.pdf, (Erişim Tarihi: 09.10.2017).

Mannk, Erik, ‘‘Terrorism: Its Past, Present and Future Prospects’’, www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2011/03/KVUOA_Toimetised_12-Männik.pdf, (Erişim tarihi: 08.10.2017).

‘NATO chief declares PKK Terrorist’ group http://english.people-daily.com.cn/200512/20/eng20051220_229424.html, (Erişim Tarihi: 25.09.2017).

‘‘İKBY referandumunun resmi sonuçları açıklandı’’, www.ntv.com.tr/dunya/ikby-referandumunun-resmi-sonuclari-aciklandi,ZiWka2RtuE-4ejUlfHmJoA, (Erişim tarihi: 08.10.2017).

‘‘Official Journal of the European Union’’, <http://www.statewatch.org/terrorlists/docs/EUterrorlist-May-06.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.10.2017).

Özcan, Nihat Ali, ‘‘PYD terörist mi özgürlük savaşçısı mı?’’, www.aljazeera.com.tr/gorus/pyd-terorist-mi-ozgurluk-savascisi-mi, (Erişim tarihi: 09.10.2017).

Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, (Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2013).

Perl, Raphael F., ‘International Terrorism: Threat, Policy, and Response’, *CRS Congress Report*, 2007.

Robert, McCorquodale, (Oct., 1994). ‘Self-Determination: A Human Rights Approach’, *The International and Comparative Law Quarterly*, No. 4, Vol. 43.

Salur, Hüseyin, ‘Küreselleşme Bağlamında Din ve Terörizm’, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Adana: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006).

Saraçlı, Murat, *Uluslararası Hukukta Terörizm Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XI, Sa.1-2, Y.2007*.

Skordas, Achilles, ‘ABD Hegemonyası ve Uluslararası Hukuk’un Temelleri’, Michael Byers, Georg Nolte (ed.), Erdem Denk (Çev. Ed.), (Ankara: Phoenix yayınları, 2007).

“Sömürge İdaresi Altındaki ilkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin Bildiri (Genel Kurul’un 1514(XV) sayılı 14 Aralık 1960 tarihli kararı)”, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/SOMURGE.pdf, (Erişim tarihi: 08.10.2017).

Şahin, Mustafa, *Avrupa Birliği’nin Self Determinasyon Politikası*, (Ankara: Nobel Basın Yayın Dağıtım, 2000).

‘Teaching Guide on International Terrorism: Definitions’, Causes, and Responses, United States Institute of Peace, <http://www.usip.org/sites/default/files/terrorism.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.09.2017).

Terrorism Part on Taiwan Separatist Agenda, <http://www.china.org.cn/english/China/98648.htm>, (Erişim Tarihi: 25.09.2017).

Topal, Ahmet Hamdi, ‘Uluslararası Terörizm ve Uluslararası Ceza Mahkemesi’, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 1, No:3, 2005.

Türkiye ve Terörizm. (Ankara: Türkiye Barolar birliği, 2006).

“Türkiye Nükleer Terörizmin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşmeyi Onayladı”, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120508-1.htm>, (Erişim: 02.10.2016).

‘Türkiye’nin Terörizmle Mücadele Alanındaki Uluslararası Çalışmalara Katkısı’, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-terorizmle-mucadele-alanindaki-uluslararasi-calismalara-katkisi_tr.mfa, (Erişim Tarihi: 25.09.2017).

‘Türkiye’nin Terörle Mücadelesi’, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-terorle-mucadelesi.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 25.09.2017).

Yaman, Didem, ‘Nato’nun Yeni Görevi: ‘Terörizmle Mücadele’ ve Bu Eksen- de Atılan Adımlar’, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 2, No: 7, 2006.

2012 Global Terrorism Index, Institute for Economics and Peace, http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/2012_Global_Terrorism_Index_Report.pdf, (Erişim Tarihi: 25.09.2017),

“AB Konseyi: PKK ‘terörist örgütler’ listesinde kalsın”, www.nerinaazad.net/news/regions/bakur/ab-konseyi-pkk-terorist-orgutler-listesinde-kalsin, (Erişim Tarihi: 27.09.2017).

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>, (Erişim tarihi: 09.10.2017).

How can Turkey Protect Its Interests in the European Union?: The Role of the European People's Party

Türkiye Avrupa Birliği'ndeki Çıkarlarını Nasıl Koruyabilir?:
Avrupa Halk Partisi'nin Rolü

Teslim: 10 Şubat 2017
Onay: 05 Ekim 2017

Uğur Burç YILDIZ*

Abstract

The European People's Party is the most powerful political force in influencing decision-making in the European Union's institutions. Thus, this party's views are not only very important for the European Union itself, but also for Turkey in terms of its membership bid and protection of its many other interests. The European People's Party, however, is strictly against granting Turkey the membership of the European Union, most importantly because it believes that Turkey does not share European cultural identity and Christian Democratic values. It also harms Turkish interests regarding the so-called Armenian genocide and the Cyprus question. Although the party has acted against Turkey for discriminatory reasons, due to its significant power in the European Union, this article recommends that Turkey's ruling Justice and Development Party should become an associated member of the European People's Party. This would give the Justice and Development Party the right to vote in the institutions of the European People's Party. It is also recommended that the Justice and Development Party should empower its office in Brussels in order to influence the European People's Party members in leading European Union institutions through lobbying methods. Such pragmatic moves should help maintain Turkey's membership prospects and protect many Turkish interests..

Keywords: *European People's Party, European Political Parties, Justice and Development Party, Lobbying.*

Öz

Avrupa Halk Partisi, Avrupa Birliği'nin kurumlarında karar alımına etki eden en önemli siyasi güçtür. Bu nedenden dolayı, partinin görüşleri sadece Avrupa Birliği için değil üyelik ve diğer çıkarlarını koruması açısından Türkiye için de çok önemlidir. Ancak, Avrupa Halk Partisi, en önemli nedenler olarak Avrupa kültür kimliğini ve Hıristiyan Demokrat değerleri paylaşmadığı gerekçesiyle Türkiye'ye Avrupa Birliği üyeliği verilmesine karşı çıkmaktadır.

* Assistant Prof., İzmir Katip Çelebi University, Department of International Relations.

Ayrıca, Avrupa Halk Partisi, sözde Ermeni soykırımı ve Kıbrıs sorunu konularında Türkiye'nin çıkarlarına zarar vermektedir. Avrupa Halk Partisi Türkiye'ye yönelik ayrımcı nedenlerle hareket etmesine rağmen, bu makale iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi'nin bu organizasyona Avrupa Birliği'ndeki önemli gücünden dolayı ortak üye olmasını önermektedir. Böylece, Adalet ve Kalkınma Partisi, Avrupa Halk Partisi'nin kurumlarında oy kullanabilecektir. Makalede ayrıca, Avrupa Halk Partisi'nin Avrupa Birliği'nin önde gelen kurumlarındaki üyelerini lobi yöntemleri ile etkilemesi için Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Brüksel'deki ofisini güçlendirmesi önerilmektedir. Bu pragmatik eylemler, Türkiye'nin üyelik olasılığının devamına ve diğer birçok çıkarının korunmasına yardımcı olabilir.

Anahtar kelimeler: *Avrupa Halk Partisi, Avrupa Siyasi Partileri, Adalet ve Kalkınma Partisi, Lobıcılık*

INTRODUCTION

Several important factors make the European People's Party (EPP) the most significant political force in influencing decision-making in the institutions of the European Union (EU). First, the EPP with its 217 MEPs (Member of the European Parliament) represents the largest group in the European Parliament. Second, the EPP's MEPs chair more parliamentary committees and delegations than other parties. Third, the presidents of the European Parliament, the European Commission and the European Council are all from the EPP. Fourth, 13 members of the European Commission are from the EPP family. Fifth, 8 heads of state and government in the European Council are leading political figures in the EPP. Sixth, the EPP group has more members than other party groups in the European Committee of Regions (CoR), with 127 members. Given that the EPP is heavily represented across these institutions, its views are very significant for EU decision-making.

Developing close relations with such a powerful organization is important for Turkey to protect its interests. Through the statements of its political leaders and its election manifestos, the EPP has shown many times its opposition of Turkey's EU membership bid. This mainly stems from Turkey's supposed distance from European cultural identity and Christian Democratic values. In addition to these discriminatory views, the EPP has taken biased actions against Turkey, such as supporting claims about the so-called Armenian genocide and defending the Southern Cyprus Administration on the Cyprus question. Nevertheless, Turkey should maintain a pragmatic approach. More specifically, Turkey's ruling Justice and Development Party (JDP) should become an associated member of the EPP to cast votes in this organization's leading institutions and empower its office in the EU's capital financially and institutionally to influence EPP family's members in the EU institutions. Such an approach would protect Turkey's interests, particularly its EU membership bid.

The first section of this article explains the history, structure, key policies and power of the EPP. The second section shows which EPP decisions, leader statements and parts of its election manifestos have damaged Turkish interests before analyzing the main reasons behind its opposition to Turkey's EU membership bid. The third section presents recommendations to the JDP to protect Turkish interests while the conclusion provides a general overview.

1. THE EPP: HISTORY, STRUCTURE, KEY POLICIES AND POWER

After many years of struggle of the European political parties to receive funding from the EU, the Treaty of Nice (Article 2, Section 19), which came into effect on February 1, 2003, paved the way for the adoption of a Regulation related to the solution of the main problem of the European political parties by expanding Article 191 of the Treaty of Rome. It included the following paragraph: "The Council, acting in accordance with the procedure referred to

in Article 251,¹ shall lay down the regulations governing political parties at the European level and in particular the rules regarding their funding.”² On November 4, 2003, Regulation No 2004/2003 was introduced, stipulating in Article 2 that a political party or alliance of political parties can be labeled as a “political party at the European level” if it fulfills the following conditions (Article 3):

“(a) it must have legal personality in the Member State in which its seat is located; (b) it must be represented, in at least one quarter of Member States, by Members of the European Parliament or in the national Parliaments or regional Parliaments or in the regional assemblies, or it must have received, in at least one quarter of the Member States, at least three per cent of the votes cast in each of those Member States at the most recent European Parliament elections; (c) it must observe, in particular in its programme and its activities, the principles on which the European Union is founded, namely the principles of liberty, democracy, respect for human rights and fundamental freedoms, and the rule of law; (d) it must have participated in elections to the European Parliament, or have expressed the intention to do so.”³

Crucially, the regulation permitted the European political parties to receive funding from the EU budget.⁴ As a result of the EU’s decision to give funding, the European political parties became more effective entities. On December 18, 2007, with the adoption of Regulation No 1524/2007 to amend Regulation No 2004/2003, the conditions to become a ‘political party at the European level’ were expanded and obligations on taking funding from the EU budget were tightened.⁵ The Regulation also introduced the concept of a ‘political foundation at the European level’, meaning that the European political parties should establish think tanks to underpin their objectives.⁶ Regulation No 1141/2014, adopted on October 22, 2014, changed the concepts of ‘political party at the

---

1 Article 251 refers to the co-decision procedure in which the European Parliament takes part.

2 “Treaty of Nice Amending the Treaty on European Union, the Treaties Establishing the European Communities and Certain Related Acts”, Official Journal of the European Communities, 2001/C 80/01, March 10, 2001, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2001:080:TOC> (Accessed on: March 3, 2017).

3 “Regulation (EC) No 2004/2003 of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 on the Regulations Governing Political Parties at European Level and the Rules Regarding their Funding”, Official Journal of the European Union, L 297, 15 November 2003, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32003R2004> (Accessed on: February 1, 2017).

4 Ibid.

5 For these conditions and obligations, see “Regulation (EC) No 1524/2007 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2007 Amending Regulation (EC) No 2004/2003 on the Regulations Governing Political Parties at European Level and the Rules Regarding their Funding”, Official Journal of the European Union, L 343/5, December 27, 2007, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32007R1524> (Accessed on: February 1, 2017).

6 Ibid.

European level’ and ‘political foundation at the European level’ to ‘European political party’ and ‘European political foundation’ respectively. In addition, the regulation gives EU-level legal status for the European political parties and their European political foundations if they meet certain conditions.⁷ To grant such a status, an independent authority was established in the European Parliament. Among other requirements, EU funding of these entities was conditional on having legal status.⁸ As of January 2017, the EU legally recognizes 16 pan-European parties as the European political parties: the Alliance for Direct Democracy in Europe, the Alliance of Conservatives and Reformists in Europe, the Alliance of Liberals and Democrats for Europe, the European Alliance for Freedom, the European Christian Political Movement, the European Democratic Party, the European Free Alliance, the European Green Party, the EPP, the Movement for a Europe of Nations and Freedom, the Party of European Socialists, the Party of the European Left, the Alliance of European National Movements, the Alliance for Peace and Freedom, the Coalition for Life and Family and the Europeans United for Democracy.⁹ The latter four do not have a group in the European Parliament while the EPP forms the largest group.

The institutional cooperation between Christian Democratic parties in Europe dates back to the early 20th century. In 1925, a congress of Catholic parties established ‘The International Secretariat of the Democratic Parties of Christian Inspiration’, in which parties from Belgium, Luxembourg, Germany and Italy were active participants. However, this ceased to function after World War II broke out in 1939. After the war, in 1947, cooperation between Christian parties restarted at the European level with the establishment of ‘*Nouvelles Equipes Internationales*’ (NEI, New International Team), which crucially managed to bring together Christian Democratic parties of Germany and France.¹⁰ NEI became a very important political factor in the formation of Christian Democratic political groups in the Council of Europe’s Consultative Assembly, the European Coal and Steel Community’s Common Assembly and the European Economic Community’s European Parliamentary Assembly.¹¹ In 1965, having successfully held 16 congresses since 1947 NEI decided to change its name to the European Union of Christian Democrats (EUCD) under a new charter. This was mainly the result of the establishment of many Christian Democratic

---

7 For these conditions, see “Regulation (EC, Euratom) No 1141/2014 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 on the Statute and Funding of European Political Parties and European Political Foundations”, Official Journal of the European Union, L 317/1, November 4, 2014, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014R1141> (Accessed on: February 1, 2017).

8 Ibid.

9 European Parliament, “Grants from the European Parliament to Political Parties at European Level Per Party and Per Year”, Directorate-General for Finance, January 2017, http://www.europarl.europa.eu/pdf/grants/Grant_amounts_parties_01_2017.pdf (Accessed on: February 23, 2017).

10 Steven Van Hecke, “On the Road towards Transnational Parties in Europe: Why and How the European People’s Party was Founded”, *European View*, 3, (Spring 2006), 153.

11 Roberto Panini, *The Christian Democrat International*, (Lanham, Boulder, New York and London: Rowman & Littlefield Publishers, 1997), 59.

organizations in the Americas as well as the formation of a world Christian Democratic Union that had restricted the NEI's activities in Europe.¹²

The decision taken at the EC (European Community) leaders' Paris summit in 1974 to hold direct elections for the European Parliament was a milestone for the EC political system. Shortly after, Europe's Christian Democrats started to work on establishing a European party. The EPP Statute, drafted in close cooperation by Wilfried Martens and Hans-August Luecker, was adopted at a EUCD Political Committee meeting on April 29, 1976, and the decision to establish EPP was taken. Leo Tindemans was elected as the EPP's first president. In February 1978, the Christian Democratic group in the European Parliament also changed its name to the Group of the EPP.¹³ In the first European Parliament elections in 1979, the EPP received 29.6 percent of the vote against 26.6 percent for the Social Democrats, providing it the largest group with 107 parliamentarians in the European Parliament. However, the Social Democrats defeated the EPP in the 1984, 1989 and 1994 elections. The victory of the EPP in the 1999 elections was attributed to the economic concerns of European electorates regarding increasing immigration. In the next three elections, the EPP managed to protect its majority over the Social Democrats. Today, the EPP includes 79 national political parties, with 41 from the EU and 38 from non-EU countries,¹⁴ making it the largest European center-right political party.

The EPP aims to enhance cooperation among its members to create common European policies; promote democracy, respect for human rights, the rule of law and fundamental freedoms through a common program; and promote EU unification and federalism. There are four types of EPP membership. 'Ordinary Membership' is open to all political parties in EU member states on condition that they follow a Christian Democratic or like-minded ideology. The EPP's Political Assembly can grant 'Associated Membership' to Christian Democratic or like-minded political parties from the non-EU member states whose applications have been introduced by the EU or European Free Trade Association member states. For example, the Democratic Party of Albania, the Democratic Party for Macedonian National Unity, the Christian Democratic People's Party of Switzerland, Norway's Conservative Party and Serbia's Alliance of Hungarians in Vojvodina all have associated membership. The Political Assembly can grant 'Observer Membership' at the behest of the EPP Presidency to parties ideologically close to the EPP from EU member states, EU applicant states and states in the Council of Europe. The Republican Party of Armenia, led by the Armenian President Serzh Sargsyan, and two opposition parties, namely the Country of Law Armenia and the Heritage Party, currently have EPP observer membership. Finally, MEPs in the European Parliament's EPP group are ex officio 'Individual Members' if they were elected from the

---

¹² Ibid., 86.

¹³ EPP-ED Group, http://epp-ed.europarl.eu.int/Activities/Forum/doc/martens_en.asp (Accessed on: June 27, 2008).

¹⁴ EPP, "History", <http://www.epp.eu/about-us/history/> (Accessed on: February 23, 2017).

list of a member party.¹⁵

The EPP's institutions comprise the Presidency, Political Assembly and Congress. The Presidency includes the EPP President, EPP Group Chairman in the European Parliament, the Honorary President(s), ten Vice-Presidents, the Treasurer, Secretary General and, if they are from the EPP, the President of the European Parliament, the President of the European Commission, the President of the European Council and the High Representative for the Union for Foreign Affairs and Security Policy. As the EPP's executive institution, it is, among other missions, tasked with implementing the Political Assembly's decisions, preparing the budget, monitoring the Secretariat work and making statements in line with the EPP's political program. The Political Assembly, which meets quarterly, is the EPP's strategic institution, comprising *ex officio* and delegated members.¹⁶ It is responsible for adopting the budget, deciding on membership applications and exclusion of members, adopting internal regulations and finalizing political guidelines. The highest decision-making institution is the Congress, which meets tri-annually.¹⁷ It decides on the political program and main policy documents, makes amendments to the party's statutes, elects the President, Vice Presidents, the Treasurer and the Secretary General, and elects the party's candidate for the President of the European Commission. In both the Political Assembly and the Congress, decisions are taken by an absolute majority of attending members. It is very important to note here that the presidents of associated member parties and their party delegates can also vote in the Political Assembly and the Congress.¹⁸

One of the EPP's principle policies is that a better EU can be achieved if major issues remain in the EU's domain while minor ones are delegated to individual member states. According to the EPP, the Euro is a reliable currency that makes the EU economically competitive in international markets and politically stable. It believes Europe can only grow if new businesses, small and medium-sized companies, family companies and entrepreneurs are supported. Although it sees free movement of people within the EU as one of the greatest achievements of the European integration project, it also claims the EU can only benefit socially from this freedom if EU citizens work in their own countries. To control illegal immigration, the EPP proposes closer cooperation among member states and between member states and front-line countries through which immigrants flow, and the reinforcement of the EU's border agency, Frontex. The EPP suggests that the EU's foreign security and defense

---

15 EPP, "Statutes and Internal Regulations", October 21, 2015, 5-6, http://www.epp.eu/files/uploads/2015/09/EPP-Statute_EN.pdf (Accessed on: February 8, 2017).

16 *Ibid.*, 11.

17 EPP, "Internal Regulations of the European People's Party", Approved by the EPP Political Assembly in Oslo, June 2, 2015, 1, <http://www.epp.eu/files/uploads/2015/12/EN-Internal-Regulations.pdf> (Accessed on: February 24, 2017).

18 EPP, "Statutes and Internal Regulations", 13; EPP, "EPP Congress", <http://www.epp.eu/structure/congress/> (Accessed on: February 8, 2017); EPP, "Internal Regulations of the European People's Party", 3.

capabilities must be empowered to better cope with new security threats, such as international terrorism, the proliferation of weapons of mass destruction and illegal immigration. According to the EPP this would make the EU safer and a global player. It welcomes the Transatlantic Trade and Investment Agreement negotiations with the United States, believing that this agreement can increase trade volume, growth, employment and prosperity.¹⁹ The EPP's policy on EU enlargement is explained in the next section while analyzing its reasons to oppose Turkey's EU membership bid.

For various reasons, the EPP is the most influential political force in decision-making in the EU's institutions. First, by creating the largest group in the European Parliament after the 2014 European Parliament elections with 217 out of 751 seats, it has gained considerable power in the European Parliament. European Parliament's tasks include taking part in the EU's legislative process, the ordinary legislative procedure, equally with the Council of the European Union, having the final word on the EU's annual budget, electing the president of the European Commission, approving or dismissing the European Commission and giving consent for the EU to sign accession treaties with applicant countries. Forming the largest group in the parliament gives the EPP more strength than the other parliamentary political groups. Thus, EPP can easily set the political agenda and be in the winning side of votings in the European Parliament.²⁰

Second, as the largest group,²¹ the EPP has more MEPs in the European Parliament's standing committees and delegations. EPP's MEPs chair 8 out of 22 standing committees and 14 out of 44 delegations, including the Delegation of the EU-Turkey Joint Parliamentary Committee.²² Having more MEPs in the committees gives a significant advantage to the EPP in the EU's legislative process, as in the general assembly, since these committees adopt reports in which they instruct legislative proposals, determine a team to negotiate with the Council of the European Union on draft laws and propose amendments.²³ The delegations are responsible for ensuring cooperation with parliaments in non-EU countries.

Third, the presidents of the European Commission, the European Parliament and the European Council, namely Jean-Claude Juncker, Antonio Tajani and

---

19 EPP, "Why Vote for the European People's Party? (2014 Election Manifesto)", 2014, https://is-suu.com/eppparty/docs/epp_manifesto_final_single_page (Accessed on: February 8, 2017).

20 EPP Group in the European Parliament, "Structure", <https://www.eppgroup.eu/structure> (Accessed on: February 26, 2017).

21 The composition of the committees and delegations in the European Parliament is proportional to the number of seats that the parties hold in the general assembly.

22 MEPs from the EPP Group chair the Committee on Foreign Affairs, the Budgetary Control Committee, the Committee on Environment, Public Health and Food Safety, the Committee on Industry, Research and Energy, the Committee on Agriculture and Rural Development, the Committee on Fisheries, the Committee on Legal Affairs and the Committee on Constitutional Affairs.

23 European Parliament, "About Delegations", <http://www.europarl.europa.eu/delegations/en/about-delegations.html> (Accessed on: February 28, 2017).

Donald Tusk, are all from EPP family. Juncker's political affiliation is particularly important since the European Commission is the EU's executive branch. Its President allocates portfolios to members (commissioners) and determines the European Commission's political agenda.²⁴ In addition, these presidents' statements are highly respected and considered very important for EU integration.

Fourth, the EPP has significant weight in the European Commission as 13 out of its 28 members (including the President) are from the EPP. While the European Commission principally takes its decisions collectively, it sometimes calls majority voting (15 out of 28, with each member having one vote).²⁵ The EPP holds regular meetings with these members, who belong to its family, to influence them regarding decision-making in the European Commission.²⁶ Given that the European Commission starts the EU's legislative procedure by preparing draft laws and introducing policies and strategies, the EPP wields considerable power over these issues thanks to these 13 members.

Fifth, 8 heads of state and government of the European Council currently belong to EPP family: German Chancellor Angela Merkel, Spanish Prime Minister Mariano Rajoy, Hungarian Prime Minister Victor Orban, Romanian President Klaus Iohannis, Irish Prime Minister Enda Kenny, the Southern Cyprus Administration's Chairman Nicos Anastasiades, Bulgarian Prime Minister Boyko Borissov and Croatian Prime Minister Andrej Plenkovic. As the EU's highest political institution, the European Council is responsible for setting the EU's political agenda by defining the EU's priorities and general directions.²⁷ It meets at least twice a year, taking its decisions mostly through consensus. While it does not take part in the legislative process, it is able to give an impetus to the EU's legislative process. Before each European Council summit, heads of states and governments from the EPP meet, officially called the EPP Summit, to ensure they speak as one voice in the summit to drive EU integration in line with the EPP's political orientation and strategies.²⁸

Sixth, 125 out of 350 members in the CoR belong to the EPP Group. The CoR, which is the EU's assembly of local and regional representatives, plays a significant role in EU decision-making as it is consulted at all stages of the legislative process to prevent EU laws harming European regions and cities.²⁹

---

24 European Commission, "Role", https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/president_en#role (Accessed on: March 16, 2017).

25 European Commission, "Decision-Making During Weekly Meetings", https://ec.europa.eu/info/strategy/decision-making/decision-making-during-weekly-meetings_en (Accessed on: February 27, 2017).

26 EPP, "European Commission", <http://www.epp.eu/network/in-the-eu/> (Accessed on: February 27, 2017).

27 European Council, "Setting the EU's Political Agenda", <http://www.consilium.europa.eu/en/european-council/role-setting-eu-political-agenda/> (Accessed on: February 27, 2017).

28 EPP, "Internal Regulations of the European People's Party", 3.

29 European Committee of the Regions, "Work of the CoR", <http://cor.europa.eu/en/activities/Pages/>

Two-thirds of all EU laws are referred to the CoR. Six separate CoR commissions³⁰ first give their opinions according to their areas of competence on the European Commission's proposed legislation before sending them to the plenary assembly for discussion and adoption.³¹ Because both CoR bodies use majority voting for their decisions, the EPP is the driving force as it has more members than other parties in them.

2. THE EPP AND TURKEY

By looking at EPP election manifestos, various decisions taken by the EPP and important statements made by the EPP leaders, it can be observed that the EPP harms Turkish interests regarding its EU membership bid, the so-called Armenian genocide and the Cyprus question. The problematic concepts like European cultural identity and European values are the leading factors behind the EPP's opposition to Turkey's EU membership bid.

2.1. EPP Harm to Turkish Interests

An analysis of the enlargement part of the EPP manifestos for the European Parliament elections shows the party's opposition to Turkey's EU membership bid. After EU member state leaders declared at the European Council's Copenhagen Summit of June 21-22, 1993, that the Central and Eastern European Countries would become members if they fulfilled the Copenhagen Criteria, these countries applied for membership. At the European Council's Luxembourg Summit of December 12-13, 1997, EU leaders decided to start accession negotiations with Hungary, Poland, the Czech Republic, Estonia, Slovenia and the Southern Cyprus Administration, which had met the Copenhagen political criteria. For the remainder, namely Romania, Slovakia, Latvia, Lithuania, Bulgaria and Malta, EU leaders decided to open negotiations at the European Council's Helsinki Summit of December 10-11, 1999. In its election manifesto for the 1999 European Parliament elections, the EPP viewed the forthcoming enlargement very positively, stating that enlargement would eliminate the division of the continent since the end of World War II while new members would increase stability and bring economic and political benefits to the EU. Thus, the EPP recommended the acceleration of their accession negotiations.³²

---

work-of-the-cor.aspx (Accessed on: February 28, 2017).

30 These commission are the Commission for Citizenship, Governance, Institutional and External Affairs, the Commission for Territorial Cohesion Policy and EU Budget, the Commission for Economic Policy, the Commission for the Environment, Climate Change and Energy, the Commission for Natural Resources and the Commission for Social Policy, Education, Employment, Research and Culture.

31 European Committee of the Regions, "Commissions", <http://cor.europa.eu/en/activities/commissions/Pages/commissions.aspx> (Accessed on: February 28, 2017).

32 EPP, "On the Way to the 21st Century- EPP Action Programme 1999-2004", Adopted by the XIII EPP Congress, 4-8 February 1999, Brussels, 5, http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/Action_Programme_1999_2004.pdf (Accessed on: February 13, 2017).

However, when the EU opened the accession negotiations with Turkey on October 3, 2005, this troubled many Europeans, particularly in Germany, France, Austria, the Netherlands and Greece, due to a fear of free movement for Turkish workers within the framework of the Single Market if membership were provided. Angela Merkel and Nicolas Sarkozy significantly abused this fear both in their election campaigns and afterwards. This fear also played a major role in the Dutch and French voters' rejection of the EU Constitution, which the EPP was significantly in favor of since its introduction would create a federal Europe. Because opening accession negotiations with Turkey would have negative implications for some parts of its social base, who could this time very likely cast their votes for far-right parties, the EPP adopted a new enlargement policy in 2006, declaring that the EU must consider its absorption capacity in future enlargements.³³

Faced with the negative effects on its social base of rising unemployment and illegal immigration in Europe, the EPP declared in its 2009 and 2014 European Parliament election manifestos that the EU must take into account its absorption capacity for new member states in addition to the requirement of fulfilling the Copenhagen Criteria and must protect its identity when welcoming them.³⁴ It can be easily understood that, by emphasizing absorption capacity and identity, the EPP was referring to Turkey. Indeed, the EU restarted referring to absorption capacity in 2005 because of debates about Turkey's membership (absorption capacity was first included in the Conclusions of the 1993 Copenhagen European Council Summit),³⁵ while whether Turkey's Muslim identity is compatible with Christian Europe has long been a discussion topic in EU member states.

The most stunning example of the EPP leaders' targeting Turkey's membership had taken place at the EPP Summit on March 4, 1997, when the EU's Christian Democratic leaders discussed EU enlargement. The summit was significant since the leaders were going to submit their views on whether Turkey would be declared as a candidate country or not. They agreed that Turkey should not be a candidate country because it is different from other candidates with significant and seemingly unsolvable problems. The summit also discussed the potential differences between Turkish and European civilizations. After the summit, Wim van Welzen, President of the European Union of Christian Democrats, made a statement about the results on behalf of the attendees. He

---

33 EPP, "For a Europe of the Citizens: Priorities for a Better Europe (Rome Manifesto)", Adopted by the EPP Congress, Rome, March 30-31, 2006, http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/Rome_Manifesto.pdf (Accessed on: February 13, 2017).

34 EPP, "Strong for the People- EPP Election Document 2009", Adopted by the EPP Congress, Warsaw, April 29-30, 2009, 30, http://www.epp-ed.eu/Press/pdoc09/manifestoEPP_en.pdf (Accessed on: February 13, 2017); EPP, "EPP Action Programme", Adopted by the EPP Congress, Dublin, March 6-7, 2014, 31-32, <http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/Action-programme-EN.pdf> (Accessed on: February 13, 2017).

35 Michael Emerson, Senem Aydın, Julia De Clerck-Sachsse and Gergana Noutcheva, "Just What is 'Absorption Capacity' of the European Union", Centre for European Policy Studies, Policy Brief, No.113, September 2006, <http://aei.pitt.edu/7355/2/7355.pdf> (Accessed on: February 13, 2017).

said that Turkey should not be included in the EU since “the EU has different values than Turkey with regard to culture, humanity and Christianity.”³⁶

While many senior Christian Democratic politicians in Europe have openly stated their opposition to Turkey’s EU membership, it is enough here to give two more examples since it is only focused on the EPP. On November 24, 2016, the European Parliament voted for a non-binding resolution suspending accession negotiations with Turkey. This resolution was adopted by 471 MEPs who claimed that Turkey had applied “disproportionate repressive measures” during the state of emergency declared by the Turkish government after the failed military coup on July 15, 2016, despite Federica Mogherini, High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, seriously warned MEPs that approving the motion would only create a “lose-lose scenario.”³⁷ Shortly after the resolution was adopted, on November 26, 2016, Manfred Weber, Chairman of the EPP Group in the European Parliament, went further in an interview with the German newspaper *Neue Osnabrücker Zeitung*, saying that “Turkey will not become a member of the European Union.”³⁸ His statement was reminiscent of the statement of Wilfried Martens, former President of the EPP (1990-2013), many years before: “Turkey has no place in Europe,”³⁹ or French presidential candidate Nicholas Sarkozy’s allusion to well-known Christian Democratic politicians’ views about Turkey’s EU membership after the EPP Summit in Brussels in December 2006: “Angela Merkel, Jose-Manuel Barroso, Jean-Claude Juncker, Wilfried Martens... we are all in agreement that we need Europe with borders.”⁴⁰

The EPP also completely agrees with the Armenians regarding the so-called Armenian genocide. Following Armenian President Serzh Sargsyan’s intense efforts to influence the EPP’s view on this issue, on March 3, 2015, the EPP’s Political Assembly adopted a biased resolution, ‘The Armenian Genocide and European Values’, on the eve of the 100th anniversary of events on April 24, 1915. The resolution called on Turkey to recognize the so-called Armenian genocide if it respected the European values as a candidate state, pay compen-

---

36 “Türkiye Tartışması”, *Milliyet*, March 4, 1997; “Medeniyet Farkı Gerektirir”, *Milliyet*, March 6, 1997; “Kohl’un Gerçek Yüzü Ortaya Çıktı”, *Sabah*, March 6, 1997.

37 “Turkey Reacts Angrily to Symbolic EU Parliament Vote on its Members”, *The Guardian*, November 24, 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/nov/24/eu-parliament-votes-freeze-membership-talks-turkey> (Accessed on: February 9, 2017).

38 “European People’s Party Weber: EU will not be Blackmailed by Turkey”, *Tornos News*, November 26, 2016, <http://www.tornosnews.gr/en/greek-news/politics/20837-european-people%E2%80%99s-party-weber-eu-will-not-be-blackmailed-by-turkey.html> (Accessed on: February 9, 2017).

39 Cited from Meltem Müftüler-Baç, “The Institutional and Theoretical Implications of the Enlargement on Turkey’s Accession to the European Union”, In *D’Un Elargissement A L’Autre: La Turquie et les Autres Candidates*, ed. Jean-Claude Verez, (Paris: Harmattan, 2005), 161.

40 “Sarkozy Says Gaining Ground Over Turkey”, *Hürriyet Daily News*, December 16, 2006, <http://www.hurriyetdailynews.com/sarkozy-says-gaining-ground-over-turkey.aspx?pageID=438&n=sarkozy-says-gaining-ground-over-turkey-2006-12-16> (Accessed on: February 9, 2017).

sation, ensure the return of Armenians, repair religious and cultural sites used by Armenians, normalize relations with Armenia and refer to the so-called genocide in educational institutions. The resolution also invited the EU, and its legislative institutions, namely the European Commission, the European Parliament and the Council of the European Union, and the international community to officially commemorate April 24 and condemn the so-called Armenian genocide.⁴¹ As well as being biased, the resolution was also the solidarity show of European Christian Democratic parties with their Armenian counterparts, the ruling Republican Party of Armenia and two opposition parties, the Heritage Party and the Country of Law Armenia, which are EPP observer members. The EPP's move, as the most powerful political force in the EU's institutional political system, gave inspiration and courage to other groups in the European Parliament to adopt a non-binding resolution, almost identical to the EPP's, which was passed in the European Parliament on April 15, 2015, with an overwhelming majority. Turkey reacted harshly to this. While Turkish President Recep Tayyip Erdoğan accused MEPs of showing "religious and cultural fanaticism,"⁴² the Turkish Ministry of Foreign Affairs recommended that "Members of the European Parliament may better consider their own past and remember especially their roles and responsibilities in the most abhorrent calamities of humanity such as World War I and World War II, well before dealing with the 1915 issue."⁴³

As with the so-called Armenian genocide, the EPP also has a biased attitude on the Cyprus question and it shows that by supporting the Southern Cyprus Administration. Whereas the international community criticized the Southern Cyprus Administration for its responsibility in the referendum that rejected the Annan Plan⁴⁴ in the island's southern part, the EPP gave strong support to the Administration against Turkey. Two years after the referendum, in March 2006, the EPP Congress in Rome adopted the following biased resolution, written by EPP member Democratic Rally Party of the Southern Cyprus Administration: "EPP calls on Turkish authorities to effect an early withdrawal, pursuant to the relevant UN resolutions, of its forces within a specific timetable, and calls on the Turkish authorities to show their constructive attitude in finding a settlement of the Cyprus question."⁴⁵ The wording of the resolution

---

41 EPP, "The Armenian Genocide and European Values", Resolution Adopted by the EPP Political Assembly, March 3, 2015, <http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/The-Armenian-Genocide.pdf> (Accessed on: February 9, 2017).

42 "Turkey Accuses EU of 'Religious Fanaticism' in Armenia Genocide Resolution", DW, April 16, 2015, <http://www.dw.com/en/turkey-accuses-eu-of-religious-fanaticism-in-armenia-genocide-resolution/a-18388624> (Accessed on: February 9, 2017).

43 Ministry of Foreign Affairs of Turkey, "Press Release Regarding the Resolution by the European Parliament on the 1915 Events", April 15, 2015, http://www.mfa.gov.tr/no_-117_-15-april-2015_-press-release-regarding-the-resolution-by-the-european-parliament-on-the-1915-events.en.mfa (Accessed on: February 9, 2017).

44 The Annan Plan was prepared by the former UN Secretary General Kofi Annan for the unification of Cyprus through a federal solution.

45 Southern Cyprus Administration Embassy in Washington D.C., "European People's Party Presi-

clearly shows that in order to demonstrate Christian Democratic solidarity, the EPP ignored or misrepresented Turkey's constructive efforts, which had been widely acclaimed internationally, both before and after the referendum, and the 64.9% 'yes' vote of Turkish Cypriots against the 75% 'no' votes of Greek Cypriots in the referendum itself. Nevertheless, this unjustified wording of the resolution is now included in many important EPP documents.

2.2. Reasons for the EPP to Oppose Turkey's EU Membership and Their Criticisms

European cultural identity and European values (according to the EPP, these are also Christian Democratic values) emerge as the most important two factors in the EPP's opposition to Turkey's EU membership. This is clear from the analysis in the previous sub-section and from a questionnaire I conducted in February 2017 with a few MEPs from the EPP Group in the European Parliament.⁴⁶

The EPP believes that European cultural identity is founded on ancient Greek and Roman civilizations, the Renaissance, the Enlightenment and Christianity.⁴⁷ Since Turkey does not share these values, according to the EPP, it must not be allowed to become an EU member state. In fact, this has never been officially documented. However, many leading politicians from the EPP, such as Helmut Kohl, Valéry Giscard d'Estaing, Nicolas Sarkozy, Angela Merkel and Herman Van Rompuy have in many occasions clearly stated that Turkey's cultural differences establish a significant reason for the denial of its full EU membership, not to mention the famous discriminatory remarks of Wim van Welzen in March 1997. For example, in 2004, President of the Convention on the Future of Europe, Valéry Giscard d'Estaing, former French President and former MEP from the EPP Group in the European Parliament, stated that Turkey cannot become an EU member due to its different cultural identity: "the European Convention sought a clearer definition of the foundations of this entity, which include the cultural contributions of ancient Greece and Rome, the religious heritage pervading European life, the creative enthusiasms of the Renaissance, the philosophy of the Age of the Enlightenment and the contributions of rational and scientific thought. Turkey shares none of these."⁴⁸ Although it is true that these significantly contributed to the civilization process in Europe, they are not entirely European since it achieved this cultural

---

dent Says Failure of Annan Plan does not Pardon Turkey", May 7, 2007, <http://cyprusembassy.net/home/index.php?module=article&id=4048> (Accessed on: February 28, 2017).

46 Although I sent the questionnaire to all MEPs in the EPP Group in the European Parliament through e-mail, only six of them responded. That is why I could not put the results in the article. Nevertheless, the answers gave me a general idea about their real opposition reasons to Turkey's EU membership bid.

47 EPP, "A Union of Values", Basic Document Adopted by the 14th EPP Congress in Berlin, January 11-13, 2001, http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/A_Union_of_Values.pdf (Accessed on: February 21, 2017).

48 Cited from Catherina MacMillan, *Discourse, Identity and the Question of Turkish Accession to the EU: Through the Looking Glass*, (London and New York: Routledge, 2013), 103.

accumulation to a large extent through borrowing and diffusion from ancient Mediterranean civilizations,⁴⁹ in which Anatolia made a very significant contribution. Modern Turkey is located in the geographical area where a significant part of Greek thoughts accumulated, which eventually led to the Renaissance and the Enlightenment.⁵⁰

In its four party programs, adopted in 1978, 1992, 2001 and 2012, the EPP states that the cultural identity of Europe is also based on Christianity.⁵¹ The EPP has also sometimes clearly acted against secularism and religious pluralism (diversity) in Europe. In this respect, it is sufficient to give two examples. First, during the preparations of the EU Constitution, Elmar Brok, then the Chairman of the EPP Group in the European Parliament, who represented the EPP at the Constitutional Convention, fiercely demanded the inclusion of an explicit reference to Christianity in the EU Constitution, stating that “Europe as a whole is based on a Christian heritage.”⁵² To realize this, Brok’s Group also proposed an amendment for the Constitution’s Article 2.⁵³ While some in Europe opposed a reference to Christianity since it would severely damage the EU’s secular character, others argued that it would be obviously discriminatory since Judaism and Islam had also contributed to Europe’s history and civilization.⁵⁴ Second, faced with mass Muslim immigration to Europe following the crisis in Syria, in 2015, the EPP’s official think tank, Wilfried Martens Centre for European Studies, published an article entitled “Ethics and Religion: What’s the EU Got to Do with It?”, which offered many discriminatory policy proposals for the EU to protect Christianity in Europe. The article complained that Islam was becoming more powerful in Europe while Christianity was disappearing; thus it called on EU institutions to play an active role in the re-Christianization of Europe.⁵⁵

---

49 Gerard Delanty and Chris Rumford, *Rethinking Europe: Social Theory and Implications for Europeanization*, (London: Routledge, 2005), 38.

50 Onur Bilge Kula, *Avrupa (İtlık) Nedir? Türkiye Ne Kadar Avrupalıdır?*, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015), 429-430.

51 The first three party programmes should be reached from Thomas Jansen and Steven Van Hecke, *At Europe’s Service: The Origins and Evolution of the European People’s Party*, (Berlin: Springer, 2011), 253-353. For the EPP’s last party programme, see, EPP, “Manifesto- EPP Statutory Congress”, Adopted at EPP Congress in Bucharest, October 17-18, 2012, <http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/EPP-Manifesto-2012-EN1.pdf> (Accessed on: February 21, 2017).

52 Terrence Murray, “Europe Debates God’s Place in new Constitution”, *The Christian Science Monitor*, April 10, 2003, <http://www.csmonitor.com/2003/0410/p07s01-woeu.html> (Accessed on: February 20, 2017).

53 Kimmo Kiljunen, *The European Constitution in the Making*, (Brussels: Centre for European Policy Studies, 2004), 51.

54 Sabrina P. Ramet, “Thy will be Done: The Catholic Church and Politics in Poland since 1989”, In *Religion in an Expanding Europe*, eds. Timothy A. Byrnes and Peter J. Katzenstein, (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 141.

55 Jos J. Van Gennip, “Ethics and Religion: What’s the EU Got to Do with It”, Wilfried Martens Centre for European Studies, Brussels, 2015, 19 and 32. <https://www.martenscentre.eu/sites/default/files/publication-files/ethics-religion-eu.pdf> (Accessed on: February 15, 2017).

The EPP's opposition to Turkey's EU membership because of its Muslim identity stems from its aim of protecting Europe's supposed Christian identity and avoiding a loss of votes in European Parliament elections since a large part of the party's social base opposes Turkey's accession. Regarding the former aim, the EPP claims that accepting almost 80 million Turkish Muslims into the EU will significantly damage Europe's Christian identity. Many puritans in the EPP also believe that Turks have been the most important defender and developer of Islam for centuries, and that Turkey was established on the heritage of the Ottoman Empire, which was Christianity's major enemy in the 15th and 16th centuries. Regarding the latter aim, troubled with domestic political failures, such as rising unemployment, the failure to integrate Muslim immigrants into European social life and terrorist actions against many European cities, the majority of the EPP's social base has become very prejudiced against Muslim populated Turkey. Thus, the EPP fears losing votes if it takes any positive view on Turkey's EU membership. It also considers it is very profitable to use anti-Turkey discourses to consolidate the party's social base, especially during election campaigns.

The EPP's Christian-centric understanding of European identity is very problematic because, in addition to the contradiction of referring to a Christian European identity and secularism together, it obviously ignores the accumulation, historicity, processual nature and relativity of the concept of culture. Consequently, the EPP's understanding ignores how many of Europe's and Christianity's roots appeared and evolved in Anatolia.⁵⁶ To give a few examples, the vast majority of ecumenical councils that first determined the fundamental beliefs and practices of Christianity gathered in Anatolian cities like İstanbul, **İznik** and Ephesus;⁵⁷ Anatolia's very significant role in the spread of Christianity is reflected in the word 'Christian' being first used in the Anatolian city of Antakya, from where it spread worldwide;⁵⁸ Saint Basil the Great started the sermon tradition in Christianity in Cappadocia.

According to the EPP, European values include "human dignity, peace, freedom and responsibility, democracy, fundamental equality, justice and solidarity, the rule of law, checks and balances, the separation between state and religion, tolerance, freedom of speech, truth as well as subsidiarity," which the EPP also defines, interestingly, as Christian Democratic values.⁵⁹ It considers that Turkey does not share these values since it is a Muslim country.⁶⁰ However, both ideas are absurd since these concepts are not in the preserve of

---

56 Kula, XXI.

57 Ibid.

58 Ibid., 25-27.

59 EPP, "Protecting the Union and Promoting Our Values", Adopted at the EPP Congress in Madrid, October 21-22, 2015, p. 3, <http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/Protecting-Union.pdf> (Accessed on: February 22, 2017).

60 Mirela Bodgani, *Turkey and the Dilemma of EU Accession: When Religion Meets Politics*, (London and New York: I. B. Tauris, 2011), 94.

any particular country, international organization or religion; rather, they are universal values so allocating them into the framework of just one religion, as the EPP does, indicates the EPP's ignorance of the history of civilization. One may ask why, if it seriously defends European values, the EPP adopted in 2002 the 'European Partnership' concept for Turkey instead of EU membership given that Turkey was introducing unprecedented and widely praised democratization reforms between 1999 and 2004. It is also worth asking why the EPP started to support a 'Privileged Partnership' with Turkey just after accession negotiations started instead of encouraging Turkey to make more democratization reforms. One reasonable answer is that the EPP did not believe Muslim Turkey was compatible with Christian Democratic values.

3. RECOMMENDATIONS TO THE JDP

Turkey's center-right political parties' first gained presence among transnational Christian Democratic political parties in Europe in 1985 when the Motherland Party (Anavatan Partisi-ANAP) joined the European Democrat Union (EDU), most of whose members were EPP members. The EPP absorbed the EDU in 2002. Although the True Path Party and the Welfare Party also applied for EDU membership, they were rejected on the grounds that ANAP's consent was first required because of an article in their statutes, which stipulated that other parties from one country can only become a member if an existing member party from the same country agrees.⁶¹ On January 28, 2005, the JDP was granted observer membership by the EPP, although it actually demanded and was invited to become an associated member. Merkel's Christian Democratic Union and Sarkozy's French Union for a Popular Movement played a significant role in blocking the JDP's associated membership. Nevertheless, the EPP promised to grant this once accession negotiations started. As an observer member, the JDP was not allowed to cast votes in EPP institutions.⁶²

After the start of Turkey's accession negotiations on October 3, 2005, the JDP many times requested the EPP to fulfill its promise of giving associated membership. When the EPP failed to respond, the JDP left the EPP in 2013 and joined the Eurosceptic 'Alliance of Conservatives and Reformists in Europe' (ACRE) in the same year. However, the JDP has not found what it was looking for in ACRE since the association has very negative views on enlargement, federalism and immigration. The European Conservatives and Reformists Group (ECR), ACRE's political group in the European Parliament, also signed motions about the so-called Armenian genocide in April 2015 and for a temporary freeze of accession negotiations with Turkey in November 2016. Turkey's interests in the EU may be better protected if the JDP manages to gain associated membership of the EPP by reapplying. This would have two

61 "Refah'ın EDU Üyeliği Zor", *Milliyet*, November 11, 1997.

62 "AKP, Avrupa Halk Partisi'ne Gözlemci", *Sabah*, January 29, 2005; "AP'deki Erdoğan Kavgası'nın Nedeni", *Internet Haber*, <http://www.internethaber.com/apdeki-erdogan-kavgasinin-nedeni-606861h.htm> (Accessed on: February 28, 2017).

benefits. First, since the EPP gives such members the right to cast votes in the Political Assembly and the Congress, harming the interests of one of the family's member countries would be difficult for the EPP, both in adopting resolutions and in its leaders' statements. Second, ACRE's power to influence EU decision-making is very limited compared to the EPP, as indicated in Table 1.

Table 1: Comparison of the Powers of the EPP and ACRE in EU Institutions

Number of Members in EU Institutions	EPP/Total	ACRE/Total
Number of MEPs in the European Parliament	217/751	75/751
Number of MEPs Chairing the European Parliament's Standing Committees	8/22	2/22
Number of Member Politicians Leading EU Institutions	3	0
Number of Members in the European Commission	13	0
Number of Members of the Heads of State and Government in the European Council	8/28	2/28
Number of Members in the European Committee of the Regions	125/350	15/350
Number of Members Chairing the Commissions in the European Committee of the Regions	2/6	0/6

Source: Websites of the European Parliament, the European Commission, the European Council and the European Committee of the Regions.

The EU's legislative institutions, namely the European Commission, the European Parliament, the Council of the European Union, the CoR and the Economic & Social Committee are all located in Brussels. These institutions, particularly the European Parliament have increased their legislative role over the last 20 years as the EU has provided them significant powers to participate in lawmaking. This has led to business groups, companies, trade unions, civil-society institutions and non-EU countries to establish lobbying offices in Brussels to influence EU law-making. Although there is no precise number, the Corporate Europe Observatory estimates that there are nearly 30,000 lobbyists in Brussels today, with two-thirds of them representing business interests. This huge number means that the EU capital is the world's second largest lobbying center after Washington D.C.⁶³ Many major political parties from various EU and non-EU countries also have offices in Brussels.

Although the JDP established an office in Brussels in 2015, it seems that it was not founded with the aim of lobbying since it lacks sufficient financial power and personnel. Instead, its activities remain focused on providing political education to Turks through its Political Academy and organizing occasional conferences in its office building and the European Parliament. If the JDP

---

63 Corporate Europe Observatory, "Brussels: The EU Quarter", September 2011, 7, <https://corporateeurope.org/sites/default/files/publications/ceolobbylow.pdf> (Accessed on: October 20, 2015).

manages to gain associated membership of the EPP, it should consider empowering this office financially and institutionally to protect Turkish interests by influencing EPP members, who are the most important influencers of EU decision-making in the European Parliament, the European Commission and the CoR. The following lobbying methods could be used. First, to convince MEPs, particularly MEPs in the EPP Group, about Turkey's problems and explain Turkey's interests, it should organize more conferences in the European Parliament about Turkey's problems with the participation of prominent politicians from Turkey and scholars. Second, it should arrange regular cocktail parties and dinners in prestigious Brussels locations for JDP and EPP members to meet. Third, it should host trips to EPP family members to Turkey to show them Turkey's rich variety of cultural and religious sites. The latter two strategies, particularly the third, should be very effective for developing friendships and breaking down prejudices on Turkey, especially regarding cultural identity differences. It is worth noting that such methods are already used very effectively by the European Friends of Israel, a powerful Jewish lobby in Brussels.

CONCLUSION

Among all the European political parties, the EPP is the driving force behind EU integration because it has enormous influence in EU decision-making institutions. In the European Parliament, it forms the largest group, represented by 217 out of 751 members. It also has more MEPs in the standing committees than other parties and holds the chairmanships of 8 out of 22 of these committees. In the European Commission, 13 members are from the EPP, including President Jean-Claude Juncker. In the European Council, 8 out of 28 heads of state and government are EPP family members. President Donald Tusk is also from the EPP. As in the European Parliament, the EPP is the largest group in the CoR, with 125 out of 350 members. This also gives it more members than other parties in the CoR's six separate commissions, with EPP members chairing two of them.

Due to such powers, the EPP's views are very important for Turkey, both in terms of the EU membership and to protect its various interests in the EU. Yet Turkey's political parties are not represented in this very effective organization. This situation conflicts with Turkish interests since it creates a platform for the EPP and its leaders to exhibit an anti-Turkish attitude regarding Turkey's membership bid. In addition, the EU's most powerful political force seems to be vulnerable to Armenian and Southern Cyprus Administration influence. Thus, Turkey's ruling JDP, which gave up its observer membership status in 2013 before joining ACRE as a full member, a much less powerful European political party, should consider re-establishing cooperation with the EPP. The best way to protect Turkish interests would be to gain EPP's associated membership since this gives voting rights in the EPP's decision-making institutions, namely the Political Assembly and the Congress. If the JDP can become a decision-maker and family member of this organization then the EPP and its leaders would refrain from conflicting with Turkish interests as they did

before regarding Turkey's EU membership, so-called Armenian genocide and the Cyprus question. To protect Turkish interests, the JDP should also consider strengthening its office in Brussels to lobby EPP family members in Brussels, through organizing high-quality conferences in the European Parliament on issues of concern to Turkey, cocktail parties and dinners with the participation of JDP and EPP members. Moreover, trips to Turkey can help the Turkish representatives to show their cultural and religious heritage. Such precautions can eliminate EPP prejudices, which mainly stem from their belief that Turkey does not share a European cultural identity.

BIBLIOGAPHY

- “AKP, Avrupa Halk Partisi’ne Gözlemci”, *Sabah*, January 29, 2005.
- “AP’deki Erdoğan Kavgası’nın Nedeni”, *Internet Haber*, <http://www.internethaber.com/apdeki-erdogan-kavgasinin-nedeni-606861h.htm> (Accessed on: February 28, 2017).
- “European People’s Party Weber: EU will not be Blackmailed by Turkey”, *Tornos News*, November 26, 2016, <http://www.tornosnews.gr/en/greek-news/politics/20837-european-people%E2%80%99s-party-weber-eu-will-not-be-blackmailed-by-turkey.html> (Accessed on: February 9, 2017).
- “Kohl’un Gerçek Yüzü Ortaya Çıktı”, *Sabah*, March 6, 1997.
- “Medeniyet Farkı Gerekçesi”, *Milliyet*, March 6, 1997.
- “Refah’ın EDU Üyeliği Zor”, *Milliyet*, November 11, 1997.
- “Regulation (EC) No 1524/2007 of the European Parliament and of the Council of 18 December 2007 Amending Regulation (EC) No 2004/2003 on the Regulations Governing Political Parties at European Level and the Rules Regarding their Funding”, Official Journal of the European Union, L 343/5, 27 December 2007, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32007R1524> (Accessed on: February 1, 2017).
- “Regulation (EC) No 2004/2003 of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 on the Regulations Governing Political Parties at European Level and the Rules Regarding their Funding”, Official Journal of the European Union, L 297, 15 November 2003, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32003R2004> (Accessed on: February 1, 2017).
- “Regulation (EC, Euratom) No 1141/2014 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 on the Statute and Funding of European Political Parties and European Political Foundations”, Official Journal of the European Union, L 317/1, 4 November 2014, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014R1141> (Accessed on: February 1, 2017).
- “Sarkozy Says Gaining Ground Over Turkey”, *Hürriyet Daily News*, December 16, 2006, <http://www.hurriyetdailynews.com/sarkozy-says-gaining-ground-over-turkey.aspx?pageID=438&n=sarkozy-says-gaining-ground-over-turkey-2006-12-16> (Accessed on: February 9, 2017).
- “Treaty of Nice Amending the Treaty on European Union, the Treaties Establishing the European Communities and Certain Related Acts”, Official Journal of the European Communities, 2001/C 80/01, March 10, 2001, <http://>

eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2001:080:TOC (Accessed on: March 3, 2017).

“Turkey Accuses EU of ‘Religious Fanaticism’ in Armenia Genocide Resolution”, *DW*, April 16, 2015, <http://www.dw.com/en/turkey-accuses-eu-of-religious-fanaticism-in-armenia-genocide-resolution/a-18388624> (Accessed on: February 9, 2017).

“Turkey Reacts Angrily to Symbolic EU Parliament Vote on its Members”, *The Guardian*, November 24, 2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/nov/24/eu-parliament-votes-freeze-membership-talks-turkey> (Accessed on: February 9, 2017).

“Türkiye Tartışması”, *Milliyet*, March 4, 1997.

Bodgani, Mirela, *Turkey and the Dilemma of EU Accession: When Religion Meets Politics*, London and New York: I. B. Tauris, 2011.

Corporate Europe Observatory, “Brussels: The EU Quarter”, September 2011, <https://corporateeurope.org/sites/default/files/publications/ceolobby-low.pdf> (Accessed on: October 20, 2015).

Delanty, Gerard and Chris Rumford, *Rethinking Europe: Social Theory and Implications for Europeanization*, London: Routledge, 2005.

Emerson, Michael, Senem Aydın, Julia De Clerk-Sachsse and Gergana Noutcheva, “Just What is ‘Absorption Capacity’ of the European Union”, Centre for European Policy Studies, Policy Brief, No.113, September 2006, <http://aei.pitt.edu/7355/2/7355.pdf> (Accessed on: February 13, 2017).

EPP Group in the European Parliament, “Structure”, <https://www.eppgroup.eu/structure> (Accessed on: February 26, 2017).

EPP, “A Union of Values”, Basic Document Adopted by the 14th EPP Congress in Berlin, January 11-13, 2001, http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/A_Union_of_Values.pdf (Accessed on: February 21, 2017).

EPP, “EPP Action Programme”, Adopted by the EPP Congress, Dublin, March 6-7, 2014, <http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/Action-programme-EN.pdf> (Accessed on: February 13, 2017).

EPP, “EPP Congress”, <http://www.epp.eu/structure/congress/> (Accessed on: February 8, 2017).

EPP, “European Commission”, <http://www.epp.eu/network/in-the-eu/> (Accessed on: February 27, 2017).

EPP, “For a Europe of the Citizens: Priorities for a Better Europe (Rome

Manifesto)”, Adopted by the EPP Congress, Rome, March 30-31, 2006, http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/Rome_Manifesto.pdf (Accessed on: February 13, 2017).

EPP, “History”, <http://www.epp.eu/about-us/history/> (Accessed on: February 23, 2017).

EPP, “Internal Regulations of the European People’s Party”, Approved by the EPP Political Assembly in Oslo, June 2, 2015, <http://www.epp.eu/files/uploads/2015/12/EN-Internal-Regulations.pdf> (Accessed on: February 24, 2017).

EPP, “Manifesto- EPP Statutory Congress”, Adopted at EPP Congress in Bucharest, October 17-18, 2012, <http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/EPP-Manifesto-2012-EN1.pdf> (Accessed on: February 21, 2017).

EPP, “On the Way to the 21st Century- EPP Action Programme 1999-2004”, Adopted by the XIII EPP Congress, 4-8 February 1999, Brussels, http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/Action_Programme_1999_2004.pdf (Accessed on: February 13, 2017).

EPP, “Protecting the Union and Promoting Our Values”, Adopted at the EPP Congress in Madrid, October 21-22, 2015, <http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/Protecting-Union.pdf> (Accessed on: February 22, 2017).

EPP, “Statutes and Internal Regulations”, October 21, 2015, http://www.epp.eu/files/uploads/2015/09/EPP-Statute_EN.pdf (Accessed on: February 8, 2017).

EPP, “Strong for the People- EPP Election Document 2009”, Adopted by the EPP Congress, Warsaw, April 29-30, 2009, http://www.epp-ed.eu/Press/pdoc09/manifestoEPP_en.pdf (Accessed on: February 13, 2017).

EPP, “The Armenian Genocide and European Values”, Resolution Adopted by the EPP Political Assembly, March 3, 2015, <http://www.epp.eu/files/uploads/2015/11/The-Armenian-Genocide.pdf> (Accessed on: February 9, 2017).

EPP, “Why Vote for the European People’s Party? (2014 Election Manifesto)”, 2014, https://issuu.com/eppparty/docs/epp_manifesto__final__single__page (Accessed on: February 8, 2017).

EPP-ED Group, http://epp-ed.europarl.eu.int/Activities/Forum/doc/martens_en.asp (Accessed on: June 27, 2008).

European Commission, “Decision-Making During Weekly Meetings”, https://ec.europa.eu/info/strategy/decision-making/decision-making-during-weekly-meetings_en (Accessed on: February 27, 2017).

European Commission, “Role”, https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/president_en#role (Accessed on: March 16, 2017).

European Committee of the Regions, “Commissions”, <http://cor.europa.eu/en/activities/commissions/Pages/commissions.aspx> (Accessed on: February 28, 2017).

European Committee of the Regions, “Work of the CoR”, <http://cor.europa.eu/en/activities/Pages/work-of-the-cor.aspx> (Accessed on: February 28, 2017).

European Council, “Setting the EU’s Political Agenda”, <http://www.consilium.europa.eu/en/european-council/role-setting-eu-political-agenda/> (Accessed on: February 27, 2017).

European Parliament, “About Delegations”, <http://www.europarl.europa.eu/delegations/en/about-delegations.html> (Accessed on: February 28, 2017).

European Parliament, “Grants from the European Parliament to Political Parties at European Level Per Party and Per Year”, Directorate-General for Finance, January 2017, http://www.europarl.europa.eu/pdf/grants/Grant_amounts_parties_01_2017.pdf (Accessed on: February 23, 2017).

Gennip, Jos J. Van, “Ethics and Religion: What’s the EU Got to Do with It”, Wilfried Martens Centre for European Studies, Brussels, 2015, <https://www.martenscentre.eu/sites/default/files/publication-files/ethics-religion-eu.pdf> (Accessed on: February 15, 2017).

Hecke, Steven Van, “On the Road towards Transnational Parties in Europe: Why and How the European People’s Party was Founded”, *European View*, 3, (Spring 2006): 153-160.

Jansen, Thomas and Steven Van Hecke, *At Europe’s Service: The Origins and Evolution of the European People’s Party*, Berlin: Springer, 2011.

Kiljunen, Kimmo, *The European Constitution in the Making*, Brussels: Centre for European Policy Studies, 2004.

Kula, Onur Bilge, *Avrupa (lılık) Nedir? Türkiye Ne Kadar Avrupalıdır?*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.

MacMillan, Catherina, *Discourse, Identity and the Question of Turkish Accession to the EU: Through the Looking Glass*, London and New York: Routledge, 2013.

Ministry of Foreign Affairs of Turkey, “Press Release Regarding the Resolution by the European Parliament on the 1915 Events”, April 15, 2015, http://www.mfa.gov.tr/no_-117_-15-april-2015_-press-release-regarding-the-

press-release-regarding-the-resolution-by-the-european-parliament-on-the-1915-events.en.mfa (Accessed on: February 9, 2017).

Müftüler-Baç, Meltem, “The Institutional and Theoretical Implications of the Enlargement on Turkey’s Accession to the European Union”, In *D’Un Elargissement A L’Autre:La Turquie et les Autres Candidates*, ed. Jean-Claude Verez, Paris: Harmattan, 2005.

Murray, Terrence, “Europe Debates God’s Place in new Constitution”, *The Christian Science Monitor*, April 10, 2003, <http://www.csmonitor.com/2003/0410/p07s01-woeu.html> (Accessed on: February 20, 2017).

Panini, Roberto, *The Christian Democrat International*, Lanham, Boulder, New York and London: Rowman & Littlefield Publishers, 1997.

Ramet, Sabrina P., “Thy will be Done: The Catholic Church and Politics in Poland since 1989”, In *Religion in an Expanding Europe*, eds. Timothy A. Byrnes and Peter J. Katzenstein, Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

Southern Cyprus Administration Embassy in Washington D.C., “European People’s Party President Says Failure of Annan Plan does not Pardon Turkey”, May 7, 2007, <http://cyprusembassy.net/home/index.php?module=article&id=4048> (Accessed on: February 28, 2017).

Yemen Krizinde Suudi Arabistan ve İran'ın Bölgesel Güç Mücadelesi Regional Power Struggle of Saudi Arabia and Iran in Yemen Crisis

Teslim: 03 Mart 2017
Onay: 05 Ekim 2017

Ali SEMİN*

Öz

Yemen coğrafi olarak kuzeyden [Suudi Arabistan, doğudan ise Umman ile komşudur. [Yemen'in güneyinde Aden Körfezi ve Arap Denizi, [batısında Kızıldeniz yer almaktadır. Dünya petrolünün [yüzde sekizinin, 40 kilometre genişliğindeki Babul Mendeb [Boğazı'ndan deniz yoluyla geçmesi, Yemen'in jeopolitik önemini artırmaktadır. Babul Mendeb, [Kızıldeniz'i Aden Körfezi'ne bağlamaktadır. Bununla birlikte boğaz, Hint [Okyanusu ile Güneydoğu Asya'yı Süveyş Kanalı yoluyla [Akdeniz'e ve Avrupa'ya bağlayan, dünyanın en önemli [deniz ticaret yollarından biridir. Boğaz, [Afrika ile Arap Yarımadası'nı birbirinden ayırmakta ve Kuzeydoğu kıyısında Yemen, Güneybatı kıyısında ise [Cibuti yer almaktadır.]

Orta Doğu'da 2010 yılında başlayan Arap uyanışı süreci, Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de rejim değişikliğiyle sonuçlanmıştır. Yemen'de 1978 yılından beri iktidarda olan Ali Abdullah Salih, Kasım 2011'de Suudi Arabistan'ın girişimiyle Cumhurbaşkanlığı koltuğunu yardımcısı olan Hadi'ye devretmiştir. Bu bağlamda Cumhurbaşkanlığı koltuğunu Hadi'nin devralmasıyla birlikte Yemen'in başkenti Sanaa'da, İran destekli Husiler ayaklanarak ülkenin yönetimini ele geçirmiştir. Husiler'in başkent Sanaa'da bulunan tüm hükümet kurumlarını kontrol etmesinin ardından, Suudi Arabistan öncülüğünde kurulan Arap koalisyonu, 26 Mart 2015'te Yemen'e hava operasyonu başlatmıştır. Suudi Arabistan'ın başlattığı hava operasyonunun, İran'ın Şii eksenini üzerinden başta Yemen olmak üzere, Orta Doğu'daki yayılmacı politikasına karşı bölgesel bir güç rekabeti olarak nitelenebilir.

Anahtar kelimeler: Yemen, Orta Doğu, Yenirealizm, Husiler, İran, Suudi Arabistan

Abstract

Yemen is neighbor to Saudi Arabia from the North and it is neighbor to Oman from the East. The Gulf of Aden and the Arabian Sea lies to South of Yemen while the Red Sea lies to the West. Crossing of over eighty percent of the world's petroleum from Babel Mandeb Strait, 40 kilometers wide, increases Yemen's geopolitical importance. Babul Mendeb connects the Red Sea to the Gulf of Aden. In addition to this, Bosphorus is one of the world's most impor-

* BİLGESAM, Orta Doğu ve Güvenlik Uzmanı, Araştırma Koordinatörü

tant maritime trade routes, which links Indian Ocean and Southeast Asia to Mediterranean and Europe, by Suez Canal. Bosphorus separates Africa and the Arabian Peninsula, Yemen is on the Northeast coast while Djibouti is being on the West coast.

Arab revival process in the Middle East starting from 2010, had been concluded with regime change in Tunisia, Egypt, Libya and Yemen. Ali Abdullah Saleh, who has been in power since 1978 in Yemen, handed over the Presidential seat to Hadi, assistant of him, with the initiative of Saudi Arabia, in November 2011. By Hadi's taking over of the Presidential chair, İnan-backed Houthis, rebelled in Sanaa and captured the administration of the country. Following to Houthis had to control all government agencies in Sanaa, Saudi-led Arab coalition launched an air operation to Yemen on March 26, 2015. Saudi-led air operation could be seen as regional power competition against to İnan's Shia based expansionist policy in the Middle East, mainly in Yemen.

Keywords: *Yemen, Middle East, Neorealism, Houthis, İnan, Saudi Arabia*

GİRİŞ

Orta Doğu'daki dengelerin ve ilişkilerin oldukça kaygan bir zeminde gelişmesi artık bölgesel bir gerçeklik haline gelmiştir. Bir yandan Suriye'de yaşanan iç savaş ve DAESH terör örgütünün Haziran 2014'ten beri Irak'ta ilerleyişi sorunu, diğer yandan Yemen'de meydana gelen kriz, Orta Doğu'nun jeopolitik ve jeo-ekonomik sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Bunun yanı sıra Irak işgalinden sonra İran'ın Şii eksenli yayılcı ve çevreleyici politikalarının Bağdat, Şam, Beyrut ve Sanaa'daki etkisi, başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkelerinde ve Arap dünyasında ciddi bir ulusal güvenlik tehdidi algısına yol açmaktadır. Bu sebeple Yemen'de Şii Husiler'in başkent Sanaa'yı ve ülkenin kuzeyindeki bölgeleri kontrol etmesi, Orta Doğu'da bölgesel bir "ittifak kuşağı"nın ortaya çıktığını göstermektedir. Suudi Arabistan öncülüğünde kurulan Arap koalisyon güçlerinin, 26 Mart 2015 tarihinde Yemen'deki Husiler'in kontrolündeki bölgelere hava operasyonları düzenlemesi, bölgesel dengelerin yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Yemen'deki çatışmanın, Suudi Arabistan ve İran'ın Arap Yarımadası'ndaki dolaylı bir güç ve nüfuz mücadelesi olduğunu da belirtmekte yarar vardır. Özellikle Aralık 2010'da Arap dünyasında başlayan halk gösterileri ve Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'deki yönetimlerin değişmesiyle birlikte, Orta Doğu'nun değişken ve belirsiz bir geleceğe doğru yol aldığı söylenebilir.

Öte yandan ABD, bir taraftan Tahran yönetimi ile nükleer müzakereler konusunda anlaşmaya varırken, diğer taraftan da Suudi Arabistan'ın kurduğu Arap koalisyonun Yemen'e hava operasyonları düzenlemesine lojistik ve askeri destek vermesi, Orta Doğu'daki bölgesel güçleri dengeleme politikası olarak nitelenebilir. Dolayısıyla bu makalede Yemen'deki kriz çerçevesinde, Orta Doğu'daki gelişmeler analiz edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca İran'ın bölgesel politikaları çerçevesinde, Körfez ve Arap ülkeleri koalisyonunun, kuruluş amacı ve aldığı kararları incelenecektir. Yemen krizinin yanı sıra, 28-29 Mart 2015 tarihinde, Mısır'ın Şarm el-Şeyh kentinde yapılan 26. Arap Birliği Zirvesi'nde toplanan ülkelerin aldığı kararların bölgesel etkilerine değinilecektir.

Bu makalede, yenirealizmin (yapısal realizm) temel argümanları kullanılarak İran ve Suudi Arabistan arasındaki bölgesel rekabet incelenmektedir. Yenirealizm, uluslararası ilişkiler teorisi olarak realizmden kök bulmuş ancak belirli noktalarda farklılıklar göstermiştir. Adından anlaşılacağı üzere, insanın tabiatını referans alan realizmden farklı olarak yapısal realizm, uluslararası sistemin anarşik yapısına vurgu yapmaktadır. Her iki teorinin de ortak özelliklerinden en belirleyici olanı ise devlet-merkezli bakış açısı geliştirmiş olmalarıdır.

Yenirealizme göre devletler, rejim farkı veya yönetim şekliyle bağımsız güç ve güç unsurlarını kullanarak çıkarlarını gözetir ve bekasını koruyabilir. Burada devletlerin iç politikalarında egemenlik tanımı hiyerarşik olarak belirlerken, uluslararası sistemde 'merkezi bir otorite' bulunmadığından anarşik yapı mevcuttur.

Anarşi, yenirealizm jargonunda uluslararası sistemin yapısını ifade etmek için kullanılan temel terimlerin başında gelir. Bu bağlamda anarşi; kaos ve kuralsızlıktan ziyade birbirinden bağımsız devletlerin oluşturduğu ve merkezi otoritenin olmadığı bir uluslararası sisteme işaret etmektedir. Yapısal realizm, anarşi tanımından yola çıkarak teorinin diğer ana unsurlarını birleştirir. Böylelikle, uluslararası ilişkilerdeki en önemli olan aktörler olan devletler anarşik uluslararası sistemde davranış kalıbı olarak kendi kendine yetmeyi benimsemektedirler. Bu tarz davranış kalıbı geliştiren devletlerin önceliği beka sorunu olduğundan diğer devletlerle daha az işbirliği ve daha çok rekabet içine girmektedirler.

1. HUSİ HAREKETİ'NİN KURULUŞU VE GÜÇ KAZANMASI

Yemen'in kuzey ve güneyinin birleşmesiyle kurulan Şii Zeydi Hak Partisi'nden ayrılan Bedrettin Bin Emireddin el-Husi, Mümin Gençler (el-Şabbab el-Mümin) örgütünü 1991 yılında kurmuştur. Yemen'in başkenti Sanaa'nın kuzeyindeki Saade vilayetinde kurulan Husilere bağlı Mümin Gençler örgütü, başlangıçta bir kültür platformu olarak faaliyet göstermekteydi.¹ Yemen'deki Şii Zeydi mezhebinin dört ana kolu bulunmaktadır. Bunlar Haduviye, Carudiye, Salihîye ve Saleymanî'dir. Husiler, Zeydilerin İran Şiiliği olarak kabul edilen On iki İmam mezhebine (Caferilik) yakın olan Carudiye mezhebine mensuptur. Yemenli akademisyen ve araştırmacı Dr. Ahmet Muhammed el-Dağâşi'ye göre Husilerin mensubu olduğu Carudiye düşünce ve itikadının, İmtedil Zeydi Şiiliğinin dışında tutulması gerekmektedir. Zeydiler 26 milyon olan Yemen nüfusunun %35-40'ını oluşturmaktadır. Husiler ise yüzde 2'lik bir orana sahiptir.² Mümin Gençler olarak kurulan örgüt, Haziran 2004'te Ensarullah silahlı milis gücüne dönüşmüştür. Eylül 2004'te Ensarullah lideri Hüseyin Bedrettin el-Husi'nin öldürülmesinin ardından küçük kardeşi Abdulmelik el-Husi, örgütün lideri olmuştur. Ağustos 2009'da Katar'ın girişimiyle Husiler ile Ali Abdullah Salih yönetimi arasında diyalog süreci başlamıştır.³ Fakat Husiler'in yeniden çatışmaya girmesi sebebiyle diyalog süreci başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Aslında Husi Hareketi'nin silahlı örgüte dönüşmesi incelendiğinde, iki temel faktör ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi Ali Abdullah Salih dönemindeki Yemen güvenlik güçlerinin iki yapı bir sistemde yönetilmesidir. Bunlardan ilki, Salih'in büyük oğlu Ahmet'e bağlı Cumhuriyet Muhafızları ordusudur. Diğeri ise Ali Muhsin el-Ahmar'a bağlı ordudur. Her iki gücün arasında yaşanan rekabetten dolayı Ali Abdullah Salih, Husiler'i gizlice silahlandırarak el-Ahmar güçleriyle çatışmalarını sağlamıştır. İkinci sebep ise İran'ın Arap Yarımadası'nda ve Aden Körfezi'nde, Suudi Arabistan'a karşı Husiler'e lo-

1 Sultan el-Diyab, "فتوح الحلال - فتوح الحلال - فتوح الحلال - فتوح الحلال", <http://www.dd-sunnah.net/records/view/id/2418/>, (Erişim:21.02.2017.)

2 Fatima el-Cenabi, "ممنوعون من ملو نو ي شوح الحلال", <http://bit.ly/2bQBIIIN>, (Erişim:15.03.2017.)

3 Yusuf Emiş, "عدي زيد - عدي زيد", <http://rasseen.com/art.php?id=5ddd0f23fc984ba79177d5da4e0057cf0f547c19>, (Erişim:21.03.2017.)

jistik destekte bulunmasıdır. Bunun yanı sıra, Husiler'in silah tüccarlarından, ittifak kurdukları kabilelerden ve Yemen ordusu içerisindeki Salih yönetimine karşı olanlardan ciddi silah elde ettikleri belirtilmektedir. Husiler sahip bu güçleri sayesinde, 2004 yılından 2011 yılına kadar Yemen ordusu ile yedi kez savaşımlardır.⁴

2. BÖLGESEL GELİŞMELERİN YEMEN KRİZİNE ETKİSİ

Arap ülkelerinde meydana gelen halk ayaklanmalarına paralel olarak, 11 Şubat 2011 tarihinde başkent Sanaa'da halk şokağa çıkarak reform talep etmiştir. Husiler de, ülkedeki halk ayaklanmalarını fırsat bilerek gösterilere katılmıştır. Aynı yılın Haziran ayında, Yemen Cumhurbaşkanı Ali Abdullah Salih'e cumhurbaşkanlığı sarayındaki camide saldırı düzenlenmiştir. Düzenlenen saldırının ardından Salih, tedavi için Suudi Arabistan'a gitmiştir. Riyad'da tedavi olan Salih, Körfez İşbirliği Konseyi'nin (KİK) başlattığı Yemen Barış Planı anlaşmasını, 23 Kasım 2011'de imzalamış ve görevini dönemin Cumhurbaşkanı Yardımcısı Abid Rabbu Mansur Hadi'ye devretmiştir. Eğer Suudi Arabistan'ın başını çektiği KİK'in Yemen Barış Planı olmasaydı, Suriye'den önce Yemen'de, Salih tarafından katliamlar ve bir iç savaşın başlaması ihtimali çok kuvvetliydi. 22 Aralık 2011 tarihinde Salih'ten cumhurbaşkanlığı görevini devralan Hadi, yeni hükümetin kurulması için muhalefet ve hükümet yanlısı siyasi gruplardan oluşan bir kabine kurmuştur.

Hadi'nin başkanlık ettiği Yemen'de, 21 Şubat 2012 tarihinde cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı seçimlerine Hadi tek aday olarak girmiştir. 24 Şubat'ta ise Yemen Yüksek Seçim Konseyi'nin seçim sonuçlarına ilişkin yaptığı açıklamada, ülkedeki seçmen sayısı toplam 10 milyon 243 bin 364'tür. Seçimde oy kullananların sayısı ise 6 milyon 660 bin 93 olarak açıklanmıştır. Seçimlere katılım ise yüzde 66 olarak beyan edilmiştir.⁴ Yemen'de Cumhurbaşkanlığı seçimleri iki yıllık geçiş süreci olarak gerçekleştirilmiştir.⁵

Ülkedeki muhalefet Hadi'ye, iki yıl içerisinde parlamento seçimi, anayasa ve seçim kanununda değişiklik yapması için ön koşul sunmuştur. Hadi'nin başkan olarak seçilmesinin ardından 2013 yılının Mart ayında, Birleşmiş Milletler'in Yemen Özel Temsilcisi gözetiminde Ulusal Diyalog Konferansı başlamıştır. Konferansa Hükümet, Ayrılıkçı Güney Hareketi ve Ensarullah (Husiler) katılmıştır. Söz konusu konferanstan çıkan bildirmede, Yemen'in yaşadığı güvenlik sorunları, Saada sorunu, güneydeki muhalefetin talepleri ve çözüm tavsiyelerine yer verilirken, Hadi'nin de geçiş sürecini tamamlamak üzere başkanlık görevini bir yıl uzatmasına karar verilmiştir. Konferansta ayrıca silahlı kuvvetler mensupları dışında kimsenin silah taşımamasına karar verilmiştir.⁶

Bu çerçevede bildirmede, Yemen'in altı federal bölgeye ayrılması öngörülmüştür. Bunların dördü ülkenin kuzeyindeki Saba, Janad, Azal ve Tahama bölgeleridir. Diğer ikisi ise güneydeki Aden ve Hadra bölgeleridir. Yemen'deki grupların konferansta vardıkları anlaşmaya rağmen Husiler, bu süreçte Hadi'nin verdiği

4. تاوواصل أةيبالغب نم ليل اس يوز يدها روصنم هير دبج بااختن4 http://www.bbc.com/arabic/middle-east/2012/02/120224_yemen_elex.shtml, (Erişim: 15.03.2017.)

sözleri tutmadığını iddia ederek, diyalog sürecinden çekilmiştir.⁴ Yukarıda belirtilen gelişmeler ışığında, Yemen'de diyalog süreci devam etse dahi ülkedeki çatışmalar ve siyasi krizin sonlandırılmadığını ifade etmek mümkündür. Zira 18 Ağustos 2014 tarihinde Husi lideri Abdülmelik el-Husi, Hadi yönetimini protesto etme çağrısında bulunarak ülkedeki krizi giderek tırmandırmıştır. Husi göstericiler başkent Sanaa'da hükümet binalarının bazılarına ele geçirmiştir.⁵ 2 Eylül 2014 tarihinde Hadi başkanlık sarayında yaptığı açıklamada, hükümeti feshederek Husiler'in katılacağı yeni bir hükümetin kurulacağını belirtmiştir. Ancak Husi lideri Abdülmelik, sivil itaatsizlik olarak nitelendirdiği eylemlerine devam edeceklerini ifade etmiştir. Husiler'in başlattığı gösteriler, kısa sürede devlet kurumlarını kontrol altına alma eylemine dönüşmüştür. Husiler ilk önce Sanaa ile Saada arasındaki Amran vilayetini, ardından da 21 Eylül 2014 tarihinde başkent Sanaa'daki hükümet binalarını işgal etmiştir. Daha sonra Husi Ensarullah Hareketi tarafından 17 Ocak 2015'te Ulusal Diyalog Konferansı'nın Genel Sekreteri ve Cumhurbaşkanlığı Ofisi Müdürü Ahmet Avad Bin Mübarek kaçırılmıştır. Bu durum Husiler'in, Yemen'deki devlet kurumlarını tek tek ele geçirmeyi planladığı yönünde bir görüşün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Husiler 22 Ocak'ta Cumhurbaşkanlığı sarayını ve başbakanlık konutunu abluka altına almıştır. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Hadi ve Başbakan Halid Bahah görevlerinden istifa ettiklerini açıklamıştır.⁶

Husiler 6 Şubat 2015'te, ilan ettikleri Anayasa Deklarasyonu ile, parlamentoyu feshederek 551 üyeli bir halk konseyi tesis ettiklerini ve bu konseyin, 5 kişiden oluşan başkanlık konseyini seçeceğini açıklamışlardır.⁵ BM Güvenlik Konseyi ise 15 Şubat'ta aldığı 2201 no'lu karar ile, Husilerin kurduğu yönetimi tanımadığını beyan etmiştir. Cumhurbaşkanı Hadi ise 21 Şubat'ta Husiler'in kuşattığı başkanlık sarayından kaçmayı başararak, ülkenin güneyindeki Aden'e geçmiştir.⁶ Hadi, eski güney Yemen'in başkenti olan Aden'den istifasını geri çektiğini açıklayarak Sanaa'nın Husiler'in işgali altında olduğunu ifade etmiştir. Hadi, işgal altındaki Sanaa yerine Aden'i, Yemen'in geçici başkenti olduğunu ilan etmiştir.⁶ Öte yandan ülkedeki siyasi krizden ve oluşan güvenlik boşluğundan söz edilirken toplumsal sorunlara da bakmak gerekmektedir. Yemen, kabile ve mezhebe dayalı bir demografik yapıya sahiptir. Ülkede yaklaşık 200 kabile bulunmaktadır. Buna ilaveten Yemen halkının yüzde 54.5'i fakir, gençlerin yüzde 60'ı işsiz, erkeklerin yüzde 27.3'ü ve kadınların ise yüzde 69.1'i okumaz yazmaz bilmemektedir.⁶ Dolayısıyla sözü edilen etkenler değerlendirildiğinde, Yemen'in istikrarlı bir ülke haline gelmesi için siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel sorunların çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

3. YEMEN'İN JEOPOLİTİK ÖNEMİ VE ONLU KOALİSYON

Yemen'in stratejik konumuna bakıldığında, kuzeyden Suudi Arabistan ve doğudan Umman ile komşudur. Yemen'in güneyinde Aden Körfezi ve Arap Denizi, batısında ise Kızıldeniz bulunmaktadır. Ayrıca dünya petrolünün yüzde

5 Mansur el-Şamari, اذامل رصنت اذامل، <http://bit.ly/2bRy1BX>, (Erişim:25.03.2015).

6 نبيي شوحال بال قرن ال لمكلمل "يروتسدل نال عال"، <http://bit.ly/2bZXS3a>, (Erişim:25.03.2015)

sekizi 40 kilometre genişliğindeki Babul Mendeb Boğazı'ndan deniz yoluyla geçmektedir. Babul Mendeb Kızılderaz'ı Aden Körfezi'ne bağlar. Ayrıca boğaz Hint Okyanusu ile Güneydoğu Asya'yı Süveyş Kanalı yoluyla Akdeniz'e ve Avrupa'ya bağlayan dünyanın en önemli deniz ticaret yollarından biri olarak kabul edilmektedir. Boğaz, Afrika ile Arap Yarımadası'nı birbirinden ayırmakta, kuzeydoğu kıyısında Yemen, güneybatı kıyısında ise Cibuti yer almaktadır.

Yemen'in jeopolitik konumu dolayısıyla Suudi Arabistan ve İran'ın bölgesel güç rekabeti, hava operasyonlarına giden süreçte temel olduğu söylenebilir. Husiler'in Sanaa'yı tamamen kontrol etmesi ve güneyin başkenti kabul edilen Aden'e doğru ilerlemesi, Riyad tarafından ciddi bir ulusal güvenlik tehdidi olarak algılanmıştır. Aslında ABD'nin 2003 Irak işgaliyle birlikte İran'ın Bağdat, Şam ve Beyrut üzerindeki nüfuz alanının genişlemesi ve bunun Yemen'e kadar uzanması, başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ve Arap ülkelerini tedirgin etmektedir. Başka bir ifadeyle Suudi Arabistan'ın güneyinde Yemen, kuzeyinde Irak ve Suriye sorunlarının yanı sıra doğusunda İran'ın 5 artı 1 ülkeleriyle (ABD, İngiltere, Fransa, Rusya ve Çin + Almanya) nükleer müzakerelere başlaması, Riyad yönetimindeki tehdit algısını tetiklemiştir. Bu sebeple, Orta Doğu'da İran'ın genişleyen etkisine karşı bölgesel bir ittifak/koalisyon ihtiyacı bulunmaktaydı. Bugüne kadar Körfez ve Arap camiasında İran'ın nüfuzuna karşı tepki, genellikle siyasi ve enerji ağırlıklı ekonomik konular dışına çıkmamıştır.

Şu noktaya değinmek gerekir ki, Arap ülkelerinin bir kısmında meydana gelen yönetim değişimi (Tunus, Mısır, Libya ve Yemen) ve pek çok Arap ülkesinde devam eden siyasi istikrarsızlık, Tahran'ın Orta Doğu'daki etkisini artırmıştır. Yemen ise bu anlamda İran'ın bölgedeki yayılcı siyasetinin son halkasını oluşturmaktadır. Çünkü Yemen'deki Husi Hareketi'nin (Ensarullah) Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinin desteklediği Hadi yönetimini âdetâ devirmesi, bölgesel olarak Arap ülkelerinin kısa ve orta vadede birleşmesi için bir fırsata dönüşebilir. İran'a karşı Arap ülkelerinin kurduğu ittifak, mezhepsel bir ayrışmaya ve kendi aralarında liderlik mücadelesine dönüşmediği takdirde, Tahran'ın bölgesel nüfuzunun kırılması konusunda başarıya ulaşması kuvvetle muhtemeldir.

21 Eylül 2014 tarihinde Sanaa'yı kontrol etmeye başlayan Husiler'in askeri kanadı Ansarullah Hareketi'nin, Körfez ve Arap Yarımadası'ndaki güç dengelerini değiştirdiğini ifade etmek mümkündür. Husiler'in 22 Ocak 2015'te Cumhurbaşkanlığı sarayını ve başbakanlık konutunu abluka altına alması sebebiyle Cumhurbaşkanı Mansur el-Hadi ve Başbakan Halid Bahah görevlerinden istifa etmek zorunda kalmıştır. İstifa eden Hadi, Suudi Arabistan'ın baskısı üzerine 21 Şubat'ta verdiği istifasını geri çekmiştir. Yemen Cumhurbaşkanı Mansur Hadi, Başbakan Halid Bahah'ı cumhurbaşkanı yardımcısı olarak atamıştır. Bu süreç zarfında Birleşmiş Milletler'in Yemen Temsilcisi Cemal Bin Umar, taraflar arasında herhangi bir çözüme ulaşamadığı için 16 Nisan 2015'te görevinden istifa etmiştir. BM, Bin Umar yerine Yemen temsilcisi

olarak Moritanyalı İsmail Velel el-Şeyh Ahmed'i, 25 Nisan'da atamıştır.⁷ Bin Umar'ın istifasının iki temel nedeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Arap koalisyonunun hava operasyonlarına başlaması ve bu nedenle İtarflar arasındaki görüşmelerin tamamen ortadan kalkmasıdır. Diğeri ise Arap dünyasındaki sorunların İmüzakere yöntemi ile çözülemeyeceğini öngörmesidir. İSuriye krizinde rejim ile muhalefet arasındaki görüşmelerde, İBM temsilcilerinin herhangi bir başarıya ulaşamaması bu İduruma örnek gösterilebilir.

Yemen'deki Husiler'in, ülkenin kuzeyini kontrol altına aldıktan sonra güneye ilerlemesi ve Taiz'i ele geçirmesi, Suudi Arabistan'ın kaygılarını artırmıştır. 25 Mart 2015 tarihinde Yemen İCumhurbaşkanı Hadi'nin ülkedeki Husi işgaline yönelik İdış müdahale çağrısının ardından, 26 Mart'ta Suudi İArabistan öncülüğünde kurulan Onlu Koalisyon Yemen'de, İZafer Fırtınası Operasyonu" adı altında Husiler'in kontrol İettiğı stratejik bölgelere havadan saldırı düzenlemiştir. İKoalisyon Umman dışında, İKörfez İşbirliğı Konseyi İüyeleri (Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar, Kuveyt ve İBirleşik Arap Emirlikleri), Arap ülkelerinden İÜrdün, Fas, Mısır ve Sudan ile birlikte Pakistan da katılmıştır. İOperasyonlara Suudi Arabistan 100 savaş uçağı ve 150 bin İkişilik kara ve deniz birliğı, İBirleşik Arap Emirlikleri 30, Kuveyt 15, Bahreyn 15, Katar 10, İÜrdün 6, Fas 6, Sudan 3, Mısır Süveyş Kanalı üzerinden İAden İKörfezi'ne dört savaş gemisi göndermiştir. Pakistan İse askeri destek vereceğini belirtmiştir. Ayrıca ABD, Türkiye ve Avrupa ülkeleri, Husi Hareketi'ne düzenlenen hava İoperasyonlarına destek verdiklerini açıklamışlardır. Bu İoperasyonun Mısır'ın Şarm el-Şeyh kentinde 28-29 Mart'ta İdüzenlenen Arap Birliğı'nin 26. zirvesinde görüşülmeden İnce yapılması dikkat çekici olmuştur. Ayrıca Yemen'e düzenlenen hava operasyonu öncesinde BM Güvenlik Konseyi İkararına da başvurulmadan yapılmış olması değerlendirilmesi gereken konulardan biridir. İDolayısıyla Suudi Arabistan'ın oluşturduğı koalisyonun İdüzenlediğı İhava operasyonunun, Arap Birliğı zirvesinde ve BM Güvenlik Konseyi'nde görüşülmeden İyapılmış olması, İşu sebeplere dayanır: İ

İ1. İArap Birliğı zirvesinde görüşülmesi beklenseydi Husiler, İgüneyin başkenti Aden'i ele geçirebilirdi. Başka bir deyişle İYemen konusunda Suudi Arabistan'ın ve diğeri koalisyon İüyelerinin fazla zaman kaybetmemesi gerekmektedir. Arap İBirliğı zirvesinde böylesi bir kararın tartışılması, düzenlenen hava operasyonu ile ilgili karar İçıkartılmasını oldukça İzorlaştırırdı. Bu nedenle Suudi Arabistan ve İKörfez İşbirliğı Konseyi, Yemen'de düzenlenen hava İoperasyonlarının ve kurulan onlu koalisyonun, Arap Birliğı'nden çok, bir İKörfez kararı olduğunu göstermeye İçalışmıştır. İ

İ2. İBM Güvenlik Konseyi kararına gelince, Suudi İArabistan'ın ve diğeri koalisyona katılan ülkeleri Rusya ve İÇin'in veto etme riski vardır. Rusya'nın veto etme ihtimali İoldukça yüksekti İçünkü, Yemen'deki gelişmelerin bir İbenzeri Ukrayna'da da yaşanmaktaydı. Keza Rusya Başkanı İPutin, Yemen'e yapılan

7 Ali Semin, Yemen Krizi, Husiler ve İnan-İKörfez Güç Mücadelesi, İhttp://www.bilgesam.org/incele/2074/-İyemen-krizi-husiler-ve-iran- korfez-guc-İmucadelesi/#.VUX1W47tmko,(Eriş İm:03.05.2015.) İ

hava operasyonlarını eleştirmiş ve fderhal durdurulmasını istemiştir. Pekin'in ise, İran ile kurulan yakın ilişkilerden dolayı Tahran'ı rahatsız etmemek için veto hakkını kullanma olasılığı kuvvetliydi.†

3.† Riyad'ın Koalisyonu oluşturması konusunda Umman'ın destek vermemesi, belki de en önemli detaydır. Umman'ın KİK'in üyesi olmasına rağmen kurulan koalisyonla ve Yemen'deki hava operasyonlarına katılmamasının üç temel sebebi vardır. Bunlardan ilki Umman'ın İran ile Hürmüz Boğazı'nı paylaşmasıdır. İkincisi, İran'ın Umman'da yaklaşık % 3-4'lük Şii nüfusunun Maskat yönetimine karşı herhangi bir faaliyetinin bulunmamasıdır. Diğeri ise Umman'ın, diğeri Körfez ülkeleri gibi İran'ı tehdit olarak görmemesidir.†

4.† Pakistan'ın katılmasının, koalisyonla farklı bir boyut kazandırdığı söylenebilir. Suudi Arabistan ile Pakistan arasında stratejik ortaklık anlaşması dışında İran'a karşı nükleer silaha sahip tek Müslüman ülke özelliği de dikkat çekmektedir. Bu açıdan Pakistan'ın koalisyonun içinde yer alması, İran'ın muhtemel bir misilleme girişimini önleyici rol oynamaktadır. Çünkü İran'ın doğusunda Pakistan ve batısında da Körfez bölgesiyle iki cepheli güç mücadelesine girmesini zorlaştırmaktadır.†

4. HUSİLER'E HAVA OPERASYONU VE ARAP ZİRVESİ

Yemen'deki Husiler'in ilerleyişini durdurmak ve kontrol ettikleri bölgelerin yeniden alınması için başlatılan ‐Zafer Fırtınası” operasyonu, bölgesel etkisi sebebiyle ehemmiyet arz etmektedir. Koalisyon, İran'ın bölgesel gücünü dengelemek açısından önemlidir. Ayrıca Orta Doğu'yu iki kutba bölme riski yüksektir. ABD sonrası Irak'ta, Suriye'de, Lübnan'da ve Yemen'de meydana gelen Şii-Sünni geriliminin bölgesel boyutta geliştiği görülmektedir. Suudi Arabistan'ın başını çektiği Onlu Koalisyon'un bölgesel bir Şii-Sünni kutuplaşmasına zemin hazırlayan bir süreci başlattığı söylenebilir.†

Özellikle Suriye'de yaşanan iç savaşta Esed rejimine verdiği destek, DAES terör örgütünün Musul'u kontrol etmesi ve Irak'ın diğeri bölgelerine ilerlemesiyle birlikte İran Devrim Muhafızları'na bağlı Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'nin Sünni bölgelerinde sıkça görünmesi, Lübnan'da Hizbullah'a ve Yemen'de Husiler'e destek vermesi, söz konusu koalisyonun kurulma sürecini hızlandırdığını söylemek mümkündür. Aslında İran'ın, Riyad'ın kurduğu Onlu Koalisyon'un bu kadar hızlı gelişeceğini ve buna bölgesel/küresel destek verileceğini tahmin etmediği ifade edilebilir.†

Yukarıda belirtilen tespitlerle birlikte Arap/Körfez ülkeleri açısından Onlu Koalisyon'un etkileri şu şekilde sıralanabilir:†

1. Mısır Başkanı Cemal Abdülnasır'ın 1970 yılında vefatından sonra Arap dünyasında ciddi bir liderlik sorunu başlamıştır. Saddam, Hafız Esed ve Kaddafi arasında keskin bir Arap dünyası liderliği mücadelesi yaşanmıştır. Nitekim Irak'ın işgaliyle birlikte Saddam'ın devrilmesi, Arap Baharı ile beraber Kaddafi'nin öldürülmesi ve Mısır'ın zayıflamasının ardından Arap ülkeleri arasında üstü örtülü bir liderlik mücadelesi devam etmekteydi. Söz

konusu mücadelenin ana eksenini, Körfez ülkeleri ilişkilerinde belirgin bir şekilde görülmektedir. Özellikle Arap Baharı ile beraber Suudi Arabistan, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri arasında hatırı sayılır bir bölgesel güç rekabetinden söz etmek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle Yemen'deki Husiler'e karşı kurulan Onlu Koalisyon belirttiğimiz rekabetin ve Arap dünyasındaki liderlik sorununun bir parçası olarak da kabul edilebilir. Kurulan koalisyonun, Yemen'in yanı sıra Suudi Arabistan'ın Arap dünyası liderliğine oynamasının ve bölgesel güç potansiyelini pekiştirmek istemesinin sonucu olarak da okunması gerekmektedir. Aslında İran'ın bölgedeki nüfuzunun artması Arap ülkeleri arasındaki liderlik gereksinimini artırmaktadır.

2. Onlu Koalisyon'a Suudi Arabistan öncülük etse de Koalisyon, Arap liderlerinin kendi kamuoyundaki prestij kaybını ve özgüvenini tazelemesi anlamını da taşımaktadır. Mısır'ın Şarm el-Şeyh kentinde düzenlenen 26. Arap Zirvesinde Suudi Arabistan Kralı Salman Bin Abdulaziz el-Suud'un konuşması sırasında koalisyonun, bir Arap kararı olduğu vurgusu dikkat çekiciydi. Dolayısıyla Onlu Koalisyon her ne kadar Yemen'deki Husiler'e ve İran'ın bölgedeki nüfuzuna karşı kurulmuş olsa da, Arap camiasının bölgesel siyasetinin dizaynı için önemli bir fırsat olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu koalisyonun üç temel özelliği vardır. Birincisi İran'ın Bağdat, Şam, Beyrut ve Sanaa'daki nüfuzuna yönelik bölgesel bir Arap uyanışını çağrıştırmaktadır. İkincisi, Arap dünyasının bölgesel ve küresel mahfildeki bulanık politikalarının netleşmesidir. Diğeri ise, başta Suudi Arabistan ve Körfez/ Arap ülkelerinin ABD'ye ve Batılı ülkelerin Orta Doğu bölgesindeki politikalarına güvenin azalmasıdır. Başka bir ifadeyle, İran'ın bölgesel nüfuzunun önlenmesi konusunda, Suudi Arabistan'ın sürekli Amerikan yönetimine şikâyet ve telkinde bulunmasına rağmen herhangi bir somut adım atılmaması ve hatta tam tersi dönemin ABD Başkanı Barack Obama'nın, Tahran ile nükleer müzakere masasına oturması, Körfez-Amerikan ilişkilerine olumsuz yansımıştır.

Bu açıdan bakıldığında Suudi Arabistan'ın öncülük ettiği koalisyonun ve Körfez/Arap dünyasına liderlik etme hedefi, kısa vadede başarılı olsa da, orta ve uzun dönemde Arap ülkeleri arasında liderlik yarışına dönüşebilecektir. Suudi Arabistan diğer Arap dünyası üzerinde kurmaya çalıştığı liderliğini ideolojik olarak pan-Arabizm veya Selefilik-Vehhâbilik eksenli bir anlayış üzerinden kurmak isterse, bu durum olumsuz sonuçlar doğurabilir. Örneğin Yemen'deki iç savaş derinleşebilir veya İran nüfuzunu artıracak şekilde Şii-Sünni gerilimini bölgesel anlamda tırmandırabilir. Ayrıca Arap dünyasında monarşiler ve cumhuriyetçiler şeklinde bölünmeler yaşanabilir.

Öte yandan Şarm el-Şeyh'te düzenlenen 26. Arap Zirvesi'nde Ortak Arap Savunma Gücü'nün kurulmasının benimsenmesi, Araplar açısından önemli bir adım olarak nitelendirilmektedir. Fakat bu gücü Arapların daha çok İran'ın bölgesel nüfuzuna karşı kuracağı açıktır. ABD Savunma Bakanı Ashton Carter'ın 1 Nisan 2015 tarihinde yaptığı açıklamada, Arap Gücü'nün kurulmasına destek vereceklerini belirtmesi, söz konusu gücün İsrail'e karşı olmayacağına da bir belirtisidir. Arap ülkeleri, İran'ın Devrim Muhafızları'na

benzer bir güç kurma amaçlı bir görüntü vermektedir. Eğer böylesi bir gücün tesis edilmesi konusunda Arap ülkeleri arasında mutabakat sağlanırsa, bölgesel silahlanma yarışının başlayacağını da ifade etmek mümkündür. 11 Eylül saldırıları sonrası Orta Doğu'da yaşanan krizlerin, Arap-İsrail savaşını ikinci plana atması ve Şii-Sünni nitelikli mezhepsel bir çatışmaya dönüşmesi, İsrail tehdidi algısını zayıflatmaktadır.⁸

ABD'nin işgali sonrasında başta Irak olmak üzere Suriye'de, Libya'da, Mısır'da ve Yemen'de düzenli orduların yerini alan devlet dışı milis güçlerinin, İsrail'i tehditlattığı söylenebilir. Çünkü Orta Doğu'da İran etkisinin giderek genişlemesi Arap/Körfez ülkeleri için İsrail'in birincil tehdit olmaktan çıkmasına yol açmaktadır. Şu hususun altını çizmek gerekir ki, Şii söylemi/projesi üzerinden Orta Doğu'ya yayılmaya çalışan İran'ın nihai hedefinin Şiilik mi, Farslık mı olduğu, tartışılması gereken en mühim konulardan biridir. İran, Şiilik üzerinden bölgedeki etki alanını artırırken, Arap ülkeleri de Arap kimliği bağlamında bir söylem geliştirse, Yemen'de ve diğer Arap ülkelerinde orta vadede iç çatışma riski taşımaktadır. Dolayısıyla Yemen'deki krizle birlikte teşkil edilen Onlu Koalisyon ve Ortak Arap Savunma Gücü kurma teşebbüsünün, İran'a karşı bir tehdit algısı perspektifinde gelişmesi, Körfez/Arap ülkeleri ilişkilerinde ciddi sorunlara yol açacağı öngörülmektedir. Körfez İşbirliği Konseyi'nde Umman,⁹ Arap Birliği içerisinde ise Irak ve Lübnan'ın, İran'a karşı ortak bir askeri güce yer alması zor gözükmektedir.¹⁰

5. BM'İN YEMEN KRİZİNDEKİ TUTUMU VE ARAP KOALİSYONU

Suudi Arabistan öncülüğünde kurulan Arap koalisyonunun 26 Mart 2015 tarihinde başlattığı hava operasyonları, Yemen krizine farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu sebeple 16-17 Mayıs 2015'te Riyad'da düzenlenen "Yemen'i Kurtarma ve Diyalog Konferansı"na⁸ Husiler dışında Yemen'den 200'den fazla siyasetçi ve kanaat önderi katılmıştır.

BM Güvenlik Konseyi (BMGK), 14 Nisan 2015'te Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinin sunduğu Yemen planını, 2216 No'lu kararı olarak onaylamıştı. Bu kararın oylanması sırasında BMGK'nin beş daimi üyesinden biri olan ve veto hakkına sahip olan Rusya çekimser kalmıştır.⁹ BMGK'nin onayladığı kararın içeriğine bakıldığında, Yemen'in meşru Başkanı Hadi'nin Riyad'da düzenleyeceği diyalog konferansına, tüm Yemenli siyasi tarafların katılması, Yemen'e insani yardımların ulaştırılmasının kolaylaştırılması, Husiler'e ve devrik Başkan Ali Abdullah Salih'e bağlı milis güçlerine silah verilmesinin yasaklanması ve kontrol ettikleri kentleri Hadi yönetimine geri verilmesi gibi noktaları kapsamaktadır.

BMGK kararı değerlendirildiğinde, ülkedeki tüm taraflar arasında ateşkesin ilan edilmesi öngörülmüştür. Ancak, Suudi Arabistan öncülüğündeki hava

⁸ Riyad'da Yemen diyalog konferansı başladı, <http://aa.com.tr/tr/dunya/riyadda-yemen-diyalog-konferansi-basladi/46498>

⁹ نيميلل اشوعبم دمأ خيشلأ دلو لي عامسأ يناتيروملأ ني عت 9، <http://bit.ly/2c4ggfY>, (Erişim:28.04.2017)

operasyonlarının durdurulmasını önleyen maddelerin olmaması dikkat çekmektedir. Başka bir deyişle Yemen'e yönelik oluşturulan koalisyonun, BMGK kararı olmadan hava operasyonları düzenlenmesine rağmen, 2216 No'lu kararlar birlikte operasyonların meşrulaştığı görülmektedir. Burada Ürdün'ün başkanlık ettiği BMGK'nin 14 üyesinden herhangi birinin itirazıyla karşılaşmadan onaylanan söz konusu karar, Suudi Arabistan'ın diplomatik başarısı olarak nitelendirilebilir. Suudi Arabistan'ın öncülüğünde kurulan koalisyonun Yemen'deki Husiler'in kontrol ettiği bölgelere yönelik "Kağırlılık Fırtınası" adını taşıyan hava operasyonlarının insani bilançosu da ağır olmuştur. Mart 2015'ten bu yana Yemen'deki iç savaşta 11 binden fazla insan hayatını kaybetmiş ve yaklaşık 40 bin kişi de yaralanmıştır.¹⁰ Bunlara ilaveten Birleşmiş Milletlerin verilerine göre, Yemen dünyanın en kötü kolera salgının bulunduğu ülkedir. 2017 yılının Nisan-Ağustos ayları arasında, Yemen'de koleradan dolayı 1700'den fazla kişi hayatını kaybetmiştir. BM'nin raporunda 320 binden fazla koleraya yakalanmış olabileceğinden şüphe edilen kişi mevcut olabileceğine işaret edilmektedir.¹¹ Ayrıca 2017 yılının sonuna kadar 600 binden daha fazla Yemenlinin Kolera'ya yakalanacağı ifade edilmektedir.¹²

Suudi Arabistan'ın Yemen'i, Husiler'in kontrolünden kurtarma operasyonlarının maliyetinin ağır olması kadar, can kayıplarının yüksekliği de dikkate değerdir. Yemen'in alt yapısının yeterli olmamasından dolayı hastaneler, ülkedeki çatışmalarda yaralananları tedavi etmekte yetersiz kalmaktadır. Bunun yanı sıra ülkede gıda ve benzeri insani ihtiyaçların eksikliği de göze çarpmaktadır. Yemen'deki iç çatışmalardan dolayı 3 milyon kişi, evini terk etmek zorunda kalmıştır. Şu noktaya değinmekte yarar vardır ki, Yemen Orta Doğu'nun en fakir ülkesidir. Devrik Başkan Ali Abdullah Salih ailesine ve yakınlarına haksız kazanç sağlamış ve halkın ekonomik durumuyla ilgilenmemiştir. Bu sebeple Yemen halkının %54,5'i yoksulluk sınırının altındadır.¹³

Suudi Arabistan'ın başını çektiği, Irak'ta ve Suriye'de IŞİD'e karşı oluşturulan ABD destekli uluslararası koalisyonun, 21 Eylül 2014 tarihinden beri düzenlediği hava operasyonlarının nihai bir sonuca varmamasının gösterdiği gibi, salt hava operasyonlarıyla bu tür sorunların çözümü mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla bundan sonraki süreçte Riyad yönetiminin ve koalisyona destek veren ülkelerin önünde iki seçenek kalmıştır. Ülkede Husiler'in kontrolünde bulunan bölgelerin geri alınması için orta ve uzun vadede ya karadan operas-

10 ع.ع. قذافي: "مما لا أرى فيه بركة إلا أن يمد يده إلى اليمن"، <http://masreiat.com/news/2016/aug/30/43998>, (Erişim: 30.08.2016)

11 Yemen: 'World's worst cholera outbreak' mapped, <http://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2017/06/yemen-world-worst-cholera-outbreak-mapped-170627110239483.html>, (Erişim: 29.08.2017)

12 UN Delegation visits Yemen amid cholera outbreak, <http://www.aljazeera.com/news/2017/07/delegation-visits-yemen-cholera-outbreak-170724155936265.html>, (Erişim, 01.08.2017)

13 نبي يثو حوالا بالقدن ل لمفعل "يروتسدل نال عال", <http://bit.ly/2bZXs3a>, (Erişim: 25.03.2015)

yonun başlatılması ya da Yemen’de Husiler’in de dâhil olduğu bir müzakere süreciyle krizin çözümü için somut adımların atılması gerekmektedir. Çünkü Husiler artık başta başkent Sanaa olmak üzere ülkenin %30’unu kontrol etmektedir. Koalisyon güçlerinin 21 Nisan 2015 tarihinde Husiler’e yönelik düzenlediği hava operasyonuna verdiği “Kararlılık Fırtınası” adını “Umudun Dönüşü” olarak değiştirmesinin, Yemen krizine yeni bir boyut kattığını söylemek mümkündür. Değişimin sebepleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Suudi Arabistan Yemen krizinde tam anlamıyla bütün Arap ülkelerinin desteğini almamıştır. Çünkü koalisyona katılan Arap ülkeleri (Mısır, Ürdün, Fas ve Sudan) ekonomik olarak Riyad’ın mali desteğine ihtiyaç duyanlardır. Örneğin Körfez İşbirliği Konseyi üyesi olmasına rağmen Umman’ın katılmaması önemlidir. Ayrıca Cezayir’in koalisyona destek vermemesi de Suudi Arabistan’ın tüm Arap dünyası üzerinde etkisinin çok fazla olmadığını/olmayacağını bir göstergesidir.

2. Arap ülkeleri arasındaki İran’ın bölgesel bir tehdit olduğu algısının değişmesi de, önemli bir etkidir. Umman ve Cezayir, İran’ı bölgesel bir tehdit olarak görmemektedir. Tabi şu noktaya vurgu yapmak gerek ki, Cezayir’in iç dinamikleri de dışarıya asker gönderme ve Suudi Arabistan’ın kurduğu koalisyonda etkin bir rol oynamasına müsaade etmemektedir. Çünkü Cezayir ordusu ile istihbaratı arasında ciddi bir güç mücadelesi söz konusudur. Bu nedenle Cezayir hükümetinin herhangi bir askeri koalisyona katılma kararı alırken, içerideki rekabeti göz önünde bulundurması gerekmektedir.

3. “Kararlılık Fırtınası” operasyonuna bölgesel anlamda askeri desteğin olmaması, Suudi Arabistan’ın Yemen krizindeki müdahalesinin etkisidir. Türkiye ve Pakistan’ın Yemen’deki Husiler’e karşı hava operasyonlarında ve İran’ın yayılmacı bölgesel gücüne yönelik Riyad’ın kurduğu koalisyona aktif bir şekilde askeri destek vermemesi, İran ile ilişkilerinde gerginlik yaşamak istememesinin sonucudur.

4. Ayrıca BMGK’nin onayladığı 2216 no’lu kararın ve Dönemin BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon’un, Yemen’deki insani dramın artmaması için acil ateşkes çağrısı da dikkate değerdir. BMGK’de Rusya’nın 2216 No’lu kararı hususunda veto etmemesinin ve çekimser kalmasının “Umudun Dönüşü” kararını etkilediğini unutmamak gerekir. Rusya’nın bu kararla Yemen krizinde, Suriye’deki tavrını tekrarlamak istemediğini ifade etmek mümkündür. Zira Moskova yönetiminin Yemen krizinde, Suriye’nin aksine bir koalisyonunun karşısında olduğunu farkındadır. Rusya’nın ABD ve Batı ile rekabet ettiği Orta Doğu bölgesinde temel aktörler olan Körfez ülkeleri ve Mısır’la karşı karşıya gelmek istemediği söylenebilir.

5. Suudi Arabistan her ne kadar İran’ın Arap ülkelerindeki nüfuzunu kırmak için Husiler’e savaş açsa da Yemen’e düzenlenen hava operasyonlarında yukarıda da belirtildiği gibi sivillerin kaybı gitgide artmaktadır. Bu sebeple Arap dünyasını tek çatı altında toplayarak Yemen krizini çözmek için koalisyon kuran Suudi Kralı Selman’ın orta vadede Arap kamuoyundan tepki al-

ması mümkündür. Başka bir tabirle Arap camiasını tek bir ülke çatısı altında toplamanın hem insani hem de maddi yükü ağırdır. Özellikle de 2010 yılının Aralık ayında Tunus'ta başlayan ve tüm Arap ülkelerine yayılan halk uyanışından sonra Arap dünyasına bölgesel bağlamda liderlik etmek oldukça zor gözükmektedir.¹⁴

Ayrıca “Kararlılık Fırtınası”nın “Umudun Dönüşü” olarak değiştirilmesi, başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez İşbirliği Konseyi’ni Yemen krizine askeri bir çözüm arayışıyla birlikte siyasi ve ekonomik anlamda da bir çözüm yolu geliştirmeye sevk edebilir. Aslında 2010 yılından bu yana Arap halkının yönetimlerine gösterilerle tepkisi yalnızca rejimlerin değişmesini istedikleri anlamına gelmemektedir. Arap kamuoyu ekonomik refah, adalet ve özgürce yaşam şartlarını da talep etmektedir. Dolayısıyla askeri operasyonların tek başına Yemen krizine çözüm sunacağını ifade etmek zordur. Hava operasyonları üç amacı gerçekleştirmiştir.

Bunlardan birincisi, Yemen’de Husiler’in kontrolündeki stratejik bölgelere (Babül Menden Boğazı’na ve Aden Körfezi’ne) doğru ilerlemelerini ve ülkenin tamamına hâkimiyet sağlanmalarını önlemiştir. İkincisi, İran’ın Husiler’in askeri kanadı olan Asrarullah Hareketi’ne karadan, denizden ve havadan silah ve lojistik desteği yapmasının önüne geçilmiştir. Buna ilaveten Koalisyon Güçleri’nin eski Sözcüsü Ahmed el-Asiri’nin, 28 Nisan 2015 tarihinde yaptığı basın toplantısında, 26 Mart’tan beri devam eden hava operasyonlarında Husilerin elindeki ağır silahların %95’inin imha edildiğini ifade etmiştir. Ayrıca Yemen Dışişleri Bakanı Riyad Yasin yaptığı açıklamada, 1600 Husi’nin İran’da askeri eğitim aldığını belirtmiştir. Bir diğer ve belki de en önemli getiri, düşük katılımı olsa da bölgesel bir Arap koalisyonunun Yemen kriziyle beraber ortaya çıkmasının sağlanmasıdır. Bu açıdan bakıldığında Yemen krizine yönelik olarak askeri bir çözümün yanında, siyasi diyalogun da sürdürülebilmesi önemli bir noktadır.¹⁵

Öte yandan Yemen’deki iç çatışma ve hava operasyonları devam ederken yaşanan insani sorunların giderilmesi için, Suudi Arabistan Kralı Selman Bin Abdulaziz’in emri üzerine Riyad’dan Yemen’e 247 milyon dolar acil insani yardım desteği yapılmıştır.¹⁴ Söz konusu 247 milyon dolar insani yardım BM’nin hesabına yatırılmıştır. Mart 2015’ten, Temmuz 2017’ye kadarki süre diliminde Suudi Arabistan’ın, Yemen’e yaptığı insani yardım 700 milyon dolara ulaşmıştır. Yemen’deki savaşın Riyad’a maliyetinin toplamı, 8 milyar 27 milyon dolardır.¹⁵ Ayrıca Kral Selman’ın ülkenin tamamı Husiler’den kurtarıldıktan sonra beş yıl içerisinde Yemen’in yeniden yapılanması amacıyla 13 milyar dolarlık bir planının olduğu açıklanmıştır. Kral Selman, Yemen’in yeniden yapılması için tahsis ettiği 13 milyar dolarlık miktarın 5 milyar dolarının özel sektörden, 8 milyar dolarının ise kamu kuruluşlarından yapılacağını belirtmiştir. Suudi Arabistan bu girişimiyle bir anlamda, Yemen’e düzenle-

14. ن. م. ي. ن. أ. ش. ب. ن. م. أ. ل. س. ل. ج. م. ر. ا. ر. ق. ي. ف. ق. م. م. ط. ا. ق. ن. 14, <http://bit.ly/2c85CDu>, (Erişim: 25.04.2015.)

15. ي. د. و. ع. م. ل. ا. د. ا. ص. ت. ق. ال. ف. ن. ز. ن. ت. س. ت. ن. م. ي. ل. ا. ل. ع. ب. ر. ح. ل. ا. . . ا. د. ي. د. ا. ص. ت. ق. ا. ر. ي. ر. ق. ت. 15, <http://www.nthnews.net/201708/110032/>, (Erişim: 20.09.2017.)

nen hava operasyonunun ülkedeki yetersiz altyapıyı yok edeceğini ve ülkenin uzun vadede istikrara kavuşamayacağını mesajını vermektedir.¹⁶

6. SUUDİ ARABİSTAN-İRAN REKABETİNDE PAKİSTAN DENGESİ

Suudi Arabistan öncülüğünde Husiler'e karşı kurulan koalisyonla başlangıçta Pakistan'ın katılması, Orta Doğu'nun Şii-Sünni eksenli iki kutuba ayrılması riskini taşııyordu.¹⁵ Pakistan'ın böylesi bir koalisyonda yer almaması, hem Suudi Arabistan/Körfez ülkeleri açısından hem de İran bakımından oldukça önemli bir gelişme olmuştur. İran Dışişleri Bakanı Cevad Zarif 8 Nisan 2015'te İslamabad'a resmi bir ziyarette bulunarak, Yemen krizine ilişkin Pakistan Başbakanı Navaz Şerif, Pakistan Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Rahil Şerif ve Başbakanın Ulusal Güvenlik ve Dış İlişkiler Danışmanı Sartaj Aziz ile önemli görüşmelerde bulunmuştur.¹⁶

Zarif'in ziyareti sonrasında Pakistan Parlamentosu, Suudi Arabistan'ın Yemen'e karşı kurduğu koalisyonunun operasyonları hususunda tarafsızlık kararı almıştır. Suudi Arabistan-Pakistan arasında stratejik savunma ve işbirliği anlaşması olmasına rağmen, parlamentonun tarafsızlık kararı şu şekilde okunabilir:¹⁷ Pakistan ordusunun doğu cephesinde Hindistan gibi önemli bir rakibi bulunmakta ve Afganistan sınırında Pakistan Taliban'ına karşı mücadele etmektedir. Dolayısıyla sınır ötesindeki bölgelere asker göndermesi Pakistan Silahlı Kuvvetleri için oldukça risklidir. Pakistan'ın bölgesel bir Sünni koalisyonunun içerisinde yer alması iç dinamikleri açısından risk oluşturmaktadır. Zira Pakistan'ın dini anlamda mezhepsel dağılımına göre ülke nüfusunun %15-20'sini Şiiiler oluşturmaktadır.¹⁷ Pakistan'ın Sünni bir koalisyonunun/ bloğun içinde yer alması, ülkedeki Şii nüfusu harekete geçirebilir. Bunun yanı sıra İran'ın Pakistan'da kurduğu kültür merkezlerinde Şii nüfusu organize etme kabiliyeti ve gücünün olduğu söylenebilir. Yemen gibi bölgesel ve küresel güç rekabetinin bulunduğu bir alanda, Pakistan'ın Sünni bir koalisyonun içerisinde savaşa girmesinin ulusal çıkarlarına zarar vermesi endişesinden dolayı Navaz Şerif hükümeti, "Kararlılık Fırtınası" kararının parlamentoda tartışılmasını istemiştir.¹⁸

Akabinde Pakistan parlamentosunda alınan tarafsızlık kararının ardından 24 Nisan 2015 tarihinde Başbakan Navaz Şerif Riyad'ı ziyaret etmiş, Kral Selman ve Yemen Cumhurbaşkanı Hadi ile görüşmüştür. Şerif'in Riyad ziyareti Kral Selman'ın kurduğu koalisyona destek vermese de Suudi Arabistan'ın toprak bütünlüğü tehdit altına girdiğinde tereddütsüz cevap vereceğini vurgulamıştır. Bununla birlikte nükleer müzakereleri başladıktan sonra batıyla ilişkilerini geliştirmeye başlayan İran'ın, Yemen'deki Husiler'den dolayı Suudi Arabistan ile doğrudan herhangi bir savaşa girmeyi istemeyeceği değerlendirilmektedir.¹⁹ Pakistan'ın İran ve Suudi Arabistan arasında dengeli bir politika izlemesinin

16 "قمة ميلا تمزأل ل ح لوح يؤرلا براضت س كعت ةيبرعلا فحصل لا", http://www.bbc.com/arabic/inthepress/2015/04/150428_arab_press_tuesday, (Erişim:28.04.2015.)

17 "ناريا. يف نوبردتي يشوح 1600: من ميلا ةي چراخ ريزو 17", <http://elaph.com/Web/News/2015/4/1002986.html>, (Erişim:29.04.2015)

yanı sıra sınırdaş komşuları olan Hindistan, Afganistan ve İran ile ilişkilerinin kötüleşmesini istemediği söylenebilir. Ayrıca Pakistan'ın, Suudi Arabistan ve İran arasındaki mezhepsel gerilim hususunda da tarafsızlığı tercih ettiği düşünülebilir. Pakistan'ın nükleer bir güce sahip olması, koalisyona katılan ülkeler için Tahran'ın gücünü dengeleme mahiyetinde önemlidir.

7. KRAL SELMAN'IN KABİNE DEĞİŞİKLİĞİNİN YEMEN KRİZİNE YANSIMASI

Yemen krizine çözüm arayışı ve koalisyonun Husiler'e hava operasyonları sürdürülürken Suudi Arabistan Kralı Selman 29 Nisan 2015'te üvey kardeşi Veliht Prens Mukrin Bin Abdulaziz'i görevden alarak yerine 2. Veliht ve İçişleri Bakanı Prens Muhammed Bin Nayif Bin Abdulaziz'i atamıştır. Dahası, dünyanın en uzun süreli dışişleri bakanlığı görevinde bulunan ve 1975 yılından beri Suudi Arabistan'ın Dışişleri Bakanı olan Suud el-Faysal'ın yerine kraliyet ailesi dışından olan Adil el-Cubeyr getirilmiştir. Bu bağlamda Kral Selman'ın söz konusu kararını "el-Riyad" gazetesi Kraliyet dönemindeki eski kuşağın yerini önümüzdeki dönemlerde yeni kuşağın alacağı şeklinde yorumlamıştır. Kral Selman'ın Suudi Arabistan yönetiminde yaptığı değişikliklerin dış politikadan ziyade iç dinamiklerine yönelik olduğu ifade edilebilir. Aslında Suudi Kralı yaşlılık gerekçesiyle ailesindeki ikinci kuşağa geçme kararı almıştır.

Bütün bu gelişmelere, Suudi Arabistan Kralı Selman'ın ülkesini Arap dünyasının lideri yapma amacıyla hareket ettiği şeklinde yorumlanabilir. Bu çerçevede bundan sonra Riyad, bölgesel krizlerde daha aktif rol oynayabilir. Suudi Arabistan'ın Yemen'deki Husiler'e karşı kurulan koalisyona öncülük etmesi ve İran'ın Arap ülkeleri üzerindeki nüfuzunu konusunda askeri seçeneklerini hayata geçirmesi Kral Selman'ın bu yeni politikasının tezahürüdür. Kral Selman'ın iç politikada gerçekleştirdiği reformların en önemli nedenlerinden biri de Yemen'e düzenlenen hava operasyonlarına karşı iç kamuoyunda tepki oluşmasını engellemektir. Çünkü önümüzdeki süreçte Yemen'de Husiler'in, Arap ülkelerinde ise İran'ın nüfuzunun önüne geçemezse, Yemen'e sınırlı da olsa muhtemel bir kara operasyonu düzenlenebilir. Dolayısıyla Kral Selman, Yemen'e karadan bir olası operasyon için iç kamuoyunu hazırlama çabasında olabilir.

Yemen'de meydana gelen krizle birlikte Suudi Arabistan'ın öncülüğündeki Onlu Koalisyon Husiler'e yönelik hava saldırılarına başlasa da öncelik, ülkenin iç karışıklığı için diyalog ve çözüm arayışı olmalıdır. Başka bir ifadeyle Yemen için çözüm yalnızca Arap ülkelerinin askeri müdahalesi olarak görülmemelidir. Nitekim, Husiler'in Sanaa'yı kontrol etmesi ve Ensarullah'ın silahlı mücadeleyi sürdürmesi halinde, Lübnan Hizbullah'ı gibi siyasi muhatap kabul edilebilecektir. Dahası Husiler artık, Yemen'in siyasi denklemi içerisinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Husiler Yemen'deki çözümün bir aktörü olarak kabul edilmezse, ülkedeki olayların dönüşü olmayan bir iç savaşa ve bölünmeye doğru gideceği kuvvetle muhtemeldir. Bu bağlamda Yemen'de hava operasyonlarına öncülük eden Suudi Arabistan ve diğer koalisyon üyelerinin ülkede yaşanan sivil kayıplar konusunda da dikkat-

li olması gerekmektedir. Eğer koalisyon güçlerinin operasyonları neticesinde Yemen'de irtaya bir iç savaş çıkarsa veya olay bir Zeydi-Sünni çatışmasına doğru giderse, Suudi Arabistan ciddi sorunlarla karşı karşıya kalabilir. Körfez ülkelerinin finanse ettiği hava operasyonları Yemen'in sosyo-ekonomik yapısını fahrip etme ve toplumsal dokusunu bölme riski taşımaktadır. Çünkü Yemen'in alt yapısı ve gelişmişliği, söz konusu savaşları kaldıracak nitelikte değildir. Zira hava operasyonlarının başlaması üzerinden az bir zaman geçmesine rağmen gıda, ilaç ve hastanelere gelen yaralılardan dolayı, sağlık sektörünün de yetersiz kaldığı görünmektedir.

SONUÇ VE SENARYOLAR

Orta Doğu'daki gelişmeler değerlendirildiğinde, Yemen krizi ve Suriye krizi sebebiyle bölgenin sıkıntılı bir şüreçten geçtiğini ifade etmek mümkündür. Bir tarafta Suudi Arabistan-İran rekabetinin, Yemen'de vekâlet savaşına dönüşmesi, diğer tarafta Suriye iç savaşı ve bölgesel krizlerin sürüncemede kalması ister istemez, Orta Doğu'daki istikrarsızlığı ve terör örgütlerinin harekât kabiliyetini artırmaktadır. Bu nedenle Yemen krizinin önümüzdeki süreçte bir Riyad-Tahran rekabetinden öte, uluslararası bir soruna dönüşmesi beklenebilir. Bilhassa koalisyon güçlerinin Yemen'e hava operasyonlarının artması ve Husiler'in ülkedeki ilerleyişinin durdurulamaması durumunda sivil kaybın artacağı ve ciddi bir göç akınının başlayacağı öngörülmektedir.

Eğer bütün bu hava operasyonları Husiler'i durduramazsa, Suudi Arabistan/koalisyon güçleri, ülkelerinin Yemen'deki stratejik bölgelere sınırlı sayıda asker göndererek kara operasyonu başlatabilir. Yemen krizinin çözümü için Suudi Arabistan'ın önündeki kara harekâtı ve Husiler'in de dâhil olduğu bir platformda diyalog sürecinin başlatılması seçenekleri dışında, üç ölası senaryodan bahsedilebilir. Birinci senaryo, Suudi Arabistan'ın veya Körfez İşbirliği Konseyi'nin BMGK kararıyla Suudi Arabistan-Yemen sınırında tampon bölge oluşturmasıdır. İkinci senaryo, Husiler'in de katılacağı Yemen Barış/Diyalog Konferansı'nın, tüm tarafların kabul edeceği Riyad dışındaki üçüncü bir ülkede yapılması için arabuluculuk girişimlerinin başlatılmasıdır. Umman ve Katar'ın Yemen'de barışın sağlanması için Maskat ve Doha'da farklı zamanlarda görüşmeler düzenleyerek Yemenli taraflar arasında diyalog sağlama olasılığı vardır. Üçüncü senaryo ise Yemen'de konfederal bir sisteme geçilmesidir. Bu senaryoya, son çözüm olarak, Yemenli tarafların (Husiler de dâhil) ve Körfez ülkelerinin olumlu bakması muhtemeldir.

Yemen sorunu İran'ın bölgesel nüfuzuna karşı, Tahran ile ABD ve Batı arasındaki nükleer müzakerelerine bir tepki olarak görülse bile Arap dünyasına olumsuz yansımaları olabilir. Bu çerçeveden bakıldığında Irak'ın devrik lideri Saddam da İran'a savaş açarken Körfez ve Arap ülkelerinin çoğu tarafından desteklenmiş ve Humeyni rejiminin yayılcı politikalarını önlemeye çalışmıştır. Fakat daha sonra Saddam 1990 yılında Kuveyt'i işgal ederek tüm Körfez ülkelerini karşısına almıştır. Bu nedenle Suudi Arabistan'ın Körfez/Arap dünyasındaki liderlik girişimi orta ve uzun dönemde bölgesel Arap rekabetine dönüşebilir. Dolayısıyla Yemen krizinde hem Körfez/Araplar hem de

bölge ülkelerinin dikkatli bir siyaset izlemesi gerekmektedir. Suudi Arabistan Yemen'de kara, deniz ve hava operasyonlarıyla çözüm aramaktan ziyade, ülkedeki tüm taraflar arasında ateşkes ilan edilmesini; Sünni, Zeydi, Husi, Sefi, Vahhabi ve kabile gibi ayrışmalara gitmeden kapsamlı bir diyalog süreci başlamasını; yeni anayasa ve nezih bir seçim yapılması için girişimlerin bulunmasını teşvik etmelidir.

Yemen'de Irak ve Lübnan örneğinde olduğu gibi mezhep ve kabileye dayalı bir siyasi süreç başlayabilir. Bu yapılanmayı Körfez ülkeleri ve İnan destekleyebilir. Dolayısıyla bu senaryo orta vadede başarılı olabilir. Husiler, düzenlenen hava operasyonlarıyla birlikte Suudi Arabistan'a karşı olan kabileleri ve Zeydiler'in çoğunu yanına çekerek kara operasyonları başlatabilir. Bunun hem maliyeti yüksektir hem de Körfez/Arap ülkelerinin başka bir Arap ülkesini işgali anlamına gelme riski vardır. Dahası, kara hareketına katılan ülkelerin verdiği askeri zayıflık iç kamuoyunda ciddi tepkilere neden olabilir. Öte yandan Yemen'e olası bir kara hareketi bölgesel ve küresel risklerin göz önünde bulundurulmasını gerektirir. Zira böyle bir hareket, dünya ticaretinde stratejik bir öneme haiz Bab el Mendeb Boğazı'nın kapanmasına, dolayısıyla petrol fiyatlarının yükselmesine yol açabilir.

Yemen'deki gelişmelere karşı siyasi söylemler dışında adeta bekle-gör politikası izleyen İnan, Bahreyn'deki Şii ayaklanmalarını tekrardan tetikleyebilir. Tahran yönetiminin Yemen'deki gelişmelerden dolayı Suudi Arabistan veya diğer Körfez ülkelerine ve Pakistan'a karşı askeri bir girişimde bulunması oldukça zor görülmektedir. İnan'ın ekonomik ve iç siyasi dengeleri Yemen'deki Husiler için Pakistan ile Suudi Arabistan'a karşı savaşa girmesine müsaade etmeyebilir. Suudi Arabistan ve diğer Arap ülkeleri İnan'ın bölgesel yayılmacı politikalarını önleyemezse, bölgesel silahlanma ve nükleer faaliyet yarışı muhtemeldir. Suudi Arabistan ve diğer Körfez/Arap ülkelerinin, İnan'ın nükleer faaliyetlerinin kendilerine yönelik tehdit olduğu algısından dolayı nükleer santral kurma girişimlerini ön planda tutabilir.

KAYNAKÇA

Sultan el-Diyab، ءيٲوػال ءػرػال ءاشنل - ءيٲوػال ءػرػال ءاشنل، <http://www.dd-sunnah.net/records/view/id/2418/>، (Erişim:21.02.2017.)

Fatima el-Cenabi، اوبسٲننن نملو نوئوػال مه ن، <http://bit.ly/2bQBIIN>، (Erişim:15.03.2017.)

Yusuf Emiş، ءيٲوػال - ءيٲوػال - ءيٲوػال، <http://rasseen.com/art.php?id=5ddd0f23fc984ba79177d5da4e0057cf0f547c19>، (Erişim:21.03.2017.)

ٲاواصالا ءيٲوػال ءيٲوػال نملل اسئوػال ءيٲوػال، http://www.bbc.com/arabic/middleeast/2012/02/120224_yemen_elex.shtml، (Erişim:15.03.2017.)

Mansur el-şamari، اءامل رصٲنٲ ءػرػال ءػرػال، <http://bit.ly/2bRy1BX>، (Erişim:25.03.2015.)

نئوػال ءيٲوػال ءيٲوػال، <http://bit.ly/2bZXs3a>، (Erişim:25.03.2015)

Ali Semir، Yemen Krizi، Husiler ve İran- Ĳörfez Güç Mücadelesi، <http://www.bilgesam.org/incele/2074/-yemen-krizi--husiler-ve-iran-koerfez-guc-mucadelesi/#.VUxlW47tmko>، (Erişim:03.05.2015.)

نملل ءوػبم ءمء ءيٲوػال ءوػبم ءيٲوػال، <http://bit.ly/2c4ggfY>، (Erişim:28.04.2017.)

ءلء: ءءءءمء مءال او.. صءء فالأ 10 ءلء نملل ءيٲوػال ءيٲوػال، <http://masreiat.com/news/2016/aug/30/43998>، (Erişim:30.08.2016)

Yemen: «World»s worst cholera outbreak mapped، <http://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2017/06/yemen-world-worst-cholera-outbreak-mapped-170627110239483.html>، (Erişim: 29.08.2017)

UN Delegation visits Yemen amid cholera outbreak، <http://www.aljazeera.com/news/2017/07/delegation-visits-yemen-cholera-outbreak-170724155936265.html>، (Erişim, 01.08.2017)

نئوػال ءيٲوػال ءيٲوػال، <http://bit.ly/2bZXs3a>، (Erişim:25.03.2015)

نملل ءشء نءال سلءم رارق ءيٲوػال، <http://bit.ly/2c85CDu>، (Erişim:25.04.2015.)

يديوعسلا داصتقالا فزننتست نميلا ىلع برحلا...يداصتقا ريرقت <http://www.nthnews.net/201708/110032/> نميلا-ىلع-برحلا-يداصتقا-ريرقت/،(Erişim: 20.09.2017.)

ةينميلا قمزالا لحو لورلا براضت سكعت ةيبرعلا فحصل http://www.bbc.com/arabic/inthepress/2015/04/150428_arab_press_tuesday, (Erişim:28.04.2015.)

ناريا يف نوبردي يثوح 1600: نميلا ةيجراخ ريزو <http://elaph.com/Web/News/2015/4/1002986.html>, (Erişim:29.04.2015)

**International Law of the Sea and Maritime Security Implications
Arising From the Ongoing Crisis Related to Migration by Sea**
Devam Eden Denizden Göç Krizinden Kaynaklanan Uluslararası Deniz
Hukuku ve Deniz Güvenliği Uygulamaları

Teslim: 10 Eylül 2016
Onay: 25 Eylül 2017

Burak Şakir ŞEKER*

Abstract

Many refugees fleeing from the conflicts in their countries have been entering the other target states after long sea trips. But these journeys come with some implication of the extent of application of international law of the sea. So migration by sea and human trafficking are both not new practices. The major problem has been to identify the rights and obligations of the concerned states, the vessels and the migrants or trafficked people. This article discusses trends in the migration crises by sea and examines the adequacy and application of international legal and policy instruments regarding human trafficking, migrant smuggling, as well as maritime safety and security. It considers the role and challenges of salient international and national institutions in mitigating and preventing this nightmare aiming with the shortcomings of the international law of the sea for managing irregular migration..

Keywords: *Illegal Migration, Human Trafficking, Migrant Smuggling, Maritime Security.*

Öz

Ülkelerindeki çatışmalardan kaçan bir çok mülteci uzun deniz yolculuklarından sonra hedef ülkelere ulaşmaktadırlar. Ancak bu yolculuklar, belirli bir derecede uluslararası deniz hukuku uygulamalarının gereklerini de beraberinde getirmektedir. Bu sebeple denizden göç ve insan ticaretinin her ikisi de yeni çalışma alanları değildir. İlgili devletlerin, vasıtaların, göçmenlerin ve mağdurların hak ve yükümlülüklerinin tanımlanması en büyük sorundur. Bu makale, denizden göç krizlerindeki yeni eğilimleri tartışmakta ve insan ticareti ile göçmen kaçakçılığı hakkındaki uluslararası hukuki ve politik araçların yeterliliğini ve uygulamalarını deniz emniyeti ve güvenliği ile birlikte incelemektedir. Makale, önemli ulusal ve uluslararası kurumların bu kabusu yatıştırma ve önlemedeki görev ve zorluklarını dikkate almaktadır.

Anahtar kelimeler: *Yemen, Middle East, Neorealism, Houthis, Iran, Saudi Arabia*

---

* Dr., Araştırmacı

INTRODUCTION

The issue of migration¹ by sea is not a new phenomenon. Whether in pursuit of a better life, to flee conflict or by coercion, the unsafe and exploitative manner in which migration by sea is carried out has increased and is drawing international attention with regards to safety and security as well as the international legal framework and actions required to address it. The sea is a vital medium for transportation not just for goods but more significantly of human lives which is far more valuable. Due to the large number of migrants and the threat of not just increasing loss of lives but also maritime safety and security, States are trying to strengthening their efforts in the fight against irregular migration², as migrant smugglers³ and human traffickers⁴ have resorted to more life threatening routes and means of transport.⁵ However, efforts concerning international law of the sea framework has fallen short regarding, for example, the cooperation of states in dealing with irregular migration, search and rescue and the criminal prosecution of traffickers and smugglers.⁶ Also, the extent to which the number of migrants has increased was not anticipated by frameworks such as UNCLOS and the duties of mariners after rescue. Hence, the reluctance of some states in carrying out their international obligations regarding human rights issues does not make international law of the sea any easier in addressing irregular migration.

---

1 Migration - The movement of a person or a group of persons, either across an international border, or within a State. It is a population movement, encompassing any kind of movement of people, whatever its length, composition and causes; it includes migration of refugees, displaced persons, economic migrants, and persons moving for other purposes, including family reunification.

2 Irregular migration - Movement that takes place outside the regulatory norms of the sending, transit and receiving countries. There is no clear or universally accepted definition of irregular migration. From the perspective of destination countries it is entry, stay or work in a country without the necessary authorization or documents required under immigration regulations. From the perspective of the sending country, the irregularity is for example seen in cases in which a person crosses an international boundary without a valid passport or travel document or does not fulfil the administrative requirements for leaving the country. There is, however, a tendency to restrict the use of the term "illegal migration" to cases of smuggling of migrants and trafficking in persons.

3 Smuggling - "The procurement, in order to obtain, directly or indirectly, a financial or other material benefit, of the illegal entry of a person into a State Party of which the person is not a national or a permanent resident" (Art. 3(a), UN Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000). Smuggling, contrary to trafficking, does not require an element of exploitation, coercion, or violation of human rights.

4 Trafficking in persons - "The recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation" (Art. 3(a), UN Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the UN Convention against Transnational Organized Crime, 2000). Trafficking in persons can take place within the borders of one State or may have a transnational character.

5 F. H. Valerie, J. T. Daniel, J. F. Hollifield, "Immigrants, Markets, Rights: The United States as an Emerging Migration State," *Journal of Law and Policy* 27, No. 7, 36.

6 Judith Kumin, "The Challenge of Mixed Migration by Sea", *Forced Migration Review* 45, No. 1, 49.

Dynamics relating to coastal state's laws on immigration⁷, border protection, international and humanitarian organizations consist of differing views when considering migration by sea.⁸ States' ability to act regarding their obligations on the aforementioned views are further complicated as humanitarian protection, enforcement and maritime security each respond or is accountable to different national regulations, norms and operational standards, making international law regarding migrants much more difficult to resolve.⁹ Migration by sea has therefore shifted states priorities particularly with regards to maritime safety and security as some migrants are trafficked or smuggled and may also be terrorist. The challenge therefore lies in ensuring effective and quick responses to crimes of human trafficking and migrant smuggling, while at the same time ensuring states security interests at the national level are not compromised.¹⁰ This paper will discuss the implications of migration by sea on international law of the sea, maritime safety and security as well as examine the significance of international law on the growing issue of human trafficking and migrant smuggling.

1. INTERNATIONAL LAW AND POLICY

International law of the sea aims to regulate the world's oceans in a manner which considers the interests of all parties involved and the international community on a whole. Regarding migration by sea, customary international law as codified in the United Nations Convention on Law of the Sea (UNCLOS) article 98 (1)¹¹, provides that assistance be given to persons in distress at sea; this is also stipulated in the International Convention for the Safety of Life at Sea (SOLAS) regulation V/33.1.¹² Though the rescue of migrants by sea may be considered humane by nature and is required under frameworks such as UNCLOS and SOLAS, some states are often hesitant which leads to lacking international cooperation. States reluctance in dealing with search and rescue and the disembarkation of migrants after being rescued, for example, leave

---

7 Immigration - A process by which non-nationals move into a country for the purpose of settlement.

8 Kathleen Newland, "Irregular Maritime Migration", *JOM Migration Policy Institute Report* 13, 13.

9 Ibid, 2.

10 Virginie Guiraudon and Gallya Lahav, "Actors and Venues in Immigration Control: Closing the Gap between Political Demands and Policy Outcomes", *Policy in Europe: The Politics of Control*, (London: Routledge, 2007), p. 6.

11 United Nations (UN), *Convention on Law of the Sea* (New York: 1982), 56.

12 International Maritime Organization (IMO), *International Convention on Safety of Life at Sea (SOLAS)* (London: 1974), 416.

states with the unwanted responsibility of refugees¹³ and asylum seekers.¹⁴ Merchant vessels are sometimes the first respondents to distressed persons at sea but should not be substitutes for coastal states responsibilities. Hence, without accountability and comprehensive agreements outlining specific duties of coastal states in response to migrants from volatile countries of origin, states will continue to be guarded on such issues.¹⁵ Although UNCLOS does not directly address disembarkation procedures or burden sharing of coastal states, the International Convention on Maritime Search and Rescue (SAR) and SOLAS provide that states coordinate and cooperate in order for persons rescued at sea can disembark to a safe place without delay.¹⁶

Search and rescue at sea also becomes complicated when states, although obligated to assist refugees, are uncertain about the status of some migrants. The status of migrants in need of international protection varies as the 1951 UN Refugee Convention provides that States do not return a refugee to a territory where their life or freedom would be at risk.¹⁷ But what about trafficked and smuggled persons whose status is unknown? The difficult process of distinguishing between those who are refugees from those who are not and where to place those who may need protection then increases a country's security radar; and may also discourage ships from wanting to aid people in distress.¹⁸ It is therefore important to consider the concerns of states if international law regarding irregular migration is to be addressed in order to build stronger frameworks that will help execute assistance at sea in a more coordinated manner. The complexity of search and rescue is just one aspect which highlights a range of issues when dealing with migration at sea and specific obligations under international maritime laws and other bodies of

---

13 Refugee - A person who, "owing to a well-founded fear of persecution for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinions, is outside the country of his nationality and is unable or, owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country. (Art. 1(A)(2), Convention relating to the Status of Refugees, Art. 1A(2), 1951 as modified by the 1967 Protocol). In addition to the refugee definition in the 1951 Refugee Convention, Art. 1(2), 1969 Organization of African Unity (OAU) Convention defines a refugee as any person compelled to leave his or her country "owing to external aggression, occupation, foreign domination or events seriously disturbing public order in either part or the whole of his country or origin or nationality." Similarly, the 1984 Cartagena Declaration states that refugees also include persons who flee their country "because their lives, security or freedom have been threatened by generalised violence, foreign aggression, internal conflicts, massive violations of human rights or other circumstances which have seriously disturbed public order."

14 Asylum seeker - A person who seeks safety from persecution or serious harm in a country other than his or her own and awaits a decision on the application for refugee status under relevant international and national instruments. In case of a negative decision, the person must leave the country and may be expelled, as may any non-national in an irregular or unlawful situation, unless permission to stay is provided on humanitarian or other related grounds.

15 Kumin, *The Challenge of Mixed Migration by Sea*, 50.

16 UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), "Protection Challenges", *7th High Commissioner's Dialogue*, 10 December 2014. <http://webtv.un.org/watch/opening-plenary-unhcr-7th-high-commissioners-dialogue-on-protection-challenges/3933947430001> (Retrieved 21.07.2016)

17 UN, *Convention Relating to the Status of Refugees* (New York: 1951), 9.

18 Newland, *Irregular Maritime Migration*, 4.

international law such as refugee and human rights laws.¹⁹ Due to irregular migration (trafficking and smuggling), more action plans are required such as those commissioned by the European Union (EU); for example, focusing on all actors within internal and external policies such as international organisations, civil societies and institutions outside the EU. As well as formulating more developed and binding agreements within regional policies in order to combat contemporary threats to migration by sea such as human trafficking and migrant smuggling.

2. HUMAN TRAFFICKING and MIGRANT SMUGGLING

Human trafficking and migrant smuggling are crimes which transcend national and international borders. They are different from other organized crimes such as drug smuggling because subjects of these offences are individuals and not commodities.²⁰ Therefore, where international law and policy are lacking is with regards to finding the criminals carry out such acts and the punishable offenses that goes along with them. The basis for international law related to the prosecution of offenses particularly carried out on the high seas regarding human smuggling and trafficking is limited. Where on the high seas, state response should involve international human rights laws and international refugee obligations with persons in distress at sea, coastal states have greater rights to exercise criminal jurisdiction in their territorial sea, moreover if the vessel carrying these migrants is unseaworthy.²¹ Since human trafficking entails the recruitment, sale and transport of person by forms of coercion for slavery or labour purposes,²² it is the receiving state's duty to deal with the matter in their domestic laws, particularly in protecting individuals as set out in the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols.²³ This may be demanding for some states concerning their capacity as there will be greater regulation and enforcement requirements within their maritime area.

Another great violation of not just human rights but also a crime against States is the endangerment of lives for illegal profits through migrant smuggling, which involves the entry of asylum seekers or people seeking to enter a country illegally.²⁴ Smugglers are increasing their methods of illegal entry which pose additional challenge to States and policymakers. In the past, migrant smugglers would avoid border authorities; however, today it is more common

---

19IMO, *Rescue at Sea: A Guide to Principles and Practice as Applied to Migrants and Refugees* (London: 2010), 2.

20James Kraska and Raul Pedrozo, *International Maritime Security Law* (Leiden: Brill, 2013), 689.

21Natalie Klein, *Maritime Security and the Law of the Sea* (Oxford: Oxford University Press, 2011), 62.

22Ana Isabel Pérez Cepeda and Demelsa Benito Sánchez, *Trafficking in Human Beings: A Comparative Study of the International Legal Documents* (Groningen, Netherlands: Europa Law Publishing, 2014), 56.

23UN, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime* (New York: 2000), 4.

24 Khalid Koser, "Why Migrant Smuggling Pays", *International Migration* 46, No. 2, 12.

to intentionally draw attention towards vessels carrying migrants. Also, in learning protection response mechanisms migrants are taught behavioural patterns in an attempt to increase their efforts of gaining refugee status.²⁵ States are therefore faced with the challenge of protecting their security interests while at the same time having to consider principles of human well-being. States have to consider different policy interests and the varying applications and interpretations of international law areas of migration, which then results in the different operations and agreements reflected in fragmented approaches to international law.²⁶

There is no comprehensive binding document that sets out States' obligations under international or regional laws on issues of irregular migrants. However, the EU is a body which sets out to prevent the exploitation of migrants by criminal networks and reduce the motivation of irregular migration as criminal networks of smugglers and traffickers put migrant's lives at risk in unseaworthy vessels.²⁷ The IMO and the United Nations Office of Drugs and Crime (UNODC) have also taken steps by adopting the Guidelines to Combat Unsafe Practices Associated with the Trafficking and Transport of Migrants by Sea²⁸, and the Migrant Smuggling Protocols²⁹; however, there needs to be greater initiatives by states at the national level to implement these instruments. For example, the political objectives in some countries may be geared more towards actions of controlling the flow of irregular migration rather than the actual fight against human traffickers and migrant smugglers.³⁰ Furthermore, it is the human trafficker and migrant smuggler who mainly cause risks at sea and threaten maritime safety because of the use of unseaworthy vessels, resulting in poor conditions onboard migrant vessels. Such risks and threats then increases the challenge operators face with rescues at sea and the significant concern of states regarding their maritime security because of arriving irregular migrants.³¹

3. MARITIME SAFETY and SECURITY

Maritime security is a broad term which can be defined and addressed from different perspectives.³² It could be a stable order of the oceans which is subject to the rule of law at sea and is often unavoidably combined with

---

²⁵Newland, *Irregular Maritime Migration*, 13.

²⁶Klein, *Maritime Security and the Law of the Sea*, 124.

²⁷EU, *Action Plan against Migrant Smuggling* (2015 - 2020) (Brussels: 2015), 2.

²⁸IMO, *Interim Measures for Combating Unsafe Practices Associated with the Trafficking or Transport of Migrants by Sea* (London: 2001), 3.

²⁹UNODC, *Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, Supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime* (New York: 2000), 5.

³⁰Cepeda and Sánchez, *Trafficking in Human Beings: A Comparative Study of the International Legal Documents*, 72.

³¹Klein, *Maritime Security and the Law of the Sea*, 10.

³²Burak Şakir Şeker, "International Maritime Security: The 100 Rules", *International Security* (Ed.) H. Çomak, C. Sancaktar, (İstanbul: Beta, 2016), 122.

maritime safety, which is not a bad thing as the maritime sector can benefit and be strengthened by combining the two.³³ It may be summed up by referring to maritime safety as the prevention or minimization of the occurrence of accidents at sea caused by substandard ships, unqualified crew or operator error, whereas maritime security is related to protection against unlawful and deliberate acts.³⁴ Since the ocean covers about 70% of the globe and is an area where there is great interaction between different countries and people, such interaction also requires the need for proper governance. The ocean as a medium and mechanism for transportation is very important which then leads to broader issues of threats towards maritime safety and security.

The common pathways of shipping routes are common because they are usually the shortest distances to port destinations, also making them vulnerable as a number of ships pass through these routes daily. Hence, it could also be easy for people to find or obstruct them, and if obstructed, this can significantly impede trade. The common migration routes and when compared to some common pathways between ships and migrant routes are seen. Ensuring safety and the security of ships and passengers or migrants on unseaworthy vessels is therefore important for practicing good maritime policy. There are a number of threats facing seaborne trade and maritime security such as human trafficking and smuggling this is why IMO has played such an important role regarding both safety and security measures.

The IMO has set international standards for maritime safety and security and is also mentioned in UNCLOS³⁵ as a competent international organization in connection with international shipping standards concerning maritime safety. IMO's mandate focuses on promoting safe, secure, environmentally sound, efficient and sustainable shipping; although previously limited to matters mainly concerning safety issues IMO has expanded over the years to include maritime security.³⁶ Considering international standards to include navigation, safety of lives at sea, search and rescue and maritime security, it is therefore up to states to enforce these standards by incorporating them into their national legislation as IMO does not possess enforcement powers.³⁷ In the USA for example, the coast guard and navy are often the enforcement bodies which play an important role regarding the interception of vessels involved in people smuggling. Border protection is important coast guard control, however, it is not the only task delegated to a coast guard as enforcement; search and rescue

---

33Kraska and Pedrozo, *International Maritime Security Law*, 1.

34Natalie Klein, Joanna Mossop and Donald Rothwell, *Maritime Security: International Law and Policy Perspectives from Australia and New Zealand* (London: Routledge, 2010), 22.

35UN, *Convention on Law of the Sea*, 39.

36IMO, *Maritime Safety and Security: to the Secretary-General's Report on Oceans and the Law of the Sea* (London: 2008), 16.

37Felicity Attard, "IMO's Contribution to International Law Regulating Maritime Security", *Journal of Maritime Law & Commerce* 45, No. 4, 479-480.

and other functions can be mandated in national legal instruments as well.³⁸ While UNCLOS identifies the duties of states regarding search and rescue of persons in distress at sea (also in the SAR Convention³⁹) and recognizing state's sovereignty over internal waters it does not directly address contemporary maritime security threats such as those related to irregular migration.

Contemporary law of the sea can contribute to maritime security in four ways. Firstly, through defined maritime zones in which coastal states are able to have total jurisdiction; secondly, providing maritime states navigational rights and freedom of the seas; thirdly, maritime security over economic interest and resources of the ocean and fourthly, the promotion of peaceful usage of the ocean and the settlement of disputes.⁴⁰ Customary international law have recognized the importance of innocent passage, transit passage and archipelagic sea lanes passage as vital navigational regimes for the maintenance of maritime security; all of which aims to achieve balances between competing interests of maritime security jurisdiction.⁴¹ States therefore find themselves conflicted between protecting their security interests and other mandates under international law, because states have sovereign rights to protect their borders, as well as their requirements under humanitarian principles of protection.⁴² A State's primary rights lies in the protection of its coastal borders rather than developing effective strategies for the protection of migrant human rights; hence the need for drastic improvements regarding such realities.⁴³

Another issue as it relates to maritime safety and security is human migration routes as states also border vital shipping routes and users of these routes.⁴⁴ State's security and individual's safety can be compromised as the validity of jurisdiction arises when irregular migration occurs in an area where a state cannot legally act.⁴⁵ For instance, when a vessel renders assistance at sea and the issue of where to disembark the migrants arises or which State takes up the responsibility. Additionally, international law of the sea role in addressing the interests of migrants and maritime security is not well developed regarding the interception of migrant vessels at sea. Hence, a state's right to assert their jurisdiction within and outside their waters then questions the type of measures to be taken in assisting migrants after interception.⁴⁶ It is in such instances

---

38Aaron Casavant, "Understanding Maritime Borders", *Journal of Safety & Security at Sea* 71, No. 1, 6.

39IMO, International Convention on Maritime Search and Rescue

40Klein, Mossop and Rothwell, *Maritime Security*, 27.

41Attard, *IMO's Contribution to International Law Regulating Maritime Security*, 482.

42Patricia Mallia, *Migrant Smuggling by Sea: Combating a Current Threat to Maritime Security through the Creation of a Cooperative Framework* (Leiden: Martinus Nijhoff, 2010), 143.

43EU, *Migrants in the Mediterranean: Protecting Human Rights*, http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EXPO_STU%282015%29535005 (Retrieved 21.07.2016)

44Burak Şakir Şeker ve Hakan Selim Canca, "Mixed Migration by Sea and Maritime Security: Syrian and Libyan Cases", *Syrian Crisis in International Politics* (Ed.) H.Çomak, C.Sancaktar, Z.Yıldırım, (İstanbul: Beta, 2016), 600.

45Svitlana Batsyukova, "Human Trafficking and Human Smuggling: Similar Nature, Different Concepts", *Studies Of Changing Societies: Comparative & Interdisciplinary Focus* 1, No. 1, 42.

46Kumin, *The Challenge of Mixed Migration by Sea*, 51.

related to a state's jurisdiction where comprehensive legal frameworks are required in order to establish and maintain cooperation between states jurisdictional obligations and humanitarian considerations.⁴⁷ It would also be in states maritime safety and security interests as such a framework can collectively minimize internal and external threats through the combined effort of all states.

4. CHALLENGES AND POSSIBLE SOLUTIONS

The challenges and threats that are caused by irregular migration continue to require more sound policies within international law of the sea which can commit states to instil effective national legislation and enforcement measures. State's effort to combat human trafficking and migrants smuggling should be focused on solving conflicting interest of national security and human rights issues. The mismatch between state interests and the provision or lack thereof under international legal systems do not create harmonization, which is needed to prevent and clampdown on migrant smugglers and traffickers.⁴⁸ Close cooperation among states, particularly those along smuggling and trafficking routes, is important for targeting illegal movements which also threatens maritime safety and security. Effective investigation and prosecution is therefore required to address the root causes of irregular migration.⁴⁹ In some countries such as the U.S.A, maritime safety and security is well translated within national and regional legal frameworks which also addresses smuggling crimes against a State and trafficking crimes against individuals.

It is also important to consider the countries of origin of migrants and their circumstances in order to establish a clear link between policy development and human movement in order to protect persons and tackle irregular migration by sea. Although efforts are placed within maritime safety and security instruments such search and rescue, the responsibility should not remain there but also include close connection and cooperation with development programmes and reception facilities to assist migrants.⁵⁰ Origin, transit and destination countries of migrants must also have combined efforts in order to control the challenges posed by human traffickers and migrant smugglers Responsibility sharing among states can therefore improve the situation of irregular migration and minimize the burden for some states in handling migrants since the actions, or lack thereof, of one State can either help or increase problems for another.⁵¹

47Mallia, *Migrant Smuggling by Sea*, 211.

48Natalie Klein, "A Case for Harmonizing Laws on Maritime Interceptions of Irregular Migrants", *International and Comparative Law Quarterly* 63, No. 4, 796.

49Burak Şakir Şeker and Dimitrios Dalaklis "Contemporary Security Challenges: Human Trafficking and Migrant Smuggling at Sea", *Geopolitics* 63, No. 1, 140.

50James F. Hollifield, *Immigrants, Markets, and States: The Political Economy of Postwar Europe* (Cambridge: Harvard University Press, 1992), p. 216.

51Anne T. Gallagher, *The International Law of Migrant Smuggling* (New York: Cambridge University Press, 2012), 576.

CONCLUSION

From the Mediterranean to the Andaman Sea, the world is living through a migration crisis of historic proportions. It is estimated that 250 million international migrants people are on the move and out of the international migrants 20 million count as refugees and 50 million as irregular migrants, displaced by war, persecution, conflict or natural disasters. Around 1 million people arrived in the EU through the Mediterranean waters in 2015, almost entirely via the Eastern and Central Mediterranean routes. It is estimated that for every migrant who reached the other side of the Mediterranean, someone pocketed enough money to change his/her life. The global turnover of the smuggling 'business' is around tens of billions of dollars a year and is second to drug trafficking. Migrants may also be at the mercy of human traffickers, who exploit the vulnerability of persons and populations, throwing them into the throngs of transnational networks of forced labour, sexual abuse and illegal organ trafficking.

Migration by sea is a predominant issue which requires both international and national decision making and enforcement efforts for effective mitigation measures. International law of the sea requires comprehensive policies which address irregular migration and commits states to act concerning both their security interest and humanitarian obligations. State's response to the complex and increasing challenge of human trafficking and smuggling has drawn more attention to maritime safety and security as well as the need for stricter implementation and enforcement of national and international maritime policies. Although international maritime law highlights the duties of states and merchant vessels, irregular migration causes reluctance by some states in wanting to protect their maritime security interests more so than their humanitarian obligations.

Gaps within migration by sea policies particularly relating to human trafficking and migrant smuggling should be addressed to focus on the individuals who carry out these crimes; and should promote regional agreements and programs as well as reception facilities to protect migrants. Although the framework convention of UNCLOS does not sufficiently address contemporary maritime security threats of human trafficking and migrant smuggling responsibilities should be undertaken by both coastal states and non-coastal states. Such responsibilities are important because it is the duty of states to ensure maritime safety and security; and implement policies that crack down on irregular migration for the protection of human lives.

Through examination of the legal framework and the role of national and international institutions in ensuring maritime security by comprehensively addressing the refugee crises in the EU, it has been established that the 'Constitution of the Oceans', the UNCLOS is for the protection of the lives of migrants at sea is seriously laden with flaws. It submits that integrating international maritime laws with international refugee law could provide a well-equipped system to assume a greater responsibility in ensuring the protection

of those involved and as well as enhancing maritime security. Surely arrivals by sea of migrants and trafficked people challenge not only the interpretation and rights of asylum and in particular the principle of non-refoulement but also the existing rules related to the freedom and safety of navigation.

On the other hand, when it comes to the legal part of coping with the effects of migrants smuggling and trafficking, States have different practices in the application of the different legal regimes involved in the crisis of migration by sea. The difficulty is to keep balance between the protection of different categories of migrants under the obligations of the international Human Rights Law, the protection of the sovereign rights of the States in respect of the enforcement of their domestic migrant policy, and the International obligations to combat people smuggling and trafficking especially in the high seas. There is an increasing need of regional agreements and cooperation programs to help dealing with the issue at its non-point sources, the furthest possible from the crimes hot points. In fact, adding to the security aspect, more preventive approaches should take the social, economical and political factors leading to this crisis.

REFERENCES

- Attard, Felicity. “IMO’s Contribution to International Law Regulating Maritime Security”, *Journal of Maritime Law & Commerce* 45, No. 4 (2014): 479-565.
- Batsyukova, Svitlana. “Human Trafficking and Human Smuggling: Similar Nature, Different Concepts”, *Studies Of Changing Societies: Comparative & Interdisciplinary Focus* 1, No. 1 (2012): 39-49.
- Casavant, Aaron. “Understanding Maritime Borders”, *Journal of Safety & Security at Sea* 71, No. 1 (2014): 1-10.
- Cepeda A.I.P. and Demelsa Benito Sánchez. *Trafficking in Human Beings: A Comparative Study of the International Legal Documents*. Groningen, Netherlands: Europa Law Publishing, 2014.
- EU. *Action Plan against Migrant Smuggling* (2015 - 2020). Brussels: 2015.
- EU. *Migrants in the Mediterranean: Protecting Human Rights*, http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EXPO_STU%282015%29535005 (Retrieved 21.07.2016)
- Gallagher, Anne T. *The International Law of Migrant Smuggling*. New York: Cambridge University Press, 2012.
- Guiraudon, Virginie and Gallya Lahav. “Actors and Venues in Immigration Control: Closing the Gap between Political Demands and Policy Outcomes”, *Policy in Europe: The Politics of Control*. London: Routledge, 2007.
- Hollifield, James F. *Immigrants, Markets, and States: The Political Economy of Postwar Europe*. Cambridge: Harvard University Press, 1992.
- Koser, Khalid. “Why Migrant Smuggling Pays”, *International Migration* 46, No. 2 (2008): 3- 26.
- Kraska J. and Raul Pedrozo, *International Maritime Security Law*. Leiden: Brill, 2013.
- IMO. *Interim Measures for Combating Unsafe Practices Associated with the Trafficking or Transport of Migrants by Sea*. London: 2001.
- IMO. *International Convention on Safety of Life at Sea (SOLAS)*. London: 1974.
- IMO. *Maritime Safety and Security: to the Secretary-General’s Report on Oceans and the Law of the Sea*. London: 2008.

IMO. *Rescue at Sea: A Guide to Principles and Practice as Applied to Migrants and Refugees*. London: 2010.

IOM, *Glossary on Migration*, International Migration Law Series No. 25, 2011.

Klein N. *Maritime Security and the Law of the Sea*. Oxford: Oxford University Press, 2011.

Klein N., Joanna Mossop and Donald Rothwell. *Maritime Security: International Law and Policy Perspectives from Australia and New Zealand*. London: Routledge, 2010.

Klein, Natalie. "A Case for Harmonizing Laws on Maritime Interceptions of Irregular Migrants", *International and Comparative Law Quarterly* 63, No. 4 (2014): 787-814.

Kumin, Judith. "The Challenge of Mixed Migration by Sea", *Forced Migration Review* 45, No. 1 (2014): 49-52.

Mallia, Patricia. *Migrant Smuggling by Sea: Combating a Current Threat to Maritime Security through the Creation of a Cooperative Framework*. Leiden: Martinus Nijhoff, 2010.

Newland, Kathleen. "Irregular Maritime Migration", *IOM Migration Policy Institute Report* 13 (2015): 1-16.

Şeker, B.Ş. and H.S. Canca. "Mixed Migration by Sea and Maritime Security: Syrian and Libyan Cases", *Syrian Crisis in International Politics* (Ed.) H.Çomak, C.Sancaktar, Z.Yıldırım, (p.597-610), İstanbul: Beta, 2016.

Şeker, B.Ş. and Dimitrios Dalaklis, "Contemporary Security Challenges: Human Trafficking and Migrant Smuggling at Sea", *Geopolitics* 63, No. 1 (2016): 135-142.

Şeker, B.Ş., "International Maritime Security: The 100 Rules", *International Security* (Ed.) H. Çomak, C. Sancaktar, (p.121-136), İstanbul: Beta, 2016.

UN. *Convention on Law of the Sea*. New York: 1982.

UN. *Convention Relating to the Status of Refugees*. New York: 1951.

UN, *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children Supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. New York: 2000.

UNHCR. “Protection Challenges”, *7th High Commissioner’s Dialogue*, 10 December 2014. <http://webtv.un.org/watch/opening-plenary-unhcr-7th-high-commissioners-dialogue-on-protection-challenges/3933947430001> (Retrieved 21.07.2016)

UNODC. *Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, Supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime*. New York: 2000.

Valerie F. H., J. T. Daniel, J. F. Hollifield, “Immigrants, Markets, Rights: The United States as an Emerging Migration State,” *Journal of Law and Policy* 27, No. 7, (2008): 7-44.

Günlüklerde Gerçeği Aramak: Cockburn'ün Kaos ve Halifeliği: Patrick Cockburn, Kaos ve Halifelik Ortadoğu Mücadelesinde Cihatçılar ve Batı, Agora Kitaplığı, 2017, 525 s.

Tuba ÇAVUŞ*

İktidar ve eylem becerisinin tekeli olan devlet, egemenlik ve istikrar sağlamak için gerektiğinde, şiddet araçlarının tekeline meşru bir biçimde elinde bulunduran en yüksek otoritedir. Kaos durumu söz konusu olduğunda ve egemenliğin tehlike altında olduğu hallerde devlet, varoluşunu garanti altına alan şiddet araçlarına başvurur ki bu çoğu zaman, istikrarsızlığa neden olan unsurların etkisizleştirilmesi için devlet kurumunun bekasını sağlayan en kuvvetli araçtır. Fakat öyle zamanlar olur ki, biricik meşru güç kaynağı karşısında duran unsurlar, şiddet araçlarına sahip olarak güçlü konuma gelebilirler.

Orta Doğu'da, devletleri adına iktidarı ellerinde bulunduran otoriter yöneticiler / hükümetler, devletin kendilerine verdiği meşruluğu kullanarak, fakat meşru olmayan bir şekilde, orantısız şiddete başvurmuş, bunun karşılığında şiddetle yüzleşmişlerdir. İktidarı ellerinde bulunduran hâlihazırda devletin baskıcı yöneticilerinin iktidardan vazgeçmemeleri, farklı ideoloji, amaç ve yöntemlere sahip devlet dışı aktörlerin silahlanması ve iktidar savaşına girmeleri, kaçınılmaz olan iç savaş ile sonuçlanmıştır.

Cockburn'ün söz konusu kitabında, nüfusunun büyük bir çoğunluğunu Müslüman toplulukların oluşturduğu ve iç savaş yaşayan ülkeler; Suriye, Irak, Yemen, Libya, Afganistan ve Bahreyn'deki kaos anlatılmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır. Kitabın amacı, İslam dünyasının büyük bölümünde, neden iç savaşlar dönemine girildiğini anlatmaktır. "İç savaşlar dönemi benim 2001 ve 2015 arasında kaleme aldığım ve bu kitapta yer alan günlüklerle yazılarım

---

* Marmara Üniversitesi, Orta Doğu Sosyolojisi ve Antropolojisi, Doktora Öğrencisi

ana konusudur” (s.5) cümlesiyle ifade ettiği gibi yazar, tuttuğu günlüklerden yararlanarak, bu yıllar arasındaki iç savaşlar döneminin iç ve dış aktörlerini, etkilerini, oluşan kaos ortamını açıklar ve nihayetinde bölgede yükselen bir güç haline gelen Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) terör örgütünden bahsederek kitabını sonlandırır.

Uzun yıllar bahsi geçen ülkelerde ön yargılara kapılmadan, habercilik yaparak geçirmiş Cockburn'ün, birinci elden tanıklıklara dayanarak verdiği günlükler bu bakımdan değerlidir. Geriye dönük olarak incelenen bu günlüklerin, bugünün anlatımları katılmadan, saf haliyle aktarılması, geçmiş zamandaki olayların analizini daha sağlıklı yapma fırsatı sunar. Bu günlükler ve raporlar orijinal metinden seçilmiş, fakat güncellenmemiştir. Yazar günlüklerde, tanıklardan dinlediği olayları, o dönem yaptığı eleştirileri, yorumları ve analizlerini katarak okuyucuya aktarır. Analizlerin yanı sıra olayların saf haliyle de aktarılması, araştırma sonucu elde edilmiş, analizsiz verilere okuyucunun ulaşabilmesi demektir. Bu da okuyucuya, işlenmemiş verileri analiz etme şansı verir.

Farklı bir analiz imkanı sunmakla birlikte kitapta, literatür taraması mevcut değildir. Bu nedenle bölge ve konuyla ilgili kaynak bilgisi açısından bir katkı yoktur. Ayrıca, yazılarda anlatılan olayların tarihsel arka planı, aktörler ve kavramlarla ilgili genel bilgiler verilmediğinden, başlangıç seviyesindeki okuyuculara önerilmez. Bölgeyle ilgili tarihsel okumalar, bölgede etkin olan devlet ve devlet dışı aktörler, dinler ve mezhepler konusunda genel bilgiye sahip olunduktan sonra okunması tavsiye edilir.

Kitapta yazar, ağırlıklı olarak ve bölgeyi önemli ölçüde etkilediğini düşündüğü Irak ve Suriye'deki iç savaşa odaklanmıştır. Olayların başlangıç noktası, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD), Afganistan'ı işgali ve dönüm noktası yine ABD'nin Irak'ı işgalidir. “Amerika Birleşik Devletleri'nin, Irak'a saldırısı ve bu ülkeyi işgal etmesi elinizdeki kitabın merkezinde yer almaktadır, çünkü ABD daha önce birleşik bir devlet olan Irak'ı darmadağın etmiştir ve bugüne kadar da kimse onu eski haline getirememiştir.” (s.5)

Çalışma altı bölümden oluşmakta ve Afganistan ile başlayan ilk bölümde; ABD'nin Afganistan'ı işgali ve Taliban'ın devrilmesi anlatılmaktadır. Bu bölüm diğer bölümlere kıyasla kısadır ve Cockburn, ABD'nin Afganistan askeri müdahalesinin görünürde başarılı fakat hem ABD hem Afganistan açısından başarısız olduğundan bahseder.

İkinci bölüm; 1990-2003 arası yaptırımlar altındaki Irak ve 2003 Irak'ın işgali konu edilmiştir. Bu bölüm diğer bölümlere nazaran en fazla detaya girilen ve bütün kitabın bel kemiğini oluşturan bölümdür. Yazara göre 1990-2003 arası Irak'a yönelik yaptırımlar Saddam Hüseyin yönetiminden daha fazla sivil halka zarar vermiş ve işgalden sonraki süreçte ülkenin başına gelecek felaketlerin başlangıç aşaması olmuştur. ABD ve Birleşik Krallık önderliğinde kurulan koalisyonun Irak'ı işgal etmesinin amacı (öne sürülen argümanların

aksine), sadece Saddam Hüseyin'den kurtulmak ve askeri bir boy gösterme çabasıydı. İşgal, Afganistan'da olduğu gibi Irak'ta da uzun vadede başarısızlıkla sonuçlandı. ABD, Saddam yönetiminden kurtulmuş fakat ülkeyi geri dönülemez bir istikrarsızlığa sürüklemiştir.

Cockburn bu bölümde Irak'a yapılan işgalin amacının Hüseyin yönetimini devirmek ve askeri boy göstermek olduğundan bahseder; fakat ilginçtir, Irak'ta bulunan petrolün müdahale ile olan ilgisine değinmez. Hâlbuki yapılan işgalin, Saddam yönetiminden devirmekten ziyade nihai hedefi, Irak'ta bulunan Petrolü kontrol etmektir; zira Hüseyin yönetiminden kurtulmak istemelerindeki gaye de petrol kaynaklarına hâkim olabilmektir.

Üçüncü bölümde yazar tekrar Afganistan'a döner ve Taliban'ın geri gelişinden bahseder. Taliban'ın güçlenmesini, Pakistan'ın desteğine, Taliban'ın karşısında güçlü bir muhalefetin olmayışına, ABD'nin Afganistan'ın komşu ülkeleri arasında müttefik bulamayışına bağlar.

Dördüncü bölümde, Libya'da Kaddafi'nin devrilmesi ve sonrasında yaşananları, çapraz ateşte kalmış Yemen'i ve Bahreyn'deki mezhep savaşlarını aktarır. Kaddafi'nin devrilmesinden sonra ki sürecin en az Kaddafi dönemi kadar sancılı olduğunu ve ülkenin istikrarsızlaştığını savunur. Suudi Arabistan öncülüğünde olan koalisyonun Yemen'e askeri müdahalesinin, Yemen'i daha berbat bir hale getirdiğini vurgular. Çok yerinde tespitiyle, Suudi Arabistan'ın Yemen'de Sünnilere olan desteğinin, Şii- Sünni çatışmasını alevlendirdiğini söyler.

Beşinci bölümde, Suriye'de yaşanan mezhep savaşları, iktidar ve isyancılar arasında yaşanan mücadele açıklanır. IŞİD, El-Nusra, Şii- Sünni milisler, Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ve Kürt güçleri (YPG, PYD ve PKK), Beşar Esad yönetiminin güvenlik güçleri, iç savaşın baş aktörleridir. Rejim güçlerinin ve diğer aktörlerin, IŞİD terör örgütü karşısında ki şaşılacak başarısızlıklarından ve IŞİD'in fethettiği her toprakla daha fazla güçlendiğinden bahseder. Esad'ın devrilmemesini, karşısında fikir ayrılıkları bulunan birlik olamamış muhalifler olduğuna, Rusya ve İran'ın desteğine bağlar. Bu güç mücadelesinde ise ÖSO'ya destek veren Batı ve müttefiklerinin çabasının, başarısızlıkla sonuçlandığını ekler. Türkiye de Batı ve müttefikleri arasında konumlandırılır. Ayrıca yazara göre Suriye'deki iç savaşın aktörlerine başka devletlerce verilen destek, barış sürecini uzatmaktadır.

Son bölümde ise IŞİD'in bu mücadelede elde ettiği zaferler, nasıl güçlendiği ve yükselmesinin bölgesel ve küresel ölçekteki etkileri anlatılır. Ona göre IŞİD sayısı az olmasına rağmen gerilla savaşlarında çok iyi olduklarından ve tam tersine düşmanlarının ise gerilla mücadelesinde kötü olduğundan üstün konumda olmuştur. Karşısındaki Suriye ve Irak ordularının zayıflığı ve yenilgisi, IŞİD'in beklenmeyen zaferlerine neden olmuştur. Bir diğer neden, iyi organize olmuş olmaları ve fethettikleri topraklarda ki nüfusun, ekonomik yetersizliklerden dolayı, bir nebze çaresizlikten, kendilerine katılmalarıdır.

Cockburn, IŞİD terör örgütünün basın ve medyada, isyancı küçük bir gerilla topluluğu olarak gösterildiğini ve azımsandığını vurgular. Oysaki Halifeliği tekrar getirmiş, Suriye ve Irak arasındaki sınırları ortadan kaldırmış, güçlü bir İslam Devleti'nin gelmekte olduğu konusunda uyarır.

Yazar kitapta, IŞİD terör örgütünden bahsederken, 'İslam devleti' ve 'halifelik' olarak bahseder. Fakat 'halifelik' ve 'İslam devletliği' tek taraflı bir ilandır; uluslararası tanınma söz konusu değildir. Dolayısıyla terör faaliyetlerinde bulunup toprak kazanmış bir gruba (ve bir dönem çok güçlenmiş de olsa) 'halifelik' ve 'devlet' tabirleri uygun değildir.

Kitabın genelinde Cockburn, iç savaş yaşayan ülkelere yapılan müdahalelerin yanlışlığından söz eder. Yazara göre Uluslararası koalisyon ve ABD'nin yaptığı müdahaleler sonucunda var olan çatışma durumu daha fazla körüklenmiş ve barış mümkün olmamıştır. ABD'nin Suriye'de rejim karşıtı Özgür Suriye Ordusu'na destek olması, barış sürecinin uzamasına neden olmuştur. Ayrıca Suudi Arabistan, İran, Rusya ve Türkiye'nin de müdahil olmaları mezhep savaşlarının şiddetini arttırmıştır.

Cockburn, iç savaş yaşayan ülkelere müdahalenin olmaması gerektiğinden söz ederken bununla ilgili herhangi bir çözüm yolu önermez. Bu durumda, uluslararası hukuk ve meşru biçimde yapılan uluslararası müdahaleler anlamsızlaşır. Şiddetli bir iç savaş yaşayan ülkeye yönelik, askeri müdahale dışında, nasıl bir politika izlenebilir? (Taraflar arası arabulucunun başarısız olduğu varsayılırsa) Devletin iç işlerine karışmama prensibi uygulanarak bazı grupların zulüm görmesine izin vermek ne kadar insancıldır? Ve en önemlisi böylesi bir durumda uluslararası düzen nasıl sağlanır? Yazar müdahalelerin yanlışlığından bahsederken, bu kritik soruları cevapsız bırakmıştır.

Irak, Suriye ve Yemen ile ilgili yaptığı analizlerde yazar, Suudi Arabistan'ı Sünni milislere ve El-Kaide, IŞİD ve cihatçı gruplara destek vermekle ve mezhep savaşlarını körüklemekle suçlar. Yaptığı tespitler yerinde ve doğrudur; fakat Cockburn Suudi Arabistan'ı şeytanlaştırırken, İran'ın Şiilere verdiği desteği es geçmez. Hatta kitabın genelinde, İran'ın Suriye ve Irak'taki Şii milislerle olan bağlantısına çok az değinir.

Yazar, Irak'taki Sünni-Şii çatışmasını tanıkların anlattığı olayların yer verildiği günlüklerde çok iyi resmeder ve yaşanmış örnek olay anlatımlarıyla, belki başka herhangi bir kaynakta edinilemeyecek bilgiler verir. Irak'ta IŞİD karşısında ordunun başarısızlığının en önemli nedenlerinden biri olarak ordu da ki rüşvet konusu gösterir. Alanda bulunduğu süre zarfında edindiği bilgilere göre, rüşvet vererek göreve gelmiş komutanlar, bütün işleri rüşvet alarak halleder ve bu durum yozlaşmaya, ordunun gittikçe daha fazla kötüleşmesine neden olur.

Irak'taki mezhep çatışmasının en önemli nedenlerinden biri olarak, iktidarda Sünnilere pay verilmemesi, bir tarafın yaptığı vahşeti diğer tarafın daha

şiddetli bir vahşetle karşılık vererek, karşılıklı güvensizliğin üretimi olarak gösterilir. “Eğer Sünni Araplar kendilerinin 2. Sınıf vatandaş haline getirildiklerini düşünmeye başlarsa, aynen Kürtlerin eskiden yaptığı gibi Irak’ı sürekli olarak istikrarsızlaştıracaklardır.” (s.87) Bunun yanı sıra yazarın önemle vurguladığı durum, Suriye’deki iç savaşın, Irak’taki iç savaşı büyük ölçüde etkilediğidir. Cockburn’e göre Suriye’de iç savaşın bitmesi, Irak’ta ki çatışmaların da dinmesine yardımcı olacaktır.

Yazar sonuç kısmında, Çeçenistan ile Orta Doğu’da iç savaş yaşayan ülkeleri karşılaştırır. En önemli temel farkın, Çeçenistan’ın izole olmuş bir devlet olarak başka ülkelerin duruma müdahil olmamasını açıklar. Bu ise Çeçenlerin zafer kazanmalarını sağlamıştır. Orta Doğu’daki iç savaş yaşayan ülkelere, mutlaka başka ülkeler taraf olarak çatışma sürecinin daha fazla uzamasına neden olmuştur. Cockburn, Batı ve müttefiklerinin, Beşar Esad, Kaddafi, Saddam Hüseyin gibi otoriter ve baskıcı liderleri şeytanlaştırarak (bir bakıma öyle olduklarını düşünür), müdahil olduklarını ve uyguladıkları bütün politikaları, bu fikir ekseninde gerçekleştirdiklerini savunur. Bu da, bahsi geçen ülkelerin mahvı anlamına gelir.

Orta Doğu’daki kaos ve çatışmalar, amaçları ve yöntemleri farklı olan pek çok aktörün müdahil olduğu bir gerçekliktir. Çok sayıda farklı din, mezhep ve etnik grupların bu coğrafyada bir arada yaşıyor olması, durumun daha fazla kırılgan olması sonucunu doğurur. Yadsınamaz bir gerçek vardır ki, mevcut kaosu uzun bir dönem daha devam edecek olmasıdır. Cockburn’ün kitabında bu kaos, profesyonelce resmedilmiştir. Yazar, belirttiği amacını gerçekleştirir; okunmaya değer bir kitaptır.